

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

17. ve 18. YÜZYIL TASAVVUF EDEBİYATINDA NA'TLAR

Yüksek Lisans Tezi

Emin SARAÇ

145160126

Danışman: Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN

İstanbul,2017

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

17. ve 18. YÜZYIL TASAVVUF EDEBİYATINDA NA'TLAR

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: Emin SARAÇ

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “17. ve 18. Yüzyıl Tasavvuf Edebiyatında Na'tlar” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Emin SARAÇ

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime acılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Emin SARAÇ

ÖZET

17. ve 18. YÜZYIL TASAVVUF EDEBİYATINDA NA'TLAR

EMİN SARAÇ

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN

Mart, 2017 -140 sayfa

Na'tlar, tevhid ve münacaatlardan sonra şairlerin şiirlerinde en çok kullandıkları türler arasında yer almıştır. Gerek tasavvufî edebiyatta gerekse divan edebiyatında kullanılan bu türde şairlerin amacı, Hz. Muhammed (a.s.)'i övmek ve O'na olan sevgilerini dile getirmektir. Özellikle 17. ve 18. yüzyıl tasavvuf edebiyatında şairlerin artışıyla sıkça kullanılan bu tür, divanlarda sayıca farklılıklar göstermektedir.

Çalışmamızda 17. ve 18. yüzyıl tasavvuf edebiyatı birlikte ele alınmıştır. Bu iki yüzyıl hakkında genel bilgiler verildikten sonra şekil ve muhteva bakımından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Na't, 17. ve 18. Yüzyıl, Şairler...

ABSTRACT

NA'TLAR IN 17. and 18. CENTURY TASAVVUF LITERATURE

EMİN SARAÇ

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Supervisor: Prof. Dr. A. Azmi BİLGİN

March, 2017-140 pages

Na'tlar, the type of poetry most often used in poetry poems after tawhid and muta'at. In this type, which is used both in Sufi literature and in divan literature

Purpose of poets, to praise Hz.Muhammad (a.s.) and to express his love for him. Especially in the 17. and 18. century mystic literature, this type, which is frequently used with the increase of poets, shows a number of divisions. The 17. and 18. century mystic literature was handled together in our work. After giving general information about these two centuries, they are examined in terms of shape and content.

Key words: Tasavvuf, Na't, 17. and 18. Century, Poets...

ÖNSÖZ

İslâm dininin kabulünden sonra hayatımızda önemli yer edinen tasavvuf, Osmanlı şairlerinin şiirlerinde sıkça faydalandıkları temel kaynakların başında yer almıştır. 17. ve 18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, tasavvufî konulara eğilen şairlerin artışı ile özellikle edebiyat ve sanatta yükselmiştir.

Tasavvuftan bu denli faydalanan şairlerimiz Hz. Peygamber (a.s.)'i övmek ve örnek yaşantısını bütün insanlığa bildirmek için na'tlara da sıkça yer vermişlerdir.

17. ve 18. yüzyıl tasavvuf edebiyatında na'tları incelerken on üç şaire yer verdik. Bunlarda Muslihüddin Vahyî'nin *Mirâcü'l Beyan*'ı mesnevi, diğerleri divandır.

Çalışmamızı üç bölüm halinde oluşturduk. Birinci bölümde; Türk edebiyatında na't, Tasavvuf edebiyatında na't, Divan edebiyatı ve Tasavvuf edebiyatında na't, Tarikatler, 17. ve 18. yüzyıl tasavvuf edebiyatı ve şairlerin hayatlarına kısaca yer verdik. İkinci bölümde; Na'tların değerlendirilmesi, şekil bilgisi ve muhteva bilgisini inceledik. Son bölümde ise incelediğimiz na'tlara yer verdik.

Na't metinleri bölümünde sadece şiirin tamamında Hz. Peygamber'den bahseden şiirlere yer verdik. Hz. Peygamber'den şiirin tamamında bahsetmeyip de sadece bir mısra, beyit ve kıtada bahsedenlere yer vermeyip, kullandığımız bölümlerde parantez içerisinde bilgilerini verdik.

Çalışmamızda birçok yazarın eserlerinden faydalanmakla birlikte, na'tları daha çok divan edebiyatı çerçevesinde detaylı bir şekilde inceleyen *Emine Yeniterzi*'nin eserlerinden de çalışmamızda sıkça faydalandık.

Çalışmam süresince görüşlerinden yararlandığım danışman hocam Prof. Dr. A. Azmi Bilgin'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca beyitleri günümüz Türkçesine çevirirken yardımlarını esirgemeyen Arş.Gör. Yasemin Karakuş'a, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2017

Emin SARAÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ	Vii
GİRİŞ	1
A.TÜRK TASAVVUF EDEBİYATI.....	1
B.NA'T.....	2

I.BÖLÜM

TÜRK EDEBİYATINDA NA'T

1.1.TÜRK EDEBİYATINDA NA'T.....	3
1.2. Divan Edebiyatında Na't.....	4
1.3. Tasavvuf Edebiyatında Na't.....	5
1.2. 17. ve 18. Yüzyıl Tasavvuf Edebiyatı.....	6
1.2.1.Tarikatlar.....	7
1.2.1.1.Halvetiyye Tarikatı ve Halveti Şairleri.....	7
1.2.1.1.1.Sinan Ümmî.....	8
1.2.1.1.2.Niyâzî Mısırî.....	8
1.2.1.1.3.Nakşî Akkirmanî.....	9
1.2.1.1.4.Abdülahad Nûrî.....	10
1.2.1.1.5.Şeyh Mustafa Ma'nevî.....	11
1.2.1.1.6.Üsküdarlı Muhammed Nasûhî.....	11
1.2.1.1.7.Askerî Muhammed.....	12
1.2.1.1.8.Cemâlî.....	13
1.2.1.1.9.Muslihüddin Vahyî.....	13
1.2.1.1.10.Ünsî Hasan Efendi.....	14

1.2.1.2.Celvetiyye Tarikatı ve Şairleri.....	14
1.2.1.2.1.Aziz Mahmud Hüdâyî.....	15
1.2.1.2.2.Salacıoğlu Şeyh Mustafa.....	16
1.2.1.2.3.İsmail Hakkı Bursevî.....	16

II.BÖLÜM

NA'TLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1.Şekil Bilgisi.....	19
2.1.1.Nazım Şekli.....	19
2.1.2.Vezin.....	19
2.1.3.Kafiye ve Redif.....	20
2.2.Muhteva Bilgisi.....	20
2.2.1.Ayet ve Hadisler.....	20
2.2.1.1.Ayetler.....	20
2.2.1.1.1.Subhâne'İlezî Esrâ.....	21
2.2.1.1.2.Seb'ü'l-Mesân.....	21
2.2.1.1.3.Ve'd-Duhâ (Vel Leyli İz Mâ Veddeake Rabbüke Mâ ve Kalâ).24	
2.2.1.1.4.Mâ-zâğal-Besaru (Ve Mâ Tagâ).....	25
2.2.1.1.5.(Fe Kâne) Kâbe Kavseyni Ev Ednâ.....	26
2.2.1.1.6.(Ve Mâ Erselnâke İllâ) Rahmeten Li'l-Âlemîn.....	30
2.2.1.1.7.Hel Etâ (Alel İnsânî Hînüm Mine'd-Dehri Lem Yekün Şey'em Mezkûra.....	32
2.2.1.1.8.Veş Şemsi Ve'd Duhâ.....	32
2.2.1.1.9.(Ve İnneke) Le-alâ Hulükın Âzim.....	33
2.2.1.1.10.İnnâ Fetahnâ (Leke Fetham Mubînâ).....	33
2.2.1.1.11.Kul Huva'llâhu Ahad.....	34
2.2.1.1.12.Lâ Tüdrikühü'l-Ebsâru (Ve Hüve Yüdrikül Ebsâr ve Hüvel	

Lâtıyfül Habîr).....	34
2.2.1.2.Hadisler.....	34
2.2.1.2.1.Küntü Kenzen (Mahfiyen).....	35
2.2.1.2.2.Men ‘Arefe Nefsehû (Fekad ‘Arefe Rabbehû).....	38
2.2.1.2.3.el-Fakru Fahri.....	40
2.2.1.2.4.Levlâke Levlâk (Lema Halaktül-Eflâk).....	42
2.2.1.2.5.Men Reânî (Fekad Real Hak).....	45
2.2.1.2.6.Lâ Nebî Ba‘dî.....	46
2.2.1.2.7.Kellimü’n-Nâse Alâ Kadri’l-Ukûl.....	47
2.2.1.2.8.el-Veled Sırrı Ebî.....	47
2.2.1.2.9.Sevâdü’l-Vechî Fî’l-Dâreyn.....	48
2.2.2.Hz. Peygamber’in İsim ve Sıfatları.....	48
2.2.2.1.Ahmed.....	49
2.2.2.2.Gafur.....	51
2.2.2.3.Habib-Habibu’llâh.....	51
2.2.2.4.Mahmud.....	53
2.2.2.5.Muhammed.....	54
2.2.2.6.Muhtar.....	56
2.2.2.7.Mukteda.....	57
2.2.2.8.Mücteba-Murtaza.....	57
2.2.2.9.Mustafa.....	58
2.2.2.10.Nebi.....	61
2.2.2.11.Nur.....	62
2.2.2.12.Rahmeten Li’l Âlemîn.....	63
2.2.2.13.Resûl-Resûlullâh.....	65
2.2.2.14.Peygamber.....	67
2.2.2.15.Tâhâ.....	67

2.2.2.16.Velî.....	68
2.2.2.17.Yasin.....	68
2.2.3.Tarihî Şahsiyetler.....	69
2.2.3.1.Peygamberler.....	69
2.2.3.1.1.Adem (a.s.).....	70
2.2.3.1.2.İbrahim (a.s.).....	72
2.2.3.1.3.İsa (a.s.).....	72
2.2.3.1.4.Musa (a.s.).....	73
2.2.3.1.5.Yusuf (a.s.).....	74
2.2.3.2.Dört Halife.....	75
2.2.3.2.1.Ali (r.a.).....	77
2.2.4.Hz. Peygamber'in Mucizeleri.....	77
2.2.4.1.Miraç.....	78
2.2.4.2.Ayın İkiye Bölünmesi.....	80
2.2.4.3.Kurân-ı Kerîm Mucizesi.....	81
2.2.5.Hz. Peygamber'in İlmi.....	82
2.2.6.Hz. Peygamber'in Şefaati.....	85
2.2.7.Makâm-ı Mahmûd.....	87

III.BÖLÜM

NA'T METİNLERİ

3.1.Azîz Mahmud Hüdâyî (ö.1628).....	88
3.2.Abdülahad Nûrî (ö.1651).....	92
3.3.Nakşî Ali Akkirmânî (ö.1655).....	94
3.4.Ümmî Sinan (ö.1657).....	96
3.5.Askerî Muhammed (ö.1693).....	99
3.6.Niyâzî-i Mısrî (ö.1694).....	110

3.7.Mustafa Ma‘nevî (ö.1702).....	113
3.8.Muhammed Nasûhî (ö.1718).....	120
3.9.Ünsî Hasan Şa‘banî (ö.1723).....	122
3.10.İsmail Hakkı Bursevî (ö.1725).....	123
3.11.Cemâlî (ö.1750).....	127
3.12.Giritli Salacıoğlu Mustafa Celvetî (Ö.1825).....	131
SONUÇ.....	136
KAYNAKÇA.....	137
ÖZGEÇMİŞ.....	140

GİRİŞ

A.TÜRK TASAVVUF EDEBİYATI

Tasavvuf kelimesinin “yün” anlamına gelen sûf’tan türediği ve Arapça bir kelime olduğu ileri sürülmüştür. Tasavvufun 8. yüzyılda doğuşundan bugüne kadar bu kelimenin birçok tarifi yapılmıştır. Bunlardan biri tasavvufun kâl ilmi değil hal ilmi olduğudur.

Tasavvuf, asıl anlamıyla ibadetlerin fazlaca yapılması, zikirler ve nefis muhasebesi ile kalbi kötü duygu ve düşüncelerden kurtarıp iyi duygularla sarmak ve güzel ahlak sahibi olarak gerçek anlamda “insan-ı kâmil” olmaktır (Türer, 2011:23). Tasavvuf ehli nefisini kötülüklerden arındırıp güzel ahlaka sahip olmak için çalışır. Bunun için ilahî aşkı elde etmesi gerekir.

Tasavvufî bilgi, Allah ve kâinat gerçeğini kalben keşfetmeye dayanır. Bunu da sadece nefisini terbiye edenler kazanabilir. Elde edilen bu bilgiye marifetullah denir (Bilgin, 2016:66).

1071 Malazgirt zaferiyle Anadoluya gelen Müslüman Türklerin bu galibiyeti tasavvuf tarihi açısından da büyük önem taşır. Tasavvuf ve tekke fikrinin tarikatler ismiyle mektepleşmesi bu dönemlere rastlar.

Eskiden tekke, dergâh veya hankâh diye bilinen mekânlarda gerçekleştirilen tasavvufî eğitimde dervişin uyması gereken üç kural vardır. Bunlar: Zikir, hizmet ve sohbetir (Tatcı, 1997:11). Bu üç kuralı hakkıyla yerine getiren derviş, gittikçe manevî olarak Allah’a yaklaşacak ve insan-ı kâmil haline gelecektir.

Sûfliğin gerektirdiklerini yerine getiren bir mutasavvıfın amacı, ahlakın olgunluk mertebesine ulaşması Hz. Peygamber’in gittiği ve gösterdiği yoldan gidip, iç ve dış olgunluğa ulaşip, insanlık için en güzel örnek olan Hz. Peygamber’in gerçek vârisi olmaktır (Türer, 2011:24).

Şiir ve musikî başta olmak üzere dervişler, güzel sanatların bir numaralı kişileri olmuşlar, tekkeler dinî çizgiler içerisinde güzel sanatların da merkezi olmuştur (Yılmaz, 2007:464).

Tekkelerin bu denli güzel sanatlara önem vermesiyle tasavvuf şairleri artmış, şairler Allah’a ve Hz. Peygamber’e olan sevgilerini şiir aracılığıyla sık sık kaleme almışlardır.

Şairlerin görünürde hüsn, aşk ve ayş u nûştan söz etse de asıl gaye, Allah’ı övmek bütün güzelliklerde O’nun güzelliğini bulmaya çalışmaktır (Bilgin, 2016:14).

Mutasavvıflar, vücuda getirmiş oldukları eserlerle büyük bir edebiyat geliştirmişlerdir. Bu edebiyat, aşkla yazılmış olup düşünce ürünleridir. “Tasavvuf Edebiyatı” kavramı altında incelenen bu saha iki kolda gelişim göstermiştir. Dinî tasavvufî halk edebiyatı birincisi olup, klasik tasavvuf edebiyatı ikincisidir. Dinî-tasavvufî halk edebiyatına; Yunus Emre Ve Pir Sultan Abdal, klasik tasavvuf edebiyatına ise; Fuzulî ve Şeyh Galip örnek gösterilebilir (Tatcı, 1997:12). Gerek divan edebiyatında gerekse tasavvuf edebiyatında şairlerin işledikleri konular farklılık göstermemektedir.

Türk tasavvuf edebiyatı, kendine ait özellikler taşımaktadır. Mutasavvıf şairler, hem divan şiiri, hem de halk şiirinin şekillerinden yararlanmışlardır. Bu eserlerde, Allah’ın birliği, varlığın hakikati, nefis terbiyesi, ilahî aşk ve tefekkür, insanın Allah’a ulaşması, ilahî ahlak, nefis mertebeleri vb. gibi konular ayrıntılı bir şekilde işlenir (Tatcı, 1997:12).

1.1.NA’T

Na’t, “Bir şeyi methederek anlatma, vasıflandırma” demektir. Türk edebiyatında ise; Hz. Peygamber (a.s.)’in özellikleri üzerine söylenen, O’nu övmek ve insanlara Hz. Peygamber’in örnek yaşantısını en iyi bir biçimde anlatmak amacıyla yazılan şiirlere verilen isimdir.

“Bir edebiyatçı kalemiyle na’tın tarifi ise daha farklıdır: “İnsanın ufku mü’minindir. Mü’minin ufku Peygamber, Peygamber’in ufku da mutlak gerçeklerin habercisi, her peygamberi şahsiyetinin katlarında bir yaprak gibi bulunduran son Peygamber, nasıl insanın ufkuysa, na’t da şiirin ufkudur.” (Yeniterzi, 1993:2)

Edebiyatımızda na’t türüne çokça rastlanmaktadır. Hem klasik hem de Dinî-Tasavvufî edebiyatta sıkça karşımıza çıkmaktadır. Manzum veya mensur türleri bulunmaktadır (Güzel ve Torun, 2003:334). “Natların konusu, Hz. Peygamber’in risaleti, mucizeleri, hicret olayı, din yolunda çektiği eziyetler vs. olabilir. Kullanılan dil ise konunun kutsallığından dolayı sanatlı ve ağırdır.” (Pala, 2014:109)

Na’t türünün ilk örnekleri ise Arap edebiyatında görülmektedir. Bunun en bilinen örneği ise Bürde Kasidesidir. Fars edebiyatında na’t yazan ilk tasavvuf şairi Hakim Senayi’dir (İsen ve diğerleri, 2015:305).

Türk Edebiyatında na’t teriminin bu kadar yaygın oluşuna karşın Arap edebiyatında bu tür için “medh”, Fars edebiyatında ise “sitâyiş” kelimeleri kullanılır (Yeniterzi, 1993:3).

LBÖLÖM

TÖRK EDEBİYATINDA NA'T

8. yüzyılda Müslüman olamaya başlayan Türkler, İslâmiyet'i büyük kitleler halinde kabul etmeye başladıktan sonra İslâm dünyasının en üstün ve sözü geçer mertebesine yükselmiştir. Fakat yeni medeniyette sadece 'ordu millet' sıfatıyla katılmış değillerdi. Pek çok medenî ve kültürel kalkınmanın yanı sıra, edebiyatta da değişim başlayacaktı. İlim dili, iman dili hatta sanat dili ile vezinlerini, şekillerini, edebi çeşitliliklerini ortak İslâm kültüründen alarak, daha çok Türk'e ait olan yeni bir edebiyat vücuda getireceklerdi (Banarlı, 1983, I/230). Bu edebiyatta işlenen konulardan biri de Hz. Peygamber (a.s.)'e yazılan şiirlerdir.

Na't türü ilk kez Yusuf Has Hacib'in *Kutadgu Bilig*'inde, Ahmed Yesevi'nin *Divan-ı Hikmet*'inde ve Edip Ahmed Yükneki'nin *Atabetü'l-Hakayık*'ında görülür. Çağatay edebiyatında Haydar Tilbe, Gedaî, Lütfî, Hüseyin Baykara, Ali Şir Nevaî, Şeybanî Han, Babür Şah gibi şairler de na't türünde şiirler yazmışlardır (İsen ve diğerleri, 2015:306).

Çağatay edebiyatı 15. ve 16. yüzyılda en parlak dönemini yaşamıştır. Bu dönemin önemli isimlerinden olan Şeybânî, Ubeydullah Han, Bâbür Şah ve Kâmrân Mirzâ na't türünde şiirler kaleme alan güçlü şairlerdir. 17. yüzyıla gelindiğinde ise modern Özbekçede bu seviyede eserler verilmediği görülür. Kaşgar, Kuzey-doğu ve Doğu Türkçesi ile kaleme alınan eserlerle Osmanlıca ile kaleme alınan eserler arasında gerek şekil bakımından gerekse muhteva bakımından pek bir fark yoktur (Yeniterzi, 2015:XVIII).

Türk Edebiyatı, Hz. Peygamber (a.s.) için kalem alınan şiirler bakımından son derece seçkin ve bereketlidir. Bu yüzden diyebiliriz ki edebiyatımız özellikle de şiirimizin en nadide ürünleri na'tlardır (Özer, 2008:11).

Hz. Peygamber (a.s.) için kaleme alınan şiirlerle belli zaman içerisinde bir na't/peygamber edebiyatı ortaya çıkmıştır. Na'tlara şiirin son noktası gözüyle bakan şairler, insanlığın son noktası olan Hz. Peygamber (a.s.)'e zirve şiirler kaleme almaya çalışmışlardır. Bu açıdan bakıldığı zaman en kusursuz olarak nitelendirebileceğimiz şiirler na'tlardır (Özer, 2008:13).

Na'tlar, Türk edebiyatında şairler için çok büyük bir önem arz etmiştir. Divanlarında na't türüne yer ayıran şairler, O'nu insanlığa en doğru ve en güzel şekilde anlatabilmeyi amaçlamışlardır.

1.1.Divan Edebiyatında Na't

Divan edebiyatı; Allah, Hz. Peygamber ve Kurân-ı Kerîm ile ilgili veya akâid, kıyâmet ve fıkıh gibi konularda yazılmış dinî ürünler yönünden oldukça zengindir (Yeniterzi, 2015:XXII).

Bunlardan Hz. Peygamber (a.s.) ile ilgili olanlar en geniş yeri kaplar. O'nun doğumundan vefatına kadar hayatının her aşaması edebiyata yansımıştır. Hz. Peygamber ile ilgili manzum-mensur ve büyük-küçük birçok eser yazılmıştır. "Sîre"lerde doğumu, çocukluğu, Hz. Hatice ile evlenmesi, nübüvveti, miracı, gazâları, mucizeleri, hicreti ve vefatı gibi bütün hayatı işlenmiştir (Yeniterzi, 1993:38).

Na'tların sevilen bir tür olmasının sebebi hem Allah'ın hem de insanların sevgilisi olan Hz. Peygamber (a.s.)'e na'tlar aracılığıyla muhabbet ve saygı hislerinin dile getirilmesi ve şefaât isteği gibi sebeplerdir (Yeniterzi, 2015:XXII).

Divan edebiyatının en güzel na'tlarından biri 18. yüzyıl şairlerinden Şeyh Gâlib'in şu şiirdir:

Sultân-ı rusûl şâh-ı mümeccedsin Efendim
Bî- çârelere devlet-i sermedsin Efendim
Dîvân-ı İllâhîde ser-âmedsin Efendim
Menşûr-ı le'amrûkle mü'eyyedsin Efendim

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

Tâbiş -dih-i ervâh-ı mücerred güherindir
Mâlîşgeh-i ruhsâr-ı melik hâk-i derindir
Âyîne-i dîdâr-ı tecellî nazarındır
Bû Bekr Ömer Osmân ü Alî yârlarıdır

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

Hutben okunur minber-i iklîm-i bekâda
Hükmün tutulur mahkeme-i rûz-ı cezâda
Gül -bâng-ı kudumün çekilir Arş-ı Hudâda
Esmâ-ı Şerîfin anılır arz u semâda

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

Ol dem ki velîlerle nebîler kala hayrân
Nefsî deyü dehşetle kopa cümleden efgân
Ye's ile usâtın ola ahvâli perîşân
Destûr-ı şefâ'atla senindir yine meydân

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

Bir gün ki dalıp bahr-ı gama fikrete gitdim
İlden getirip kendimi bî-hodluğa yitdim
İsyânım anıp âkıbetimden hazer itdim
Bu matla'ı yâd eyledi bir seyyid işitdim

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

Ümmîddeyiz ye's ile âh eylemeyiz biz
Ser-mâye-i îmânı tebâh eylemeyiz biz
Bâbın koyup ağyâra penâh eylemeyiz biz
Bir kimseye sâyende nigâh eylemeyiz biz

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

Bî-çâredir ümmetlerin isyânına bakma
Dest-i red urup hasret ile dûzaha kakma
Rahm eyle amân âteş-i hicrânına yakma
Ez-cümle kulun Gâlib-i pür-cürmü bırakma

Sen Ahmed ü Mahmûd u Muhammedsin Efendim
Hakdan bize sultân-ı mü'eyyedsin Efendim

1.2.Tasavvuf Edebiyatında Na't

Tasavvuf şairlerini divan şairlerinden ayıran en önemli özelliklerden biri sanat endişesi taşımaması ve birçoğu medresede eğitim almış divan şairleri gibi bilgili olmamalarıdır (Bilgin, 2016:16).

13. yüzyılda temelleri Yunus Emre ile atılan bu edebiyatı, daha çok tarikat ehli şairlerin ait olduğu ahlakî, dinî ve tasavvufî konuları sade bir dille anlattıkları eserler meydana getirir (Yeniterzi, 2015:XX).

Türk tasavvuf şiirinin amacı bildiği gerçekleri aktarmak, inancını halka yaymak ve doğru bildiği yoldan gitmesini isteyerek gaflettekileri uyandırmaktır. Bunu uygulayabilmek için büyük bir telkin yeteneği ile çoğu manzum farklı eserler vücuda getirmişlerdir (Bilgin, 2016:14).

Hem tasavvuf hem divan hem de halk şiiri, Osmanlı şiir geleneğinde Türk halkının zevklerine farklı açılardan karşılık vererek toplumun tamamını kucaklamıştır. Osmanlı zamanında tasavvuftan yalnız halk ve esnaf kesim değil saray ve enderunda yetişenler de etkilendiğinden, Türk tasavvuf şiiri Osmanlı şiir geleneğinde ciddi bir yer edinmiştir (Bilgin, 2016:19).

17. yüzyılın büyük şairlerinden Azîz Mahmud Hüdâyî'nin şu şiiri de tasavvuf edebiyatında na'ta örnektir:

Sadr-ı cemî' mürselîn
Sensin yâ Resûla'llâh
Rahmeten li'l -âlemin
Sensin yâ Resûla'llâh

Nûrun sirâc-ı vehhâc
Âlemler sana muhtâc
Sâhib-i tâc ü mi'râc
Sensin yâ Resûla'llâh

Âyîne-i Rahmânî
Nûr-ı pâk-ı Sübhânî
Sırr-ı **Seb'u'l-mesânî**
Sensin yâ Resûla'llâh

Şâhidin leyl-i İsrâ
Subhâne'lezi esrâ
Câmi' cümle-i esmâ
Sensin yâ Resûla'llâh

Ey menba'-ı lutf u cûd
Yerin **makâm-ı mahmûd**
Yaratılmışlardan maksûd
Sensin yâ Resûla'llâh

Cânlar içinde cânân
Ma'den-i ilm ü 'irfân
Ceddim ü pîrim sultân
Sensin yâ Resûla'llâh

Açan râh-ı tevhîdi
Bulan sırr-ı tefrîdi
Hüdâyî'nin ümmîdi
Sensin yâ Resûla'llâh

1.2. 17. ve 18. Yüzyıl Tasavvuf Edebiyatı

Tasavvufla Orta Asya'da tanışan Türkler, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren çeşitli sufilerle iç içe yaşamışlar ve halkın inanç yapısı ile sosyal hayatını şekillendirmişlerdir.

Osmanlı halkının dinamiğini oluşturan üç unsurdan (câmi, medrese, tekke) biri olan tekkeler, insanları her bakımdan yetiştirdiği için bu dönemde zirvededir. Osmanlı Anadolu'sunda tasavvufî kültürü ve ahlakî özellikleri yükseltmek ve idarenin daha sağlıklı yürütülmesini sağlamak için tarikat

üyeleri hem cämilerde hem tekke ve medreselerde çalışmalarını sürdürmüştür (Yılmaz, 2007:475).

Bu yüzyılda tekke eğitimi almış şeyhler ilme çok önem vermiş, hem sanata hem de edebiyata eğilim artmıştır.

17. yüzyıl şeyhlerinin pek çoğu zahirî ilimleri yakînen bilen insanlardır. Büyük bir bölümü medrese eğitimi almıştır. Yine bu yüzyılda tekkelerde kütüphaneler kurularak insanları kitaplarla daha çok meşgul ederek, gerek ilim gerek edebî eserler sayesinde insanların ilim ve irfân sevilerini yükseltmek amaçlanmıştır (Yılmaz, 2007:478-479).

17. yüzyılın son çeyreği ile 18. yüzyılın ilk çeyreğine baktığımız zaman Osmanlı düşüncesinde bir uyanış ve gelişim görülmektedir. Bir taraftan pozitif bilimlere doğru bir eğilim görülürken, diğer taraftan da insanları bilinçlendirmede katkı sağlamak için pek çok temel eserin çevirisi yapılır. Tıp, fizik, astronomi, matematik ve tarih gibi bilimlere ilgi bu yüzyılda başlar (Muslu, 2003:48).

Devlet büyüklerinin sanat ve edebiyata son derece ve padişahların sanat ve edebiyatla uğraşmaları her iki yüzyılda da sanata verilen önemi göstermektedir.

Daha önceki yüzyıllarda olduğu gibi 18. yüzyılda kültür ve sanat faaliyetleri padişahların hepsi tarafından desteklenir ve sanatçılar teşvik edilir. Yaptırması olduğu tarihî çeşmenin yazılarını kendisi yazan III. Ahmet başarılı bir hattat olarak bilinir.

1.2.1. Tarikatlar

17. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda etkili olan tarikatların başında Halvetiyye gelmektedir. Mevleviyye, Bayrâmiyye, Celvetiyye, Nakşibendiyye, Kâdiriyye ve Bektâşiyye tarikatları Halvetiyye'den sonra etkili olan tarikatlardır (Yılmaz, 2007:53).

18. yüzyılda ise Anadolu'da Halvetîlik, Nakşibendîlik, Mevlevîlik, Kâdirîlik, Celvetîlik, Bektaşîlik, Bayrâmîlik, Sâdîlik, Rifâîlik ve Bedevîlik'in temsilcilerini görmekteyiz (Muslu, 2003:61).

1.2.1.1. Halvetiyye Tarikatı ve Halvetî Şairler

17. ve 18. Yüzyılda Osmanlı Anadolu'sunda en yaygın tarikat olan Halvetiyye, Osmanlı Devleti'ni uzun süre etkisi altına almıştır.

Siraceddin Ebu Abdullah, halvet hayatını çok sevdiği için Halvetî lakabını almıştır. Lahcan'da dünyaya gelmiştir. Tasavvuf terbiyesini ise amcası

Muhammed b. Nurî'den almıştır. Tebriz, Hoy, Mısır ve Hicaz'a gezmiş, Herat'ta (800/1397) hayata gözlerini yummuştur (Kara, 2010:21).

Anadolu'da bizi asıl ilgilendiren, tarikatın pir-i sânisî Seyyid Yahya Şîrvânî (öl. 869/1397) ve onun müridleri M. Bahaeddin Erzincanî (öl. 879/1474) ile Dede Ömer Rûşenî'dir (öl. 892/1487) (Kara, 2010:21).

Çalışmamızda yer verdiğimiz Halvetiyye tarikatına mensup olan şairler; Ünsî Hasan Efendi, Muslihüddin Vahyî, Cemâlî, Askerî Muhammed, Şeyh Mustafa Ma'nevî, Üsküdarlı Muhammed Nasûhî, Abdülahad Nûrî, Nakşî Akkirmânî, Niyâzî-i Mısırî ve Sinan Ümmî'dir.

1.2.1.1.1.Sinan Ümmî (ö. 1657)

Sinan Ümmî'nin doğum tarihiyle ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Babasının isminin İbrahim olduğunu *Kutbü'l-Meânî* isimli eserinde bildirir. Babasının ismi dışında ailesiyle ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Şairin asıl ismi Yusuf'tur (Bilgin, 2000:IX).

Asıl ismi Yusuf olan şair; Ümmî Sinan ve Sinan Ümmî'yi mahlas olarak kullanmıştır. Kendisi bu sıfatı Hz. Peygamber (a.s)'in ümmîliğine olan büyük saygısından dolayı kullanmıştır (Yılmaz, 2007:176).

Ümmî Sinan, Batı Anadolu'daki Antalya, Kütahya, Afyon gibi illere yetiştirdiği halifeleri irşâd vazifesi için göndermiştir (Yılmaz, 2007:175).

Eğitim hayatı hakkında pek bir bilgi bulunmayan Ümmî Sinan, manevî ilimlerin yanında bâtın ve hakikat ilmine de sahip bir mutasavvıf şâirdir (Bilgin, 2000:XV).

Ümmî Sinan, Yunus Emre tarzında yazdığı şiirleriyle de bilinmektedir ve en önemli özelliği Niyâzî-i Mısırî gibi bir mutasavvıf yetiştirmesidir (Yılmaz, 2007:175).

25 cemâziyelâhir 1067 (10 Nisan 1657) de hayata gözlerini yuman Ümmî Sinan'nın mezarı kendi adını taşıyan camiinin yanındadır (Bilgin, 2000:XXV).

1.2.1.1.2.Niyâzî-i Mısırî (1618-1694)

Niyâzî-i Mısırî, Halvetî tarikatının Niyâzî ve Mısırîyye kolunun kurucusu ve Yunus Emre'nin yolundan giden mutasavvıf bir şâirdir. 12 rebiülevvel 1027/8 Şubat 1618'in Cuma gecesinde Malatya'da dünyaya gözlerini açmıştır (Erdoğan, 1998:LIII).

Asıl adı Mehmet olan Niyâzî'nin, Mısırî ve Niyâzî mahlaslarıdır. Mısır'da öğrenim gördüğü için kendisine Mısırî denmiştir (Erdoğan, 1998:LVII).

Nakşibendiyye tarikatına bağı ve tasavvuf ehli biri olan babası, kendisinin de aynı tarıkata girmesini istemesine karşın Niyâzî Mısrî, hayatı hakkında pek bilgi olmayan Hüseyin Efendi adlı bir Halvetî Şeyhine bağlanmıştır (Yılmaz, 2007:189).

Niyâzî-i Mısrî 1050/1640 yılında, yirmi üç yaşlarında Mısır'a gitmiştir. İskenderiye'de Kadirî Tarikatı'na mensup olan İbrahim Efendi adında bir şeyhe bağlanmıştır. Kahire'ye gitmesi bir buçuk ay sonra olmuştur ve burada Şeyhûniyye Medresesi'nde kalmıştır. Medresede ve Ezher Câmii'nde hem dersler almış hem de tekkesinde kalmaya devam ederek şeyhinin yanında tasavvufî eğitimini sürdürmüştür (Yılmaz, 2007:190).

İstanbul'da kısa bir süre kaldıktan sonra Bursa'ya giden Niyâzî-i Mısrî, bazen Ulu Câmii yanındaki medresede bazen de Veled-i Enbiyâ Câmii kayyımı olan Sebbağ Ali Dede'nin evinde ikâmet ederek, orada bulunan alim ve tasavvuf erbabıyla görüşmüştür (Yılmaz, 2007:191).

İrşâd hizmetinde hemen hemen bir yıl bulunduktan sonra, Şeyhi Ümmî Sinan 1067/(1658) yılında vefat edince buradan ayrılır ve Uşak'ta bulunan Mehmet Efendi'nin yanına gider. İkinci kez Bursa'ya gitmesi ise 1071/(1661) yıllarında olur (Yılmaz, 2007:192).

İrşâd görevini Bursa'da sürdürürken halkın yanlış anlayacağı sözler söylemiş ve bu sebeple devlete şikâyet edilmiştir. Sonrasında 1088 (1677) Limni adasına sürgün edilmiştir (Yılmaz, 2007:193).

Niyâzî Mısrî, sürgün edildiği Limni adasında yaşı oldukça ilerlemiş, yetmiş sekiz yaşında 20 Recep 1105/(16 Mart 1694) tarihinde vefat etmiştir (Yılmaz, 2007:194).

Eserleri: *Dîvân-ı İlâhiyyât*, *İrfan Sofrası*, *Mev'âid-ul irfân*, *Tevhid risâlesi*, *Risâle-i Haseneyn*, *Devre-i Arşîyye*, *Fâtîha tefsiri*, *Esmâ-i Hüsnâ şerhi*, *Esmâ-i Halvetiyye*, *mektûbât* (Bilginer, 1976:10).

1.2.1.1.3.Nakşî Akkirmânî (ö.1651-55)

Nakşî Akkirmanî Divriği'de doğdu, sonra İstanbul'a gelip burada Halvetîliğin Ramazaniye koluna bağlandı ve Koca Mustafapaşa Dergâh'ından halife olarak Akkirman'a gönderildi. Bazı kaynaklar, Divriği olmasından hiç bahsetmez Nakşî'nin Akkirman'da yaşamış bir Halvetî dervişi olduğunu söyler (Atik, 2007:27).

Nakşî Ali Efendi'nin halifelerinin hepsi Kıımlıdır. Bu bilgilerden dolayı Nakşî'nin bu bölgede irşad faaliyetlerinin çok etkili olduğu söylenebilir (Atik, 2007:34).

Nakşî Ali, hilâfet aldıktan sonra irşâd göreviyle Akkirman'a gönderilmiştir. İrşâd görevine Sultan Beyâzıd Velî'nin yaptırdığı tekkede devam etmiştir. Akkirman'a gönderilip burada hayata gözlerini yumduğu için Akkirmanî olarak bilinir. 1064/1655 senesinde vefat etmiştir (Yılmaz, 2007:161).

Eserleri: *'Aynü'l-Hayât, Manzûme-i Ğûvriyye, Vâkıât, Dîvân, Bey'atnâme* (Yılmaz, 2007:162).

1.2.1.1.4. Abdülahad Nûrî (1594-1651)

17. yüzyıl şairlerinden olan Abdülahad Nûrî Sivas'ta doğmuştur. Annesi, Şemseddin Sivasî'nin büyük kardeşi Muharrem Efendi'nin kızı Safa Hatun'dur. Babası ise Kadı Muslihuddin Mustafa Safayi Efendi'dir (Çoşkun, 2001:3). Nûrî şairin şiirlerinde kullandığı mahlastır (Akkaya, 2003:53).

Abdülahad Nûrî henüz küçük yaşlardayken Sivas'ta ilk eğitimini aldı. *Kur'ân-ı Kerîm* okumayı öğrendi, hatta o küçük yaşına rağmen Arapça gramerinde kelime ve cümle bilgisi sayılan sarf ve nahivden ilk eserleri okudu (Akkaya, 2003:55).

Onun zâhirî ve batınî ilimlerde yüksek seviyeye çıkması İstanbul'a geldikten sonradır. Hem dayısından tasavvuf terbiyesi aldı hem de medrese eğitimi gördü (Çoşkun, 2001:4).

Abdülahad Nûrî Efendi az bir sürede ilmî yönden gelişimi göze çarpmaya başlamış, yirmi yaşında ise kitap ve risâle yazmaya başlamıştır (Yılmaz, 2007:204).

Abdülahad Nûrî Efendi, 1061/1651 yılının Muharrem'inin sonlarına doğru hastalanmıştır. Sultan IV. Mehmed, Valide Sultan, Şeyhülislam, Veziriazam ve diğer sevenlerinin gönderdiği doktorlar kendisini tedavi etmek amacıyla ilaçlar yapmasına rağmen kendisi bunu kabul etmemiştir. Nûrî Efendi abdest ve namazdan başka hiçbir şeyle ilgilenmemiş, bir hafta sonra Sefer'in ilk cuması ikinci vaktinde vefat etmiştir (Yılmaz, 2007:207).

Tatar Ali Efendi kendisini yıkamış, Fatih Sultan Mehmed Câmîi'nde Abdülmecid Sivâsî Efendi'nin oğlu Abdülbâki Efendi'nin kıldırıldığı namaza kırk binden fazla kişi katılmıştır. Eyüp Nişanca'daki şeyhinin mezarının yanına defnedilen cenazesinin daha sonra üzerine türbe inşa edilmiştir (Yılmaz, 2007:207).

Arapça Eserleri: *Mir'âtü'l-Vücûd ve Mirkâtü's-Şühûd, Riyâzü'l-Ezkâr ve Hıyâzü'l-Esrâr, Hikmet-i Teârüz fî Sûreti't-Tenâkuz, Te'dibü'l-Mütemerridîn fî İslâmi'l-Ebeveyn, Risâletün fî Tayyi'l-Mekân, Risâletün "Ve en leysa li'l-insâni*

illâ mâ se'â”, *İsbâtü'l-İlm ve's-Şuûr li men Kâne min Ehli'l-Kubûr, İnkâzü't-Tâlibîn, El-Adlû ve'l-Aksât beyne't-Tefrît ve'l-ifrât, Kasmu'l-Mübtediîn Türkçe Eserleri: Tercüme-i Te'dibü'l-Mütemerridîn, Risâletün fî Hakkı Devrânî's-Sûfiyye, Tercüme-i Risâle-i Devrânî's-Sûfiyye, Silsilenâme-i Abdülahad Nûri, Dîvân* (Yılmaz, 2007:210-211).

1.2.1.1.5.Şeyh Mustafa Ma'nevî (ö.1702)

Karabaş-ı Velî takma adıyla bilinen 17. yüzyılın tanınmış Halvetî/Şa'bânî şeyhi Alaeddin Atvel'in büyük oğlu olan Şeyh Mustafa Ma'nevî, hilafet sahibi şeyh, vâiz, mütercim, ve şârih olarak bilinir. Aynı zamanda düzenlediği Divânçe-i İlâhiyât'ıyla 17. ve 18. yüzyılın mühim mutasavvıf şâirlerden biridir (Tatcı, 2003:11).

Mustafa Ma'nevî, babasından ve devrin ulemasından zâhirî ilimleri öğrendikten sonra babasından sülûkunu tamamlamıştır. 1103/1691-92 yılında Safer'i Sokollu Mehmet Paşa Tekkesi Celvetî şeyhi Abdülhay Efendi'nin meşihatının Aziz Mahmud Hüdâyî Âsitânesi'ne nakledilmesiyle tekkenin postnişînlğine, aynı zamanda Bahçe Kapısı'nda bulunan Vâlîde Sultan Câmîi vaizliğine görevine getirilmiştir (Yılmaz, 2007:110).

O, Halvetiyye mektebine ait aşk ve gönül adamı olarak bilinmektedir (Tatcı, 2003:14).

Şeyhinin ölümü üzerine Mehmet Tevfik Efendi “*ecel-i nâgâh-res ile hatm-i nefes eyledi*” demiştir. Şeyhin ölümüne; “*Şeyh-i Mukaddes*” terkibi ve “*Âzim oldı âlem-i ma'nâya gitdi Ma'nevî*” mısraıyla tarih düşürülmüştür (Tatcı, 2003:17).

1.2.1.1.6.Üsküdarlı Muhammed Nasûhî (1648-52-1718)

“Üsküdarlı Şeyh Muhammed Nasûhî Efendi, Şa'bâniyye-i Halvetiyye silsilesinden yetişen bir mürşid-i kâmilidir. Karabaş-ı Velî (ö.1685) tarafından yetiştirilmiş ve üstadının vefatından sonra kendi adıyla anılan Nasûhiyye-i Şa'bâniyye'yi kurarak erkânını devam ettirmiştir.” (Tatcı, 2004:11)

Nasûhî, çocukluğunu geçirdiği mahalleden taşınarak Üsküdar'da Kefçe dede mahallesinde bir eve taşınmış ve öğrenimine başlamıştır. Hem ilim tahsili hem de fırsat buldukça tekkelere giderek irfânını geliştirmiş sonunda Vâlîde-i Atik Tekkesi'nde postnişîn olan Karabaş Velî'nin kemâlâtını duyunca da Şeyh Mustafa Efendi isminde bir kişinin yoluyla onun sohbetlerine gitmeyi başarmıştır (Yılmaz, 2007:117).

Nasûhî Muhammed Efendi halifaliğe eriştikten sonra, şeyhinin isteğiyle Mudurnu'ya giderek, orada Sunullah Efendi Zâviyesi'nde tedris, mânevî telkîn ve terbiye ile uğraşmıştır. On bir yıl hizmet verdiği Mudurnu'da içinde birçok âlimin de bulunduğu büyük bir cemaat ondan yararlamıştır (Yılmaz, 2007:117).

Nâsûhî, 1679 yılında Mudurnu'da görev yaparken, mürşidi Karabaş-ı Velî'nin Limni'ye sürgün edildiğini öğrenir. Bu olaydan sonra tahminen 1680 yılında Limni'ye gittiği bilinir (Tatçı, 2004:14).

İlâhî takdir olsa gerek Karabaş-ı Velî ve Niyâzî gibi asrın iki büyük mutasavvufi, belki de aynı nedenden dolayı sürgün edildikleri adada bir araya gelmişlerdir (Tatçı, 2004:15).

Nâsûhî, kırk üç sene şeyh olarak görev yaptığı tekkesinde irşâd hizmetlerini sürdürürken fazîlet ve kemâli yayıldığından Sultan III. Ahmed tarafından, 1117/1705 yılı Receb'inde, Abdülhay Efendi'den boşalan Ebû Eyyûb el-Ensârî Câmîi Kürsî Şeyhliğine getirilmiş, ölümüne kadar da bu görevde kalmıştır (Yılmaz, 2007:119).

1130/15 Ağustos 1718 târihinde, ramazanda iftar vaktinde son nefesini vererek tekkesinin hazîresine defnedilmiştir (Yılmaz, 2007:119).

Eserleri: *Tefsir-i Şerîf, Risâletü'r Rüşdiyye fî Tarîkati'l-Muhammediyye, Risâletü'l-Fahriyye, Risâletü'l-Velediyye, Şuabu'l-Îmân, Şerh-i Gazel-i Mısri Niyâzî, Mecmûatü'l-Ehâdîs, Mükâşefât-Vâkıât, Mürâselât, Dîvân, Ta'bîrât-ı li'ş-Şeyh Muhammed en-Nasûhî* (Yılmaz, 2007:120-122).

1.2.1.1.7.Askerî Muhammed (1617-21-1693)

Asıl adı Muhammed olan Askerî, 17. yüzyıl başlarında Kütahya'nın Altıntaş ilçesine bağlı Zemme (Zemha, Zemiha) köyünde dünyaya gözlerini açmıştır (Sarı, 2007:1).

Ümmî Sinan Efendi'nin yetiştirdiği önemli halîfelerinden biri olan Gülaboğlu Muhammed Askerî Efendi'dir. Niyâzî Mısri'nin bir şiirinde,

“Biz beş er idik çıkdık bir günde yola girdik

Kırk yılda ere irdik bu sohbe erince” diye bahsettiği Ümmî Sinan Efendi'nin yetiştirdiği beş erden biri ve Mısri Efendi'nin yakın arkadaşındır.” (Yılmaz, 2007:180)

Kaynakların verdiği bilgilere göre Afyonkarahisar'da Delibaş ayaklanması (1650'lerde olmuştur) yüzünden medreselerde hoca yetişmediği için bilgin kalmamıştır. Bundan dolayı halk istekte bulunur ve Askerî Muhammed Afyonkarahisar'a müderris olarak getirilir. Hisarardı Alâeddin

Medresesi'ne atanması ise H. 1065 şevval M 1655'te olur. Taş medrese olarak bilinen bu medrese Selçuklulardan kalma olup Afyonkarahisar'ın ilk ilim müessesesidir (Sarı, 2007:5).

Kısa sürede meşhur olan Askerî Muhammed'in medresesi öğrenci ile dolmuştur. Öğrencilerinin bir bölümü şehirdeki hanlarda kalarak derslere devam etmişlerdir. Bu şekilde medresede otuz sene hizmet verdikten sonra 1104/1692-93 yılında vefat ederek medresenin hemen yanındaki Çavuşlar Sultan Mezarlığı'na defnedilmiştir (Yılmaz, 2007:182).

Eserleri: *Dîvân, Câmiü'l-Esrâr, Süluku's-Sâlikîn fi Beyân-ı Esrârü'l-Ârifîn* (Yılmaz, 2007:183)

1.2.1.1.8.Cemâlî (ö.1750)

Kaç yaşında öldüğü tam olarak bilinmemekle birlikte kaynaklarda H.1164 (M.1750) öldüğü ve öldüğünde 60 yaşını geçmiş olduğu belirtildiğinden, Cemâlî'nin, Hicri 11. Miladi 17. asrın sonlarına doğru doğduğu görülmektedir (Karaman, 2002:XIV).

Cemâlî'nin tasavvuf hakkında öğrendiklerini kaynaklar, Edirne'li mutasavvıflardan Uşşakî Şeyhi Şair Muhammed Hamdi ile Gülşenî Şeyhi şâir Hasan Sezaî'den aldığını yazar. Bunlardan Şeyh Muhammed Hamdi, "Bağdadî" diye şöhret edinmişse de Edirneli'dir (Karaman, 2002:XIV).

Gün geçtikçe daha çok yayılan şöhretiyle şâir Şeyh Cemalî'nin seyahata çıktığı ve bir müddet bulunduğu ortamlarda feyiz ve irfan saçtığı nihayet İstanbul'a döndüğü bilinmektedir (Karaman, 2002:XV).

Cemalî, İstanbul'da Eğrikapı haricindeki Ahmed Paşa Zaviyesi'nde irşad vazifesini son nefesine kadar götürmüştür. O bu tekkede şeyh iken 1164/1750 M. yılında gözlerini hayata yummuştur (Karaman, 2002:XVI).

1.2.1.1.9.Muslihüddin Vahyî (?)

Muslihüddin Vahyî mutasavvıf şairlerdendir. Kaynaklarda şâirliği ve yaşamı hakkında pek bir bilgi bulunmaz. Kastamonu'da hayata gözlerini açan şair yine burada yaşayıp, burada hayata gözlerini kapatmıştır. Doğum ve ölüm yılları bilinmemektedir. Fakat, şairin tek eseri olan *Mirâcü'l Beyan*'ın kaleme alındığı tarih 1014/1605-6 olduğundan, kendisinin 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı görülmektedir (Tatçı ve Kurnaz, 2002:11).

Muslihüddin Vahyî, aşk meyhanesine ayak bastığını, aşıklara sürekli aşk şarabı sunan bir sâki olduğunu belirterek, irşâd vazifesine nasıl başladığını anlatmıştır (Tatçı ve Kurnaz, 2002:17).

1.2.1.1.10.Ünsî Hasan Efendi (1645-1723)

Şeyh Hasan b. Şeyh Recep b. Şeyh Şehid Muhammed, A'rec Hasan Efendi olarak meşhur olmuştur. Mahlası “Ünsî” dir. Babası Recep Efendi, Bayrâmiyye Târikatı şeyhlerindedir. *Menâkıbnâme*'de, ilk ziyâretinde Karabaş Ali Efendi'ye bağlanan Ünsî Hasan Efendi, ayrılacakları zaman geldiğinde arkadaşına, tekrar kaldıkları yere gitmeyeceğini, kitap ve eşyalarını kendisine bağışladığını söylemiştir (Yılmaz, 2007:111).

Hasan Efendi'ye Şeyhi Karabaş Ali Efendi 1075/1664-65 yıllarında hilafet vermiştir. İstanbul'da Rumeliye giderek arzu ettiği her hangi bir yerde irşâd edebileceğini söylemiştir. Hasan Ali Efendi o heyecanla İstanbul'a gelerek, Ayasofya civarında bulunan Acem Ağa Câmii'ne gitmiştir. Bir süre orada kalarak devrânla uğraştıktan sonra halkın bîatını kabul etmiştir (Yılmaz, 2007:112).

“Şerîat ve tarîkatı üzerinde cem etmiş bir zât olan Ünsî Hasan Efendi zamânında tekkesi, önemli bir ilim ve irfân merkezi vâzifesi görmüştür. Son nefesinde dervişlerine: “Sizler yolumuza aykırı hareket eder, İslâm'ın emirlerinin dışına çıkar, haram ve mekruhlara meylederseniz, âhîret gününde hesâbını talep ederim. Bu Halvetiyye yolu, hepimize Allah'ın bir emânetidir. Bunu koruyun ki, Allah ve Resûlü sizden hoşnut olsun.” demiş, hâlifelerinden Tımarhânevizâde Mehmet Garib Efendi (v. 1155/1742)'yi yerine vekil bırakarak ruhunu teslim etmiştir.” (Yılmaz, 2007:114)

1.2.1.2.Celvetiyye Tarikatı ve Şairleri

Aziz Mahmûd Hüdâyî tarafından Anadolu'da kurulan Celvetîlik tarikatı, Hacı Bayram Velî'ye kadar ulaşmaktadır.

Celvetî silsilesi asıl anlamıyla Halvetîliğin bir koludur. İbrahim Zahîd Geylânî'de aynı tarikatten olan “Zahidîlik”; Safiyyüddin-i Erdebîlî'de (ö.1334) “Safevîlik” ve Hacı Bayram Velî'de “Bayramîlik” ile birleşir. (Muslu, 2007:162).

Celvetîlik, Hüdâyî'nin İstanbul'da büyük sayıda olan müridlerinden ziyade farklı bölgelere gönderilen halifeler sayesinde Anadolu ve Balkanlar'da yayılmıştır. Özellikle İstanbul, İzmir, Balıkesir, Orta Anadolu, ve Balkanlar'da oldukça etkilidir. Daha sonraları bu tarikat Hüdâyî'den sonra İstanbul'da aynı

ölçüde temsil edilmemekle beraber gücünü belli oranda sürdürmüş ve İstanbul'da son dönemlere kadar tarikatın en yaygın olduğu yer olma özelliği devam ettirmiştir (Muslu, 2007:162).

“Diğer tarikatlarda kıyam, devran, semâ gibi isimler verilen âyine, Celvetîlikte “*nısf-ı kıyâm*” adı verilmektedir. Diz üstüne kalkılarak icrâ edilen bu âyine “*Hızır kıyâmı*” da denilir.” (Muslu, 2003:428)

Celvetîlik, bir süre sonra Anadolu ve Balkanlarda yayılmış, elit kitle ve halk üzerinde büyük bir etki oluşturmuştur (Yılmaz, 2007:359).

Çalışmamızda Celvetiyye tarikatına mensup şairler ise, İsmail Hakkı Bursevî, Salacıoğlu Şeyh Mustafa ve Aziz Mahmûd Hüdâyî'dir.

1.2.1.2.1. Aziz Mahmûd Hüdâyî (1541-1628)

Hüdâyî, Celvetiliğin kurucusudur ve 1541'de Şereflikoçhisar'da doğmuştur (Muslu, 2003:157). Fadlullah b. Mahmûd'un evladıdır (Tatçı ve Yıldız, 2005:9).

Öğrenimini bitirdikten sonra sonra Nâzırzâde Ramazan Efendi'ye mülâzımlık yaptı. Aynı zamanda Halvetîliğe mensup Küçükayasofya Camii Şeyhi Nureddinzâde Muslihuddin Efendi'nin sohbetlerine devam etti. Hocası Nâzırzâde ile birlikte Edirne, Mısır ve Şam'da görev yaptı. Mısır'da olduğu yıllarda Halvetîliğin Demirtaşî kolundan Kerîmüddin el-Halvetî'den “usûl-ı esmâ” eğitimi aldı (Muslu, 2007:157).

Hüdâyî, hocasının ölümü üzerine Bursa kadılığına getirilmiştir. Kâdılık yaptığı sıralarda bir gece rüyasında tanıdığı bazı kişilerin Cehennem ateşinde yandığını görmüştür. Bu ürkütücü rüyanın etkisiyle sıkıntılı ve üzüntülü günler geçirirken bir hanım kendisine boşanma davası getirir. O davadan sonra Hüdâyî kadılığı bırakır ve tasavvuf yolunu seçer (Tatçı ve Yıldız, 2005:9).

Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin dilden dile aktarılan menkıbe ve kerametleri, halkın onu çok sevmesine neden olmuş ve ziyaretçileri her dönemde artarak devam etmiştir. Henüz sağlığında hayatını tehlikede gören pek çok devlet adamının, onun tekkesine sığınarak hayatını kurtardığı bilinmektedir (Muslu, 2007:159).

Hüdâyî, tasavvufi halk edebiyatı içerisinde, sade ve hikemî nitelikli şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde hem hece hem de aruz veznini kullanmayı tercih eden Hüdâyî'nin ilahi türünden şiirleri fazla olduğundan bir divan oluşturabilir. Hüdâyî, İbnü'l-Arabî'nin sistemleştirdiği “vahdet-i vücûd” görüşüne bağlı bir mutasavvıftır (Muslu, 2007:159).

1628 yılında vefat eden Hüdâyî'nin türbesi Üsküdar'daki dergâhındadır. Hayata gözlerini yumduğunda hemen hemen altmış tane halifesi olduğu söylenen Azîz Mahmûd Hüdâyî'nin, hem Anadolu'da hem de Balkanlar'da dinî tasavvufî hayat üzerinde epeyce derin etkiler bırakmasının sebebi halifeleri ve kaleme aldığı otuza yakın eseridir. Böyle böyle şöhreti günümüze kadar gelmiştir (Tatçı ve Yıldız, 2005:11).

Eserleri: Arapça olanlar: *Nefâ'isu'l-Mecâlis*, *Câmi'u'l-Fedâil ve Kâmi'u'r-Rezâ'il*, *Miftâhu's-Salât ve Mirkâtu'n-Necât*, *Habbetu'l Mahabbe*, *Keşfu'l-Kinâ 'an Vechi's-Semâ*, *Fethu'l-Bâb ve Ref'u'l-Hicâb*, *Et-Tarîkatu'l-Muhammediyye Vesîle ilâ's-Se'âdeti's-Sermediyye*, *Vâkı'ât*, *El-Fethu'l-Îlâhî*, *Hayâtu'l-Ervâh ve Necâtu'l-Eşbâh*, *Mecmu'a-i Hutâb*, *Hâşiye Kûhistânî fi Şerh-i Fıkh-ı Keydânî*, *El-Mecâlisu'l-Va'ziyye*, *Merâtibu's-Sulûk*, *Eş-Şemâ'ilu'n-Nebeviyyetu'l-Ahmediyyetu'l-Muhammediyye*, *Tecelliyât* Türkçe Eserleri: *Evcibe-i Mutasavvifâne*, *Necâtu'l-Ğarîk fi'l-Cem'i ve't-Tefrîk*, *Mektûbât (Tezâkir)*, *Nasâyih ve Mevâiz*, *Mi'râciye*, *Risâle fi Beyâni Hareket's-Şems ve'l-Kamer*, *Dîvân-ı İlâhiyât* (Tatçı ve Yıldız, 2005:11-16).

1.2.1.2.2.Salacıoğlu Şeyh Mustafa (Ö.1825)

Şeyh Mustafa Celvetî, Hanya'da dünyaya gelmiştir. Salacızâde, salacidedeoğlu veya salacıoğlu lakablarıyla bilinir. Asıl ismi Mustafa'dır. Kendisi bir şiirin mısraında, “Girîdî Hânyavî” olduğunu söyler (Kurnaz ve diğerleri, 2000:3). Şair, Celvetîliğin Hâşimiyye koluna aittir (Kurnaz ve diğerleri, 2000:14).

Şeyh Mustafa, bir süre Girit dışında gezmiştir, fakat nerelerde bulunduğunu tam olarak bilemiyoruz. Şiirlerinden, bu seyahatler sonrasında İstanbul'da Celvetî şeyhi Haşim Baba'dan el aldığını, daha sonra halifelik göreviyle Girit'e gönderildiğini görmekteyiz (Kurnaz ve diğerleri, 2000:4):

Girîdî Hanyavîyem men Salacıoğlu'dur nâmım

Seyâhat ehliyem bir yerde yok temkîn ü ârâmım

Bursalı Mehmed Tahir, şairin 1220/1805'te öldüğünü söylese de, divânında 1240/1825 yılını gösteren tarihler olduğundan, ölümünün en azından bu tarihten sonra olması gerekmektedir (Kurnaz ve diğerleri, 2000:3).

1.2.1.2.3.İsmail Hakkı Bursevî (1653-1724)

İsmâil adı ona âilesi tarafından koyulmuştur. Kendisi bu ismin Süryânîce olduğu ve “mutîullah” manasına geldiği şeklindeki görüşü kabul eder (Namlı,

2001:33). Asıl olarak İstanbullu olup 1062/1653'te çıkan büyük yangından sonra Aydos'a göç eden Mustafa Efendi'nin evladıdır (Muslu, 2003:442).

“Hakkı” mahlasını diğer eserlerinde ve şiirlerinde beraber kullandığı için bir müddet sonra bu mahlas ismiyle bütünleşmiştir (Namlı, 2001:33).

Bursevî'nin 1086/1674'te yirmi üç yaşında irşad görev sebebiyle gönderildiği il, Üsküp'tür. 1087/1676'de Şeyh Mustafa Uşşâkî'nin kızı Affe Hanım'la yirmi dört yaşında evlenmiş ve altı yıl burada kalmıştır. İkinci görev yeri, 1092/1681'de gittiği ve on dört ay görev yaptığı köprüdür. Rumeli'deki üçüncü görev yeri ise 1093/1682 ile 1096/1685 arasında görev yaptığı Ustrumca'dır (Muslu, 2003:443).

Bursevî, Ustrumca'da vaaz u nasihat ve ders vermiştir. Yine buradayken Köprü'de bir kısmını hazırladığı Lütfullah en-Nefesî'nin *el-Fıkhü'l-Keydânî* isimli eserinin şerhini bitirmiştir (Namlı, 2001:48).

Bursevî, Osman Fazlı İlâhî'nin Bursa halifesi Amasyalı şeyh Sun'ullah Efendi'nin 1069/1685'te dünyaya gözlerini kapamasıyla onun yerine halife olmuştur. En verimli yıllarını Bursa'da geçirmiştir. Meşhur “*Rûhu'l-Beyân*” isimli tefsirini de burada yazmıştır (Muslu, 2003:443).

Bursevî, ailesiyle beraber Şam'a gitmiş ve orada on üç yıl kalmıştır. Bunun asıl sebebi Muhyiddin İbn Arabî'nin kâbrini ziyaret etmektir. Bu bölgede ilim adamlarıyla ilmî sohbetler içerisinde bulunmuş ve tütün haramdır demesi tartışmaya yol açmıştır (Muslu, 2003:444).

Onun Bursevî olarak meşhur olmasının sebebi hayatının büyük bir bölümünü Bursa'da geçirmiş olduğu içindir. Sûfî ve âlim sıfatıyla yaklaşık yüz yirmi eser kaleme alan Bursevî, Osmanlı âlimleri tarafından “velûd” ünvanına lâyık görülmüştür (Muslu, 2003:445).

Eserleri: *Bey'atnâme ve İcâzetnâmeler, Dîvân-ı İsmail Hakkı veya Fütûhât-ı Burûseviye, Ecvibetü'l-Hakkıye an es'ileti's-Şeyh Abdurrahmân veya Ecvibetün Hakkıyyetün Şehdiye an Es'iletin Hakkâniyyetin Abdiye, el-Vâridât, er-Risâletü'l-Câmia li'l-Mesâili'n-Nâfia, Es'ile-i Şeyh Mısri'ye Ecvibe-i İsmail Hakkı, Es'iletü's-Sahâfiye ve Ecvibetü'l-Hakkıye veya Şerhu'l-Atâ li Ehli'l-Ğitâ, Esrâru'l-Hacc, Esrâru'l-Hurûf, Ferahu'r-rûh (Şerhu'l-Muhammediye), İhtiyârât, Kelimetün zâbbe ammâ yeridü alâ metni Dâbbe veya Şerhu “Vemâ Beşe fihimâ min Dâbbe”, Kenz-i Mahfî, Kitâb-ı Kebîr (el-Kitâbü'l-Kebîr), Kitâbü Hayâti'l-Bâl, Kitâbü Hucceti'l-Bâliğa, Kitâbü Müzîli'l-Ahzân, Kitâbü Nakdi'l-Hâl, Kitâbü Tamâmi'l-Feyz fi Bâbi'r-Ricâl, Kitâbü Zübdeti'l-Makâl, Kitâbü'd-Düreri'l İrfâniye, Kitâbü'l-Cehr ve'l-İhfâ, Kitâbü'l-Envâr, Kitâbü'l-Fadli ve'n-Nevâl, Kitâbü'l-Fasl fi'l-Esrâr, Kitâbü'l-Fürûk (Fürûk-ı Hakkı), Kitâbü'l-Hakkı's-Sarih ve'l-Keşfi's-Sahîh, Kitâbü'l-Hitâb, Kitâbü'l-Hutabâ, Kitâbü Izzi'l-Âdemî, Kitâbü'l-Mir'ât li Hakâiki Ba'di'l-Ehâdis ve'l-Âyât,*

Kitâbü'n-Necât, Kitâbü'n-Ne'fice, Kitâbü's-Silsileti'l-Celvetiye (Silsilenâme-i Celvetî), Kitâbü's-Sülûk (Tuhfe-i Vesîmiye), Kitâbü'ş-Şecv, Kitâbü'z-Zikri ve'ş-Şeref, Levâihun Teteallaku bi Ba'dı'l-Âyâti ve'l-Ehâdis, Makâlât-ı İsmail Hakkı, Mecâlisü'l-Müntehabe, Mecâlisü'l-Va'z ve't-Tezkîr, Mecû'l-Beşîr li Ecli't-Tebşîr, Mecmûa, Mecmûa, Mecmûa, Mecmûa, Mecmûa, Mecmûa-i Hakkı, Mecmûatü Âyâti'l-Müntehabe (a), Mecmûatü Âyâti'l-Müntehabe (b), Mecmûatü'l-Esrâr, Mecmûatü'l-Fevâid ve'l-Vâridât, Mecmûatü'l-Hutab ve'l-Vâridât, Mecmûatü'l-Müntehabe, Mecmûatü'l-Müteferrika, Mecmûatü't-Tefâsîr, Min Ba'dı Mâ Nazzamehü'l-Fakîr eş-Şeyh İsmail Hakkı bi'l-Lisani't-Türkî min Evveli Seneti 1117, Min Vâridâti'l-Fakîr eş-Şeyh İsmail Hakkı Min Evâhiri Zilhicce Min Seneti, Müteferrikât-ı Şeyh Hakkı, Nuhbetü'l-Letâif, Risâle fî Beyâni'l-Halve Ve'l-Celve, Risâle, Risâle-i Bahâiye, Risâle-i Gül (Risâle-i Verdiye), Risâle-i Hakâik-ı Hurûf-i Teheccî (Hakâiku'l-hurûf), Risâle-i Hayriye, Risâle-i Hüseyniye, Risâle-i Ma'nâ-yı Şerîf-i İsm-i Muhammed, Risâle-i Mesâil-i Fıkhiye, Risâle-i Nefesi'r-Rahmân, Risâletü Eyyühe'l-Bülbül, Risâletü'l-Hazarât, Risâletü'l-Mi'râciye, Risâletü'l-Umâriye, Risâletü'ş-Şem'îye veya Şem'-i Pür-Nûr-i İlâhî Berây-ı Tenvîr-i Cân-ı Sipâhî, Risâletü't-Tehaccî fî Hurûfi't-Teheccî, Rûhu'l-Beyân fî Tefsîri'l-Kur'ân, Rûhu'l-Mesnevî (Şerhu'l-Mesnevî), Sülûkü'l-Mülûk (Tuhfe-i Aliye), Şerh alâ Tefsîri'l-Cüz'il-Ahîr li'l-Kadı'l-Beydâvî, Şerh-i Ebyât-ı Füsûs, Şerh-i Ebyât-ı Hacı Bayrâm-ı Velî, Şerh-i Ebyât-ı Hasan el-Kâdirî, Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre(a), Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (b), Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (c), Şerh-i Ebyât-ı Yunus Emre (d), Şerh-i Esmâ-i Seb'a, Şerh-i Nazm-ı Ahmed veya Ahmedî, Şerh-i Nazm-i Hayretî, Şerh-i Pend-i Attâr, Şerh-i "Yâ Eyyühe'n-Nâsü'Büdü Rabbeküm", Şerh-i Mukaddimetü'l-Cezerî, Şerh-i Nazmi's-Sülûk li'ş-Şeyh İbn Ömer İbni'l-Fârız, Şerh-i Nuhbetü'l-Fiker, Şerh-i Risâle fî Âdâbi'l-Münâzara li-Taşköprîzâde, Şerh-i Salavât-ı İbn Meşîş, Şerh-i Şuabü'l-Îmân, Şerhu Erbaine Hadisen, Şerhu'l-Fikhi'l-Keydânî, Şerhu'l-Hadîs "el-Mü'minü Mir'âtü'l-Mü'min", Şerhu'l-hadîs "İzâ Tahayyartüm Fi'l-umûr Feste'inû min Ehli'l-Kubûr, Şerhu'l-hadîs "Le Ene Ekramü Alellâhi Min en Yedeanî Fi'l-Erdi Ekser Min Selâs, Şerhu'l-Hadîsi'l-Erbain, Şerh-i Usûl-i Aşera, Şerhu'l-Kebâir (Rumûzü'l-Künûz), Ta'lika Alâ Evâili Tefsîri'l-Beydâvî (Şerh-i Tefsîr-i Fâtîha), Tefsîru Âmene'r-Rasûlü, Tefsîru Sûreti'l-Fâtîha, Tefsîru Sûreti'z-Zelzele, Tuhfe-i Atâiye, Tuhfe-i Bahriye, Tuhfe-i Halîliye, Tuhfe-i Hasakiye, Tuhfe-i İsmailiye, Tuhfe-i Ömeriye, Tuhfe-i Recebiye, Tuhfe-i Şeybiye, Vâridât, Vâridât-ı Hakkîye (Vâridât-ı Kübrâ), Vesiletü'l-Merâm (Muslu, 2003:446-462).

II. BÖLÜM

2.NA'TLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1.Şekil Bilgisi

Sadece kendine ait özellikleri bulunan tasavvuf edebiyatında şairler, hem halk şiiri hem de divan şiirinin şekil bilgisinden yararlanmışlardır (Tatcı, 1997:12).

Şairler eserlerinde; tevhid, münacat, na't gibi türlerin yanında kalben Allah'a itaat ve insan-ı kâmil olmak için izlenecek yolu da incelemişlerdir.

2.1.1.Nazım Şekli

Türk tasavvuf edebiyatının nazım şeklini değerlendirdiğimizde Klasik edebiyat ile Halk edebiyatı arasında bir geçiş edebiyatı özellikleri taşıdığını görürüz. Tasavvuf edebiyatında, her iki edebiyata özgü nazım şekilleri kullanılmıştır (Güzel ve Torun, 2003:312).

İncelediğimiz na'tlarda kullanılan nazım şekilleri çeşitlilik göstermektedir. Na'tlarda yer alan nazım şekilleri ve sayısı şöyledir: 103 gazel, 14 kaside, 17 murabba, 3 muhammes, 1 terkîb-i bend, 1 kıta ve 1 mesnevi. Görüldüğü gibi en fazla kullanılan nazım şekli gazeldir.

2.1.2.Vezin

Hedef kitlesi belli bir kesim olmayan Dinî tasavvufî Türk edebiyatı, geniş bir kitleye hitap ettiği için birbirlerinden farklı zevklere sahip kesimleri kapsaması gerekmektedir. İşte bu olay her şeyde olduğu gibi vezin konusuna da etki etmiştir. Bu nedenle Dinî Tasavvufî Türk edebiyatında bizim milli nazım ölçümüz ve klasik edebiyatta kullandığımız aruz ölçüsü beraber kullanılmıştır (Güzel ve Torun, 2003:310).

Ele aldığımız na'tlarda ağırlıklı olarak aruz vezninin kullanıldığı görülmekle birlikte hece vezninin 10'lu, 11'li ve 14'lü kalıplarına da rastlanmaktadır.

İncelediğimiz na'tlar içerisinde en fazla kullanılan vezin, 60 şiirle remel bahrinin kalıplarından *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* veznidir. Bunu 22 şiirle hezec bahrinin *mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün* vezni izler.

Çalışmamızda yer alan şiirlerde hece vezninin kullanımı aruz veznine oranla çok daha azdır. Bu şiirlerden dördü 14'lü (7+7 duraklı); biri 11'li (6+5 duraklı); diğeri ise 10'lu (5+5 duraklı) hece vezniyle yazılmıştır.

2.1.3.Kafiye ve Redif

Na'ları incelediğimizde en fazla gördüğümüz kafiye türü zengin kafiyedir. Örnek olarak; -ât, -ân, -îm, -âk, -yâ gibi...

Zengin kafiyeden sonra en fazla tam kafiye kullanılmıştır. Tam kafiyeye örnek olarak ise; -â, -at gibi...

2.2.Muhteva Bilgisi

Na'lar, konusu bakımından Hz. Peygamber'i anlatır. O'nu ayet ve hadislerden iktibas yaparak sıkça anlattıkları için ilk olarak ayet ve hadislere yer verdik.

Ayet ve hadislerden sonra ise en çok yer verilen husus Hz. Peygamber'in isim ve sıfatlarıdır. H. Peygamber'in bini aşkın isim ve sıfatlarını şairler şiirlerinde O'nu anlatırken kullanmışlardır.

Na'larda yer alan bir başka husus da tarihî şahsiyetler, Hz. Peygamber'in şefaati, ilmi, mucizeleri ve makam-ı mahmûd'dur.

2.2.1.Ayet ve Hadisler

Türk tasavvuf edebiyatında tıpkı Klasik Türk edebiyatında da olduğu gibi şairler, şiirlerinde ayet ve hadislerden meâlen ve aynen iktibas yaparak yararlanmışlardır. Bu yüzden şairler, na't türünde şiirler yazarken yer verecekleri en temel kaynakların başında hiç şüphesiz ayet ve hadisler gelmektedir.

2.2.1.1.Ayetler

Na'lar, muhtevaları bakımından birçok ayet iktibas içerirler. Şairler, na'larında yer verdikleri ayetin bir bölümünü, o ayete gönderme yapacak şekilde söylemişlerdir.

. Ele aldığımız na'larda, Hz. Peygamber'le doğrudan bir ilgi kurulan ayetlere yer verdik.

2.2.1.1.1. Subhâne'lezi Esrâ¹

Allah, kulu ve elçisi olan Hz. Peygamber'i bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya yürütmüştür. Buna İsrâ gecesi şahittir. O, bu âlemde var olan bütün isimlerin tamamıdır.

Şâhidin leyl-i İsrâ

Subhâne'lezi esrâ

Câmi' cümle-i esmâ

Sensin yâ Resûla'llâh

(Hüdâyî 36/4)

Allah'ın seni gece yürütmesine İsrâ gecesi şahittir. Ey Hz. Peygamber bütün isimlerin tamamı sensin!

Sübhan'lezi Esra'daki sırrın sahibi Allah ve Hz. Peygamber'dir. Bu sırrı söylemeye kimsenin gücü yetmez.

Etse **sübhan'lezi esrâ**daki sırrın zuhûr

Kimsenin kudreti yokdur demeğe sırrın senin

(Şa'banî, 126/9)

Sübhan'lezi esrâdaki sırrın ortaya çıkırsa, senin sırrını söylemeye kimsenin kudreti olmaz.

2.2.1.1.2. Seb'u'l-Mesân

“Tekrarlanan yedi” anlamında Kur'ânî bir kavramdır.

Mesnanın veya mesnat'ın çoğulu olan “mesani” kelimesi çok anlamlı ve çok kapsamlı bir kelimedir. “İkilenen, katlanan, tekrarlanan şeyler, ikilemler”

¹. O Sühban (her türlü noksanlıktan münezze olan Allah)a ki, kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan (Kabe'den) o havalisini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya isra buyurdu (gece yürüttü); on ayetlerimizden gösterelim diye. Hakikat bu, O'dur o işiten-görendir (İsrâ, 17/1).

demektir. Bu kelime namazın her rekatında okunan Fâtiha Sûresi'ne, tekrarlanan ayetlere, ayrıca benzer veya farklı sebeplerle bazı surelere ve Kur'ân-ı Kerîm'in tamamına da isim olmuştur.

Mesani kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde geçmektedir. “Allah, kelamin en güzelini, müteşabih (birbirine benzer), ikişerli (veya tekrar edilen) bir kitap halinde indirdi” (Zümer, 39/23).

Bir diğer ayette ise: “And olsun ki sana seb'an minel mesânî (tekrarlanan yedi veya ikililerden yedi) yi ve büyük Kur'ân'ı verdik” (el-Hicr, 15/87).

Hz. Peygamber Allah'ın yeryüzündeki aynasıdır. O'nun pak ve temiz nuru hem Kur'ân-ı Kerîm'de hem de Fâtiha'da gizlidir.

Âyine-i Rahmânî

Nûr-ı pâk-ı Sübhânî

Sır-ı **Seb'u'l-mesânî**

Sensin yâ Resûlallâh

(Hüdâyî 36/3)

Ey Peygamber! Allah'ın aynası, O'nun temiz nuru, Kur'ân-ı Kerîm'in (Fâtiha'nın) sırrı sensin.

Peygamber Efendimiz (a.s) ruz-ı mahşerde ümmetine şefaet edecektir. Zira bir hadisinde Hz. muhammed: “Her peygamberin ümmeti için yaptığı bir dua vardır. Ben ise duamı kıyamet gününde ümmetime şefaet için sakladım.” (**Hadislerle İslam**, 2014:VI/681) buyurmuşlardır.

‘Askerî’ye kılsun vaslun erzânî

Firâkun âteşi yandırdı cânı

Ey yüzi âyet-i **seb'a'l-mesânî**

Bize eyle şefâ‘at yâ Muhammed

(Askerî, 32/9)

*Ey Hz. Peygamber! Allah Askeriyye'yi sana kavuştursun! Ey yüzü **seb'a'l-mesânî** ayeti olan; ayrılığın ateşi canımı yandırdı, bize şefaet eyle.*

Hız peygamber'in şefaata edeceğını müjdeleyen bir diğere hadis-i şerif ise; "Bana, şefaata etme ya da ümmetimin yarısının cennete girmesi hakkında tercih yapma fırsatı verildi; ben şefaata etmeyi seçtim. Çünkü o daha kapsamlı ve daha yeterlidir. Siz şefaatinin takva sahibi müminler için mi olacağını sanırsınız? Hayır. Aksine o, günahkârlar, çok hata işleyen ve kirlenenler içindir." (Hadislerle İslam, 2014:VII/925) Öyle ki cennet ehli müminlerin gönülleri Hz. Peygamber'in sözleriyle dolup taşmıştır.

Sözündür 'ârifin dilde beyânı

Yüzündür sûre-i **seb'a'l-mesânî**

Özündür Askerî'nün cânâ cânı

Meded eyle meded Yâ Resûlallâh

(Askerî, 182/9)

Arif kimselerin gönlündeki beyanları senin sözüdür. Fâtiha suresi senin yüzündür, Askerî'nin canının içindeki can senin özündür. Ey Hz. Peygamber bize yardım eyle!

Ey Allah'ım, Hz. Peygamber'in kendi elleriyle bizlere seb'a'l-mesânî kasesinden su içirmesini nasip eyle!

Kâse-i "**seb'a'l-mesânî**" cür'asından bir kezini

Dest-i lutfunla içürüp mest ü hayrân eylesen

(Askerî, 111/7)

Ey Hz. Peygamber! Seb'a'l-mesânî kasesinden elinle bir yudum lütf edip içirsen, bizi sarhoş ve hayran etsen.

Seb'ul-mesânî'nin ne dediğini tam olarak anlamak istiyorsak eğer, Ümmü'l-Kitab'ı (ana kitabı) okumamız gerekir.

Okırsan nüshasını Ümmü'l-Kitâb'un

Bilürsün ne'ydüğün **Seb'ul-Mesânî**

(Akkirmânî, 167/5)

*Eğer Ümmü'l-Kitab'ın nüshasını okursan, **seb'ul-mesânî**'nin ne dediğini bilirsin.*

2.2.1.1.3.Ve'd-Duhâ (Ve'd-Duhâ Vel Leyli İzâ Secâ Mâ Veddeake Rabbüke Mâ ve Kalâ)²

Hz. Peygamber'in güneş gibi parlak ve temiz yüzünün ıspatı ve'd duhâ sûresidir. Eğer büyüklüğünün sırrını öğrenmek istiyorsak vel-leyli sûresi'ni iyi anlamamız gerekir.

“**ve'd-Duhâ**” dur gün cemâline anun zâhir delil

Anlanur “ve'l-leyli” den sırr-ı celâl-i Mustafâ

(Bursevî, 10/4)

*O'nun güneş gibi yüzüne delil **ve'd-duhâ** 'dır. Hz. Peygamber'in celâlinin sırrı vel-leyli'den anlaşılır.*

Bu âlem geçici bir imtihan yeridir. O büyük güneşin ışığı zerre kadar görünür, o kocaman denizlerin ve okyanusların ötesinde bir damla kadardır.

Bu 'âlem zerre düşmüşdür o şemsün **ve'd-duhâ** 'sından

Bu deryâ katre düşmüşdür o bahrın mâ-verâsından

(Ma'nevî, 49/1)

Bu âlem o güneşin ışığından zerre kadar olmuştur. Bu deryâ, o denizin ötesinde bir damla kadardır.

². O kuşluk vaktine ve dindiği zaman o geceye yemin olsun ki, veda etmedi Rabbin sana ve darılmadı(da) (Duhâ, 93, 1-2-3).

Hız. Peygamber'in güzelliği ancak Şems (güneş) ile tasfir edilebilir. O'nun yüzü ve'd Duhâ, saçı ise ve'l-Leyli'dir.

Mushaf-ı hüsnünde gördüm âyet-i "ve'Ő-Şemsi"yi

Saçı "ve'l-leyli" yüzi hem "ve'd duhâ"dur "**ve'd duhâ**"

(Askerî, 7/4)

Ve'Ő-Şemsi ayetinin güzelliğini mushafında gördüm. O'nun yüzü ve'd Duhâ, saçı ve'l leyli'dir.

2.2.1.1.4.Mâ-Zâgal-Besaru (ve Mâ Tagâ)³

Hız. Peygamber'in yüzü bu âlemdeki bütün sûretlerin nurudur. O'nun iki gözü de ma zaga'l-basar'ın sürmesidir.

Yüzün nûru senin nûr-ı suverdir yâ Resûlallâh

Dü çeşmin kühl-i **mâ zâga'l basar**'dır yâ Resûlallâh

(Nasûhî, 35/1)

*Ey Peygamber! Senin yüzünün nuru suretlerin nurudur. İki gözün de **ma zâga'l basar**'ın sürmesidir.*

Eğer mâ zâga'l-basar'ı bir sürmeye benzetmek gerekirse; bu sürmeyi sürenlerin sultanı Hız. Peygamber'dir. Öyle ki O'nun ayağını bastığı yer bütün insanlara ve cinlere sürme olmuştur.

Kuhl-i **mâ-zâga'l-basar** sultânısın

Hâk-i pâyin ins ü cinne tûtiyâ

(Ma'nevî, 3/3)

³. göz ne ŐaŐtı ne aŐtı (Necm 53/17).

Ey Peygamber mâ zâga'l basar sürmesini sürenlerin sultanısın! Senin ayağının toprağı insanlara ve cinlere sürme gibidir.

Allah'ı hakkıyla tanımak ve merhametine nail olmak istiyorsak eğer, O'nun için ağladığımız gözlerimize mâzâga'l-basar sürmesini çekmemiz gerekiyor.

Görmedi âyîneden bu çeşm-i ter

Çekmeyince kuhl-i **mâzâga'l-basar**

(Vahyî, *Mirâcü'l Beyân*. 2002:66/13)

Bu ıslak göz, mâzâga'l-basar sürmesini çekmeyince, aynadan (Hakk'ı) görmedi.

Mâ zâga'l-basar (gözü kaymadı) ayetinin ışığında yetiştirilen çocukların annesi, Allah'ın razı olduğu şeyleri yaptıran nurun ışığı olurlar.

Kim ki **mâ zâga'l-basar** sultânınıñ tıflı ola

Mısrıyâ şol feyz-i akdes nûrı oldı dâyesi

(Mısrî, 183/6)

Ey Mısrî! Mâ-zâgal-basar sultanının çocuğu olanların annesi kutsal feyz ışığı oldu.

2.2.1.1.5.(Fe Kâne) Kâbe Kavseyni Ev Ednâ ⁴

Ayette miraç hadisesi anlatılmaktadır. Allah ile Hz. Muhammed (a.s.) iki yay mesafesi yakınlığında görüşmüştür. Bu yüzden Hz. Peygamber Allah'ın aynasıdır. Hem ev-ednâ sırrına hem de levlâk tahtına vâkıf olan da O'dur.

⁴. Yayın iki ucu arasındaki mesafe kadar (iki arşın kadar) oldu (Necm, 53/9).

Sırr-1 **ev-ednâ**ya mâlik sensin ya mir'ât-1 Hak

Taht-1 levlâk şahı sensin yâ Muhammed Mustafâ

(Nasûhî, 150)

*Ey Allah'ın aynası olan Hz. Peygamber! **Ev ednâ** sırrına mâlik olan sensin, levlâk tahtının şahı sensin.*

Hz. Peygamber âlemlerin yaratılma sebebidir. “*Sen olmasaydın alemleri yaratmazdım*” kutsi hadisiyle miraçta Hakk'a “Yakin” (ev-ednâ) olma sırrına mazhar olmuştur.

Kaşundur “**kâbe kavseyni ev-ednâ**”

Deründen açılır güller Muhammed

(Mısırî, 28/6)

*Kaşındır “**Kâbe kavseyni ev-ednâ**” derinden ve gözyaşlarından güller açılır ya Muhammed.*

Eğer ev-ednâ sarayında sultan olmak istiyorsak, Hz. Peygamber'in aşkının lezzeti olan ev-ednâda can bulmamız gerekir.

“**Kâbe kevseyne**”e irüp cân bulsa aşkun lezzetin

Şol sarây-ı kasr-ı “**ev-ednâ**” da sultân eylesen

(Askerî, 111/2)

*Senin aşkının lezzeti **kâbe kevseyne** erip can bulsa ve **ev-ednâ** sarayında bizi sultân eylese.*

Hz. Muhammed (a.s.) İsrâ gecesinde yükselişinin hakkı için, ev-ednâ makamı için, Allah hakkı için cümlemize merhamet et.

‘Urûc-1 leyle-i İsrâ hakkıçün
Makâm-1 sırr-1 “**ev-ednâ**” hakkıçün
Cihânı var iden Mevlâ hakkıçün
Kerem kıl yâ Resûlallâh kerem kıl

(Askerî, 124/12)

*Ey Hz. Peygamber! İsrâ gecesi yükselişinin hakkı için, **ev-ednâ** makamının hakkı için, cihani yaratan Allah’ın hakkı için bize merhamet et.*

Hz. Peygamber İsrâ gecesinin sultanı ve kabe kevseyne makamında tektir. Cebrail’in atının terkisi bağlı olduğu için O’nun mertebesine ulaşamamıştır.

Erişmedi makam-1 **kâbe kavseyne** o dem Cibril

Eğer ey şah-1 İsrâ etmeseydin beste-i fitrâk

(Celvetî, 4/2)

*Ey İsrâ gecesinin şahı olan Hz. Peygamber! Cebrail’in atının terkisi bağlandıği için **kâbe kevseyne** makamına erişemedi.*

Ev-ednâ sırrının içinde sohbet eden bir yâr ile halvet etmek gerek!

Halvetîyim halvet itdüm halvet-i dil-dârilen

Sırr-1 **ev ednâ** içinde bir müsâhib yâr ilen

(Akkirmânî, 133/1)

*Halvetiyim gönül alan **ev-ednâ** sırrı içinde sohbet eden bir yâr ile halvet ettim.*

Ev-ednâ sırrını anlamak istiyorsak eğer, Allah’ın ve Hz. Peygamber’in emir ve yasaklarına uymalıyız.

Gözin aç sözlerim fehm it bu pendim ihtiyâr eyle

Yakın ol Hazret-i Hakk'a açılsun sırr-ı **ev ednâ**

(Akkirmânî, 19/9)

*Gözünü aç sözlerimi anla bu nasihatimi tut! Allah'a yakın ol ve **ev-ednâ** sırrı sana açılsın.*

Ev-ednâ sırrını anlayabilmek için kelamsız kelam etmek ve iki canda bir ten olmak gerekir.

Görinür sırr-ı **ev ednâ** tekellümsüz kelâm itmek

İki cân bir ten olmakdur bürünüb kalb-i insânı

(Akkirmânî, 161/4)

***Ev-ednâ** sırrı kelmasız kelam etmekle insan kalbine bürünüp, iki cân bir ten olmakla görünür.*

Allah yolunda olan mümin kullar ev-ednâya yükselmek için her zaman uğraşmalıdır.

Geçer menzil-be-menzil cay etmez **kâbe kavseyni**

Hamişe sâlike lazım **ev ednâ**'ya su'ûd etmek

(Celvetî, 49/6)

*Sâlik (Allah yolunun yolcusu) **kâbe kavseyni** mekân tutmaz! Menzil üzerine menzil geçer. **Ev-ednâ** ya daima yükselmek lazımdır.*

Gizli sırları ancak kalp gözümüzle görebiliriz. O yüzden kalp gözümüzün daima açık olması gerekir.

Keşf oldu çün esrâr-ı nihan dide-i kalbe

Arş ile **ev ednâ**'ya dem-a-dem nigeranız

(Celvetî, 10/1)

*Gizli sırlar kalp gözüne büründüğü için daima arşa ve **ev-ednâ**ya bakıyoruz.*

Ev-ednâ sırrını çözmek için günahlardan uzak durup, varlığımızı temizlememiz gerekir.

Zenbini fânî vücûdun yumağa

Hân-ı bi-pâyân-ı vasla doymağa

Sırr-ı **ev-ednâ**'yı bilip duymağa

Ya Resûlallâh şefâ'at eylegil

(Hüdâyî, 61/2)

*Ey peygamber! Günahlardan uzaklaşıp, varlığını temizlemeye, kavuşmanın sayısız sofrasında doymaya, **ev-ednâ** sırrını bilip duymaya şefa'at eyle.*

İnsan ev-ednâ ayetinin ışığına yakın olmalıdır. İyi bilip, yaşamını O'na göre sürdürmelidir. Nedeni ise bu âlemden göçüp gidecek olmamızdır.

Fezâ-yı kurb-ı "**ev ednâ**" da var kur haymeni cânâ

Çün âhir rihlet eylersin bu âlemden gidersin sen

(Bursevî, 248/4)

*Ey cân gökyüzüne git ve **ev-ednâ**ya yakın ol! Çadırını orada kur, çünkü sonunda bu âlemden göçüp gideceksin!*

2.2.1.1.6. (Ve Mâ Erselnâke İllâ) Rahmeten Li'l-Âlemîn⁵

Hız. Muhammed (a.s.) şüphesiz âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O Allah'ın kulu ve elçisidir.

⁵. Ve seni sadece âlemlere rahmet olarak göndermişizdir (Enbiya, 21/107).

“**Rahmeten li'l-âlemîn**”sin Hak Resûlsün bî-gümân

İderem ben de şehâdet yâ Muhammed Mustafâ

(Askerî, 6/20)

Ey Hz. Peygamber! Sen âlemlere rahmet olarak gönderilmişsin, şüphesiz Allah'ın elçisi olduğuna ben de şahitlik ederim.

Hz. Muhammed (a.s.) gibi büyük bir sultan ancak âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O'nun sırrını kimse söyleyemez.

Rahmet oldun 'âleme ey **rahmeten li'l-âlemîn**

Sen ki sultân şevketinden kim diye sırrın senin

(Şa'banî, 126/7)

Ey âlemlere rahmet olarak gönderilmiş, âleme rahmet oldun! Senin gibi büyük bir sultanın sırrını kim söyleyebilir?

Hz. Muhammed (a.s.) âlemlere ayak basar basmaz temiz şeriatını getirerek tüm kötülükleri yok etti.

Rahmeten li'l-âlemîn geldi vü hem basdı kadem

Şer'-i pâki cümle şer'-i eylemişdür intisâh

(Ma'nevî, 19/4)

Âlemlere rahmet olarak geldi ve ayak bastı, O'nun temiz şeriatı bütün kötülükleri ortadan kaldırdı.

Hz. Peygamber, hem rahmet olarak gönderilmiş hem de âlemlerin övünç kaynağıdır.

Rahmeten li'l-âlemsin fahr-i cümle kâ'inât

Böyle buyurdı kelâmında o Rabbi'l-âlemîn

(Ma'nevî, 44/6)

Âlemlerin Rabbi, Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olduğunu ve bütün dünyanın övüncü olduğunu duyurdu.

Hz. Peygamber olmadan dünyadaki en küçük bir cismin bile kurtuluş bulması imkansızdır! O, her daim bize merhamet eylesin.

Bir nesne sensüz iki 'âlemde necât bulmak muhâl

Rahm it benüm ahvâlüme ey **Rahmeten li'l 'âlemîn**

(Cemâlî, 287/3)

Ey âlemlere rahmet olarak gönderilen! Bir nesnenin sensiz iki âlemde kurtuluş bulması imkansızdır. Benim halime merhamet et.

2.2.1.1.7. Hel Etâ (Alel İnsânî Hînum Mine'd-Dehri Lem Yekün Şey'em Mezkûra)⁶

Hz. Muhammed (a.s.) "Ente min nurî" dedi, O, gizli şehrin sırrı "Hel etâ" âyetinde gizlidir.

"Ente min nurî" didi ana Muhammed Mustafâ

Ol hafî şehrinde sırr-ı "**hel etâ**" dur "**hel etâ**"

(Askerî, 11/6)

*Hz. Peygamber O'na "Ente min nurî" dedi, O, gizli şehirde "**hel etâ**" sırrıdır.*

2.2.1.1.8. Veş Şemsi ve'd-Duhâ⁷

Veş Şemsi âyeti Hz. peygamber'in ay gibi yüzüne benzer. O'nun saçları ve'leyli, yüzü ise ve'd-duhâ'dır.

⁶. Gerçekten gelip geçti insan üzerinden zamandan bir müddet, o anılır bir şey olmadı (İnsan, 76/1).

⁷. Yemin olsun o güneşe ve parıltısına (Şems, 91/1).

Mushaf-1 hüsnünde gördüm âyet-i “**ve’s-şemsi**”yi

Saçı “**ve’l-leyli**” yüzi hem “**ve’d-duhâ**”dur “**ve’d-duhâ**”

(Askerî, 7/4)

Veş şemsi ayetini O’nun mushaf gibi güzel yüzünde gördüm, O’nun saçı ve’l-leyli ve yüzü ve’d duhâ’dır.

2.2.1.1.9. (Ve İnneke) Le-alâ Hulükın Âzîm⁸

Şüphesiz Hz. Peygamber (a.s.) en üstün, faziletli ve saygı değer bir ahlaka sahiptir. Bütün Ümmet-i Muhammed O’nu örnek almalı, insan-ı kamile erdiren hayat tarzını benimsemelidir.

Hak kelâmı kim buyurdu zât-ı pâkın vasfına

Mazhar-ı **le-alâ hulükın ‘azîm** zâtın senin

(Şa’banî, 126/2)

Allah senin zatın vasfında le-alâ hulükın ‘azîm’in mazharı olduğunu söyledi.

2.2.1.1.10. İnnâ Fetahnâ (Leke Fetham Mübînâ)⁹

Hz. Peygamber’in sırrını Allah “İnna Fetahnâ” ayetinde buyurdu. Bütün ilimlerin sahibi de yine O’dur.

Sırr-ı sırrından buyurdun **innâ fetahnâ** dedin

Sana ulûm feth ola çün kim ede vasfın senin

(Şa’banî, 126/5)

Sen sırrının sırrını buyurdun innâ fetahnâ dedin, senin vasfındaki bütün ilimler sana feth olsun.

⁸. Ve her halde sen büyük bir ahlâk üzerindesin (Kalem, 68/4).

⁹. Elhak biz sana âşikâr bir fetih açtık (Fetih, 48/1).

2.2.1.1.11. Kul Huva'llâhu Ahad¹⁰

Hız. Peygamber'in şeriatı bütün ilimlerin peygamberidir ve O'nun sırrı kul huva 'llahu ahad ayetinde gizlidir.

Kul huva'llahu ahad'den remzini izhâr eder

İlm-i cümle enbiyâdur şer-i pâk-i Mustafâ

(Ma'nevî, 1/5)

İşaretini kul huva'llahu ahad'den açığa çıkarır, Hız. Peygamber'in temiz şeriatı bütün ilimlerin peygamberidir.

2.2.1.1.12. .Lâ Tüdrikhü'l-Ebsâru (ve Hüve Yüdrikhül Ebsâr ve Hüvel Lâtıfül Habîr)¹¹

Allah, Hız. Muhammed Mustafâ (a.s.) için "lâ tüdrikhü'l-epsâr" ayetini indirdi. O'nun şeriatı Allah'ın nurundandır.

Didi "lâ tüdrikhü'l-epsâr" çün kelâmından Hudâ

Nür-i Hakk'a bir fezâdur şer'i pâk-i Mustafâ

(Ma'nevî, 1/14)

Allah O'nun hakkında "lâ tüdrikhül-epsâr" dedi, Hız. Peygamber'in temiz şeriatı Allah'ın nurunun fezasıdır.

2.2.1.2. Hadisler

Tasavvuf şairleri şiirlerinde Hız. Peygamber (a.s.)'i anlatırken, hadislere çok önem vermişlerdir. Bu yüzden şiirlerde geçen hadislerin her birini ayrı bir başlık altında toplayıp inceledik. Bazı beyitlerde Hız. Peygamber (a.s.)'in ismi zikredilmese de dolaylı yoldan O anlattığı için bu bölümde yer verdik.

¹⁰. De ki Allah birdir (İhsan, 112/1).

¹¹. O'nu gözler idrâk etmez, gözleri O idrâk eder. Öyle lâtif, öyle lâtif, öyle Habîr O (En'âm 6/103).

2.2.1.2.1.Küntü Kenzen (Mahfiyen)¹²

Allah, âlemleri yaratmadan evvel sadece ilmiyle tecelli etmiş, sonrasında bilinmeyi murâd ederek Hz. Muhammed (a.s.)'in nurundan bütün mahlûkâtı ve insanları yaratmıştır (Yeniterzi, 1993:152).

Küntü kenz esrârının miftâhısın

Zat-ı pâkin mazhar-ı tâmm-ı Hudâ

(Hüdâyî, 145/2)

*Sen **küntü kenz** sırrının anahtarıdır. Senin temiz zatın tam olarak Allah'ın zuhurudur.*

Küntü kenzin mücevheri sensin. O suret verilmiş ruh da hakikatlerin sırrı da cihanın şahı da yine sensin.

Sensin ol rûh-ı musavver **küntü kenz**'in gevheri

Sensin esrâr-ı hakâyık sensin ol şâh-ı cihân

(Akkirmânî, 116/3)

*O suret verilmiş ruh ve **küntü kenz**in mücevheri sensin, sen hakikatlerin sırrı ve cihanın şahısın.*

Hz. Peygamber bütün Müslümanların rehberidir. Küntü kenzin incisidir ve bütün peygamberlerin yol göstericisidir.

Kamu mü'minlerün sen rehberisin

Küntü kenz gencinün ol cevherisin

Cemî'-i enbiyânun serverisin

Bize eyle şefâ'at Yâ Muhammed

¹² Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi muhabbet ettim ve bilineyim diye mahlûkâtı yarattım (Aclûnî, 155/2016).

(Askerî, 32/2)

*Ey Hz. Muhammed! Sen bütün inananların yol göstericisisin, **küntü kenz** hazinesinin mücevherisin, bütün peygamberlerin önderi bize şefaata eyle.*

Hz. Peygamber'e hem levlâke levlâk kudsî hadisi hem de küntü kenz indirildi. Bunların tam manasıyla anlaşılması için Hz. Peygamber gereklidir.

Nâzil oldu şânına “levlâke levlâk” ayeti

“**Küntü kenz**”ün mazharı şol Mustafâ şâhum gerek

(Askerî, 110/4)

*O'na “levlâke levlâk” ayeti indirildi ve “**küntü kenz**”in ortaya çıkması için Hz. Muhammed Mustafa (a.s) gerekti.*

Gizli hazineyi ortaya çıkaran ve ilmin reisi Allah'ın Peygamber'i Hz. Muhammed (a.s)' dir.

“**Küntü kenz**”ün mazharı Allahun Peygamberi

İlm-i ledün serveri sensin Yâ Resûla'llâh

(Askerî, 180/7)

*Ey Peygamber! **Küntü kenz** hitabının mazharı, Allah'ın Peygamber'i ve ilahi sırlara ait ilmin önderi sensin.*

Allah aşkı ile yoğurulanlar malı ve makamı terk edip, küntü kenz malından zenginlik kazanırlar.

Olaldan ‘aşkile hem-râh ki itdim terk-i mâl ü câh

Gınâ buldum bi-hamdü'llâh o “**küntü kenz**” mâlından

(Askerî, 155/8)

*Aşk ile yoldaş olduğundan beri malı ve makamı terk ettin, Allah'a hamd olsun ki **küntü kenz** malında zenginlik buldun.*

Hız. Peygamber küntü kenzin bütün sırlarını bilir. Çünkü O Allah'a yakın olandır.

Küntü keniz'in hep ser-te-ser sırr-ı nihânı sensin sen

Ender fenâ genc-i mahfî Ünsî dildâr olandan sor

(Şa'banî, 23/16)

Baştan başa küntü kenzin sırrı sensin, fena içindeki gizli hazineyi sevgiliye yakın olandan sor.

Gizli hazineye mazhar olmak isteyen, kâinatı aşk ile yaratan Cenab-ı Hak'tır. O gizli bir hazine iken bilinmeyi istedi. Tüm mahlukat varlığını O'na borçludur. O'na bütün her şey kulluk etmelidir.

Kulagum hâlidür sayt u sadâ-yı zühd ü takvâdan

Bana şol "**kenzü keniz**"i aç muhabbetden haber söyle

(Bursevî, 12/16)

Zühd ve takva (ibâdet) seslerinden kulağım hoştur, bana şu küntü kenzi aç muhabbetten haber ver.

Kim gizli hazinenin sırrını çözmek isterse, Külle yevmin hüve 'yi anlaması gerekir. Çünkü bu anlayış onun şanını yükseltir.

"**Küntü kenzen**" remzini buldunsa sen de Mısrîyâ

"Külle yevmin hüve"yi anla kim senün şânundadır

(Mısrî, 40/8)

Ey Mısrî! Küntü kenzin sırrını bulduysan külle yevmin hüve'yi anla, bu senin şanıdır.

Hz. Peygamber küntü kenz sırrının bilinmeyenini bilir. Lî-ma'allâh hitabı O'nda zuhur etmiştir. Allah'ın zatının ışığı, insanlara ve cinlere yol gösteren yine O'dur.

Küntü kenz'ün mahzenidür lî-ma'allâh mazharı

Zât-ı Hakk'un enveridür enveridür enveri

Ma'nevîyâ ins ü cinnün rehberidür rehberi

Rahmeten li'l-âlemîn geldi Muhammed Mustafâ

(Ma'nevî, 2/4)

Ey Manevî! Hz. Muhammed (a.s.) küntü kenzin mahzenidir, lî-ma'allâh hitabının mazharı, Allah'ın zatının nurudur, insan ve cinlerin rehberi olan Hz. Muhammed (a.s.) âlemlere rahmet olarak geldi.

Küntü kenz sırrını ortaya çıkarmak için canımızı ve başımızı ortaya koymak gerekir.

Künt-i kenzin sırrını fâş eyle fâş

Gizli genci feth için ver cân u baş

(Nûrî, 56/1)

Küntü kenzin sırrını açığa çıkar, bu gizli hazineyi feth etmek için canını ve başını ver.

2.2.1.2.2.Men 'Arefe Nefsehû(Fekad 'Arefe Rabbehû)¹³

Sözlüklerde nefis kelimesi bir şeyin varlığı ve kendisi, bir şeyin özü yani aynısı demektir. Nefis kelimesini sûfler kullandıklarında bu kelimeyle ne bir şeyin varlığını ne de ortaya koyulmuş bir kalıbı söylemek isterler. Sûflerin bu kelimeyi kullanmaktaki amacı kulun hastalıklı özelliklerini ve kötü huylarını ortaya koymaktır (Yıldırım, 2000:223).

¹³. Kendini bilen, Rabbini bilir (Aclûnî, 309/2532).

Men aref ve küntü kenzin sırrını anlamayanlar ve Allah'ın zâtını bilmeyenler Kur'ân'a aşına olamazlar.

Men 'aref 'le küntü kenz'ün sırrını fehm eyleyüp

Zât-ı Hakk'ı bilmeyen Kur'ân'a olmaz âşinâ

(Ma'nevî, 7/3)

Men arefle küntü kenzin sırrını idrak edemeyip, Allah'ın zâtını bilmeyen Kur'ân'a âşina olamaz.

Nefsini her kim bilirse onun Allah'tan başka gidecek kapısı olmaz.

Men 'aref sırrına her kim vâkıf olduysa eğer

Rü'yet-i Rahmân'dan özge 'ârife olmaz durâğ

(Ma'nevî, 39/3)

Men 'aref sırrına kim vakıf olursa o arif kişiye Allah'ın nazarından başka durak olmaz.

Gizli hazinenin sırrına erişmek istiyorsan önce nefsini bil ki Rabbini de bilmiş olarsın. Rabbini bilersen ancak fani dünyadan yüz çevirirsin ve temiz kalbe sahip olursun.

Küntü kenz'ün sırrını ol **men 'aref**'le hall için

Safvet-i kalb oldı ancak bu riyâzetden garaz

(Ma'nevî, 35/3)

Küntü kenzin sırrını men 'arefle çözmek için bu nefis terbiyesinden kasıt kalp temizliği oldu.

Küntü kenzin sırrını açıklayan men areftir. Her derdin devası vahdet noktasıdır. Eğer bunlara uyulmazsa gönül kalesi binbir dertle yıkılıp, viran olur.

Men ‘aref’dür Küntü kenz’i şerh ü tefsîr eyleyen

Nokta-i vahdet durur her merâmı tedbîr eyleyen

Ma‘nevîyâ var midur hîç bunı ta‘mîr eyleyen

Bu vücûdum kal‘asın hâk ile yeksân eyledün

Gönlümün tahtını bin kahr ile vîrân eyledün

(Ma‘nevî, 43/5)

*Küntü kenzî açıklayan **men ‘areftir**, her derdin tedbiri bir vahdet noktasıdır, ey Manevî! Bunu hiç tamir eden var mıdır? Bu vücudumun kalesini yerle bir ettin, gönlünün tahtını binlerce kahırla viran ettin.*

Bütün işlerin başı nefsini tanıyıp, Allah’ı bilmektir. Eğer bunu anlayabilirsek O’na daha yakın oluruz.

Men ‘arefe nefsehûdur iş bu işin evveli

Ünsi nefsin tanıyuban efhem isen gel beri

(Şa‘banî, 46/11)

*Bu işin başlangıcı **men ‘arefe nefsehûd**ur, nefsin tanıyıp, onu anlıyorsan beri gel.*

2.2.1.2.3.el-Fakru Fahri¹⁴

Sözlükte “Fakirlik, yoksulluk” anlamına gelen fakr kelimesi, tasavvufta kendinde hiçbir varlık görmeyip tamamen Allah’a muhtaç olduğunun farkında olabilmektir.

¹⁴. Fakirliğimle övünürüm (Aclûnî, 87/1835).

Devlet oldur iki ‘âlemde seni mahbûb ider

Ma‘nevîyâ **fakru fahridür** bu devletden garaz

(Ma‘nevî, 35/9)

*Ey Manevî! Seni iki âlemde sevdirecek olan **fakru fahri** mutluluğudur.*

Tüm Allah dostlarının mutluluğu fakirlikten geçer.

Ey efendim **fakru fahri**’dür o ‘izzetden murâd

Fakr u zilletdür bugün erbâb-ı Hakk’un devleti

(Ma‘nevî, 63/15)

*Ey efendim! O büyüklükten murad **fakru fahridir**, bugün Allah dostlarının mutluluğu fakirliktir.*

Hz. Peygamber fakirliğimle övünürüm dediğinden dolayı, bu yolun şahidi yokluktur.

Bu tarîkûn bil fenâdur şâhidi

Pes Resûl **el-fakru fahri** çün didi

(Vahyî, M.2002:154/400)

*Hz. Muhammed (s.a.s) **el-fakru fahrî** dediği için bu yolun şahidi fenadır (yokluktur).*

Hz. Muhammed (a.s) önce fakru fahri dedi. Acaba daha sonra fahru züllî der mi?

Çün mukaddem “**fakru fahri**” didi sultânür-rüsul

Ya aceb “fahru züllî” dise bu âhir velî

(Mısrî, 173/3)

*Peygamberlerin sultanı önce **el-fakru fahri** dedi, ya daha sonra fahri züllî der mi?*

Fakru fahri huzuruna ulaşanlar her zaman sultan olurlar. Bu fakirliğe ulaşamayanlar ise sultanı hiçbir zaman bulamazlar.

“**Fakru fahri**” devletine irişen sultân olur

Fakr-ı tâmma irişüp sultânı bulmazsa ne güç

(Mısrî, 22/5)

***Fakru fahri** mutluluğuna ulaşanlar sultan olurlar, tam bir fakirliğe erişip, sultanı bulamayanların işi ne zordur.*

2.2.1.2.4. Levlâke levlâk (Lema Halaktül-Eflâk)¹⁵

Hz. Peygamber’in vasfını ifade etmekte söz ehli olanlar bile acizdir. Çünkü Allah O’nun şânına levlâke dedi.

Vasfını ehl-i sühân etmeğe âciz çün kim

Midhatin eyledi Hak şânına **levlâke** dedi

(Celvetî, 3/5)

*Söz ehli senin vasfını ifade etmekten acizdir, çünkü Allah senin şânına **levlâke** dedi.*

Melekler vahdet meclisinde sürekli Hz. Muhammed (a.s)’i överler. Levlâk’ın dört parçası kıyamete kadar çalınacaktır.

Rüsûm-ı midhatin eyler melekler bezm-i vahdetde

Dem-â-dem çalınır tâ haşre dek çâr-pâre-i **levlâk**

¹⁵ ey Habîbim! Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım (Aclûnî, 2/164).

(Celvetî, 4/4)

Melekler vahdet meclisinde seni överler, levlâkın dört parçası kıyamete kadar sürekli çalınır.

Hz. Peygamber levlâk kaftanını giyince, servilerin gölgeleri üzerine düşmektedir.

Giyüp hılat-i “**levlâk**”i boyuna

Düşüpdür sâye serviler Muhammed

(Mısrî, 28/4)

Hz. Muhammed (a.s), levlâk kaftanını üzerine giydiğinde serviler gölge olarak düşmektedir.

Hz. Peygamber’in yüce şanına Allah tarafından levlâk denilerek pek çok ayet indirildi.

A‘zam şânunda “**levlâk**” diyü Hakdan hem senün

Nâzil oldı nice âyet Yâ Muhammed Mustafâ

(Askerî, 6/19)

Ey Muhammed Mustafa! Senin yüce şanına levlâk dendi, ayrıca Allah’tan pek çok ayet indi.

Hz. Peygamber’in şanına bir işaret olarak levlâke levlâk indirildi. Küntü kenzin tecellisi yine Hz. Muhammed (a.s.)’dir.

Nâzil oldı şânına “**levlâke levlâke**” âyeti

“Küntü kenz’ün mazharı şol Mustafâ şâhum gerek

(Askerî, 110/4)

O’nun şanına levlâke levlâk bir işaret olarak indirildi, küntü kenzin mazharı Hz. Muhammed Mustafa’dır.

Hz. Peygamber, şüphesiz âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O'nun hutbesinde **levlâke levlâk** okunur.

Hutbene **lev lâke lev lâk** okunur

Rahmeten li'l-âlemînsin mutlakâ

(Ma'nevî, 3/7)

*Senin hutbene **levlâke levlâk** okunur, sen âlemlere rahmet olarak gönderildin.*

Allah, Hz. Peygamber'in şanına **levlâke levlâk** dedi. O'nun bir anının övgüsünü kimler yapmak istemez ki.

Şanına **levlâke levlâk** dedi ol dostun senin

Yâ senâ vü medhini kim ede bir ânın senin

(Şa'banî, 126/1)

*Senin şanına Cenab-ı Hak **levlâke levlâk** dedi, peki ya senin bir anının methini kim yapsın?*

Hz. Peygamber'e Allah tarafından **levlâke levlâk** denildikten sonra, felekler yüzünü O'nun ayağının tozuna sürdü.

Dinildi Hakdan şanuna **levlâke levlâk** ey habîb

Sürdü gubâr-ı pâyuna yüzini eflâk ey habîb

(Cemâlî, 287/2)

*Ey Habib! Allah senin şanıyla ilgili **levlâke levlâk** dedi, felekler yüzünü senin ayağının tozuna sürdü.*

Allah Hz. Muhammed'in şanına **levlâke levlâk** buyurarak O'nu herkesin sevgilisi yaptı.

Hem buyurdun şânına **levlâke levlâk** ol cânın

Mustafâyı cümleye cânân iden Perverdigâr

(Sinan Ummî, 24/3)

*Ey Allah! Hz. Muhammed'in şânına **levlâke levlâk** buyurdun ve O'nu herkesin sevgilisi yaptın.*

2.2.1.2.5.Men Reânî (Fekad Real Hak)¹⁶

Rüyada Hz. Peygamber'i gören kişi gerçekten O'nu görmüştür. Zira şeytan O'nun suretine giremez.

Karardı semm-i kesret ol mübârek hokka-i femden

Li'âb-ı **men reânî** ermeseydi 'âşıkâ tiryâk

(Celvetî, 4/4)

***Men reânî** ermeseydi eğer, O mübarek dudağın kesret (çokluk) hokkasından zehri yok olurdu.*

Hz. Peygamber (a.s.)'i rüyasında gerçek şekliyle gören bir Müslüman cennete girer.

Haberdâr eyledin ehl-i niyâzı vuslat-ı Hak'dan

Rumûz-ı **men reânî** güft-ü-gûsun eyledin i'lân

(Celvetî, 1/10)

*Niyaz ehlini Allah'a kavuşmaktan haberdar ettin, **men reânî** sırrının sözünü ian ettin.*

Men reani sırrını inkâr edenler bu sırdan haberi olmayanlardır ve hiçbir zaman olgun insan mertebesine erişemezler.

¹⁶. Rüyasında beni gören, muhakkak zatımı görmüştür; çünkü şeytan benim şeklime giremez (Buhârî, 977/1483).

Rumûz-1 **men reânî** den haberdâr olmadı münkir

Ne bilsin pâdişâhâ bi-nevâlar kâmil insanı

(Celvetî, 2/6)

*Ey padişah! **Men reânî** sırrını inkar edenler, **men reânî** sırrından haberdar olmayanlardır, nasipsiz kimseler olgun insanı nereden bilsin.*

Hz. Peygamber'in nuru kendi ruhundandı. Men reani hadisi buna işarettir.

Nûr-ı Ahmed kendi nûrından idi

Men reânî'den murâdı bu idi

(Vahyî, M. 2002:68/19)

*Hz. Muhammed (a.s.)'in nuru, kendi ruhundan idi, **men reânî** sözünden muradı buydu.*

2.2.1.2.6.Lâ Nebi Ba'dî¹⁷

Hız peygamber, kendisinden sonra bir peygamber gelmeyeceğini hadis-i şerifinde açıkça ifade etmiştir. Aksini idda etmek veyahut kendini peygamber olarak gören ve tanıtan kişi büyük bir yalan içerisindedir.

Süvâr oldun Habîbâ lâ **nebi ba'dî** burâkına

Sana kaldı ser-â-ser pâdişaha haşre dek meydan

(Celvetî, 1/8)

*Ey Hz. Muhammed! **Lâ nebi ba'dî** atına bindin. Baştan başa meydan kıyamete kadar senindir.*

¹⁷. Benden sonra Nebi gelmeyecektir (Buhari, 9/1409).

2.2.1.2.7. Kellimü'n-Nâse Alâ Kadri'l-Ukûl¹⁸

Hz. Peygamber hadisinde, “İnsanlarla onların anlayacağı seviyede konuşun” dedi.

İnneni ebsartü fi kavli'r-Resûl

Kelimü'n-nâse alâ kadri'l-ukûl

(Vahyî, M.2002:90/116)

Ben, Hz. Peygamber'in hadisinde “insanlarla onların anlayacağı seviyede konuşun” dediğini gördüm.

2.2.1.2.8. el-Veled Sırrı Ebî¹⁹

Hz. Muhammed (a.s) el-veled sırrı ebî buyurarak çocuğun babasıyla ilişkisine dikkat çekmiştir.

Eyledi iş'âr bu ma'nâyı Nebî

Kim buyurdi **el-veled sırrı ebî**

(Vahyî, M.2002:86/103)

Hz. Peygamber, “El-veled sırrı ebî” buyurarak, bu mânâyı işaret etti.

Biz kullar Hak yolunun yolcusu olmadıkça, Hz. Peygamber (a.s.)'in neden “Oğul babanın sırrıdır” dediğini anlayamayız.

Olmayınca mazhar-ı nûr-ı Hudâ

El-veled sırrı ebîh dinmez sana

¹⁸. İnsanlarla onların anlayacağı seviyede konuşun (Tatcı ve Kurnaz, 2002:91).

¹⁹. Oğul babanın sırrıdır (Aclûnî, 338/2911).

(Vahyî, M.2002:88/107)

Sen, Hak nurunun mazharı olmadıkça, sana, “El-veled sırrı ebî” hadisinin manası sana açılmaz.

2.2.1.2.9. Sevâdü'l-Vechi Fî'd-Dâreyn²⁰

“Bu hadiste söz edilen iki cihan, Hakk’ın varlığı karşısında esasen adem (yok) olan dünya ve ukbadır. Siyahlık da, yokluğun rengidir. İki cihanda da yüzün siyah (yok) olması, sülûk sonucunda kişinin yokluğunu idrak etmesi ve Hakk’ın tahakkukudur. Bu hal, tasavvuf ehlinece fakr olarak nitelendirilmiştir. Fakrın kemâli ise fenâfillahtır. Kişinin fenâfillah olması ise, tavr-ı sâbıktan (yani Allah’ın zâtındaki değişmeyen özünden, İlâhî benliğinden) haberdar olmasıdır.” (Tatcı ve Kurnaz 2002:75)

Hem **sevâdü'l vechi fî'd-dâreyn** ayân

Didiler ol tavr-ı sâbıktan nişân

(Vahyî, M.2002:74/49)

Sevâdü'l vechi fî'd-dâreyn sırrı ortaya çıkınca bu önceki tavırdan bir işaret dediler.

2.2.2.Hz. Peygamber’in İsim ve Sıfatlar

Hz. Muhammed (a.s.) sayısı çok fazla olan ve hepsi övülmeye layık olan isimlerinin bir kısmı Kurân-ı Kerîm’de, hadislerde, kendisinden önce gelen kutsal kitap ve sayfalarda belirtilip, bir kısmı Esmâ-i Hüsnâ ve diğer peygamberlerin isimleriyle ortak olmuş, diğerleri de dînî ve edebî kültürümüzde sadece Hz. Muhammed (a.s.)’in isimleri olarak kullanılmıştır (Yeniterzi, 1993:163). Hz. Muhammed (a.s.)’in isimlerini aşağıdaki beyitlerde alfabetik sıraya göre inceledik.

²⁰. Fakirlik iki cihanda yüz karasıdır (Aclûnî, 87/1837).

2.2.2.1.Ahmed

Ahmed ismi çokça methedilmiş, övülmüş kimse demektir. Hz. Muhammed(a.s.)'in Kur'ân'da zikredilen iki adından biridir. Diğeri ise Muhammed'dir (Çakan ve Solmaz, 2016:286). O'nun övülmüş ve övülmeye layık bir peygamber olduğu bu isimle ifade edilmiştir.

Her nefesde ism-i pâk-i **Ahmed**'i yâd eyleyüp

Gülşen-i vuslatda eyle dem-be-dem sen de harâm

(Ma'nevî, 47/2)

Her an Hz. Peygamber'in temiz ismini hatırlayıp, kavuşma bahçesinde sen de sürekli gezin.

Müslümanlar kendi dilleriyle Hz. Peygamber'e salât ve selâm ederler. O ümmetinden gelen her selâmı ve salâtı işitir.

Tut kulağın sanadur cümle dillerde kelâm

Rûh-ı pâk-i **Ahmed**'e eyle salât ile selâm

(Ma'nevî, 47/1)

Bütün dillerde sana söylenen söze kulak ver, Hz. Peygamber'in temiz ruhuna selâm ve salât eyle.

Hz. Peygamber'in verdiği hüküm ve gösterdiği yolda, sapmadan, doğru gidilebilirse eğer; ümmet için hem bu dünyada hem de ahirette ferahlık vardır. O'nun her hükmü, ağzından çıkan her söz güneş gibidir, biz kullara yolunu gösterir.

Didi kim bu ümmetün hükmi bâkî durur ebed

Hükm-i şer'-i **Ahmedî** şems ile pür-tâbân ola

(Ma'nevî, 10/7)

Hz. Peygamber'in şeriatının hükmü güneş gibi aydınlandıkça bu ümmetin hükmü sonsuza kadar baki kalacaktır dedi.

Dünyayı pergele benzetirsek eğer, merkezinde Hz. Peygamber vardır. Biz ümmeti olarak O'nu takip etmeliyiz. Hakikat budur ve ancak böyle ulaşılır Allah'a.

Nokta-i pergâr-ı 'âlem **Ahmed**in zâtın kılıp

Sırrını kutb-ı hakikat mazhar-ı Rahmân iden

(Mısırî, 138/5)

Âlem pergelinin noktasını Hz. Peygamber'in zâtı kılıp, O'nun sırrını ve hakikat kutbunu Allah'ın mazharı eden (kişi).

Hz. Peygamber, Âdem'in yüzü o yüzle aynıdır dedi. Bu sözdeki imandan haberim var.

Âdem yüzü ol yüze mukâbil didi **Ahmed**

Bu sözde olan remz u îmâdan haberüm var

(Mısırî, 31/4)

Hz. Peygamber, Âdem'in yüzü o yüze mukâbil dedi. Bu sözdeki gizli işareten ve imandan haberim var.

Hz. Peygamber'in isimlerinde geçen mimden, yani kesrette vahdet sırrını bilen kâmil insandan kim murad almazsa, o, Hak yolunda maksadına ulaşamaz.

Kim ki almaz mîm-i **Ahmed**'den murâd

Ol tarîk-i Hak'da kaldı bî-murâd

(Vahyî, M.2002:68/20)

***Ahmed**'in miminden murad almayanlar Allah yolunda muradlarına eremediler.*

2.2.2.2.Gafûr

Çok mağfiret eden, çok şefkat gösteren, bağışlayan, yarlıgayan anlamındadır. Aynı zamanda Allah'ın isimlerindedir. Hz. Peygamber çok merhametli ve çok bağışlayıcıdır. Kapısına gelen herkes O'nun merhamet pınarından nasiplenmiştir. O, Allah'ın Resûlüdür ve bütün ruhlar O'ndan ortaya çıkmıştır.

Kıldı bir dahi tecelli ol **Gafûr**

Cümle ervâh itdi pes andan zuhur

(Vahyî, M.2002:70/34)

O Gafûr bir daha tecelli etti, diğer bütün ruhlar ise ondan ortaya çıktı.

2.2.2.3.Habîb-Habîbu'llâh

Sevilen kimse, sevgili dost anlamlarına gelmektedir. Hz. Peygamber mahşerde bütün ümmetini etrafında toplayacak ve o susuzlukta ümmetine altın tas ile su ikram edecektir. Bütün peygamberler duasını dünya hayatında kullandığından bir tek Hz. Peygamber (a.s.)'in duası ve şefaati geçerli olacaktır.

Nice bir hicr âteşine yanalım

Yâ Resûllâh şefâ'at eylegil

Kevser-i vahdetden içir kanalım

Yâ **Habîba'llâh** şefâ'at eylegil

(Hüdâyî, 61/1)

Ey peygamber! Ayrılık ateşinde sürekli yanalım, bize şefaate eyle, (senin elinden) vahdet suyundan kana kana içelim.

Hz. Peygamber'in doğumu her yıl kutlu doğum haftası olarak kutlanır. Allah dostu Hz. Peygamber âlemlere güneş gibi doğmuş ve her yer gül bahçesine dönüştü.

Bedr-i dücâ şems-i duhâ

Verd-i gülistân-ı Hudâ

Hakk'ın **Habîbi** Mustafâ

Doğduğu ay geldi

(Hüdâyî, 164/3)

Karanlık ayı parlak güneşe çeviren gül bahçesinin gülü, Allah'ın dostu Hz. Peygamber'in doğduğu ay geldi.

Habîb sıfatı, Hz. Peygamber'in cömertliği dolayısıyla övülürken de aynı mısradâ geçer.

Ey **habîb**-i Hak kerîmü'ş'-şân Muhammed Mustafâ

Nâzenîn-i hazret-i Yezdân Muhammed Mustafâ

(Nûrî, 3/1)

Ey Allah'ın dostu cömertliğiyle şân yapmış, Allah'ın en nazik kulu Muhammed Mustafâ!

Hız. Peygamber'in dudaklarından hep güzel kelimeler çıkar ve kimseyi kırmazdı. Söylediği hiçbir söz zâyi olmaz, kelimeler dilinden adeta inci tanesi gibi dökülürdü. O'nun bu vasıfları anlatılırken Allah'ın habibi olduğuna da dikkat çekilmiştir.

Depretse leb-i hûbını Mevlâ'ya **Habîbi**

Zâyi' mi olur onda dürer-bâr-ı Muhammed

(Nûrî, 30/4)

Allah'ı zikretmek için sevgili dudağını kıpırdatsa Hz. Muhammed'in inci gibi sözlerinden hiçbiri boşa gitmez.

Hız. Peygamber, bütün cihana can olmuştur. Vücudu âleme kanıttır, çünkü O'nun nûru cihana gönderilmiş ve cemâli bu âlemin tabanıdır.

Habîbu'llâh cihâna cân değil mi

Vücûdu âleme bürhân değil mi

Cihâna bâis oldu çünkü nûru

Cemâli cümlede tâbân değil mi

(Nurî, 123/1)

***Habîbu'llah** cihana can değil mi, vücudu âleme delil değil mi, çünkü nuru cihana gönderildi, O'nun cemali her yerde görünür değil mi?*

2.2.2.4.Mahmûd

“Övülmüş, methedilmiş, methe ve övgüye değer” anlamındadır. Tıpkı Ahmed isminde olduğu gibi “hamd” kökünden gelmektedir.

Hz. Peygamber, çok cömert bir insandı. Her şart ve her koşulda Allah'a hamd eder ve yalnız O'ndan yardım dilerdi. Yaratılmışların en üstünü olan Hz. Peygamber'in yeri makâm-ı Mahmûd'dur.

Ey menba'-ı lutf u cûd

Yerin makâm-ı **Mahmûd**

Yaradılmışdan maksûd

Sensin yâ Resûla'llâh

(Hüdâyî, 36/5)

*Ey lütuf ve cömertlik kaynağ! Senin yerin **Mahmûd** makamıdır, ey Peygamber! Bütün yaratılmışların isteği sensin.*

Na'tlarda Mahmûd, genellikle Ahmed ve Muhammed'le birlikte anılır. Bu isimlerin hepsi hamd kökünden türetilmiştir.

Anun da şeyh-i irşâdı Muhammed

Hamîd ü Hamîd ü **Mahmûd** u Ahmed

(Cemâlî, 346/78)

Onun da doğru yolu gösteren Hz. Muhammed'dir. Çok hamd eden de yine O'dur.

2.2.2.5.Muhammed

Övülmeye değer olan, en güzel huylara sahip kimse anlamındadır. Hz. Peygamber'in en çok kullanılan ismidir. Kainât Hz. Peygamber için yaratılmış ve O'nun mayasından ortaya çıkmıştır.

Muhammed mâyesinden zâhir oldu bunca mevcûdât

Muhammed nurudur mevcûd eden her semt u bâzârı

(Celvetî, 6/11)

Bütün var olanlar Hz. Peygamber'in özünden ortaya çıktı. Bütün semt ve pazarları var eden Hz. Peygamber'in ruhudur.

Allah her yerde hazır ve nazırdır. İnsanların ne yaptığını ve ne söylediğini bilir. O'na daha iyi kulluk edelim diye en büyük şükür olan namazı bir gece Hz. Peygamber'i Mir'ac'a çıkararak biz kullarına ihsan etmiştir.

Hüdâ mevcûd iken her yerde zâhid

Neden çıktı **Muhammed** âsumâna

(Akkirmânî, 55)

*Ey zâhid! Allah'ın tecellisi her yerdeyke Hz. **Muhammed** neden gözyüzüne (Mi'rac) çıktı?*

Muhammed ismi Hz. Peygamber'in bütün isimlerinden önce gelir. O Cenab-ı Hakk'ın zâtına mazhar olduğu için bu ismi almıştır. O'nun cemalinden görünür her daim, hakikati arayan ve şefaât dileyen Hz. Peygamber'in sünnetinden ayrılmasın.

Sıfâtı'llah-ı zâtsın zâta mir'at

Cemâlünde görünür hazret-i zât

Hakikat hakkı kılan sensin isbât

Bize eyle şefâ‘at Yâ **Muhammed**

(Askerî, 32/4)

*Allah’ın zat sıfatlarına mazharsın ve Allah’a aynasın, Cenab-ı Hakk’ın zatının yüceliği senin cemalinde görünür, hakikati ispat edecek sensin, ey **Muhammed** bize şefâat eyle!*

Âlemler yaratılmadan evvel Allah, ilk Hz. Peygamber’in nurunu yaratmıştır. Bu eşi benzeri olmayan bir nurdur ki tecellisi tüm insanlığı aydınlatmıştır. O, vücuda gelip bu âlemi nuruyla aydınlatmış, Allah’tan sonra tüm isim ve sıfatlardan önce anılmıştır.

Muhammed zat tecellisiyle olup bir nûr-ı yektâ

Odur hep cümleden evvel olunan ta ezel peydâ

(Cemâlî, 1/1)

*Hz. **Muhammed** Allah’ın tecellisiyle her şeyden önce var olmuş olan eşsiz bir nurdur.*

Türk edebiyatında Hz. Peygamber’in güzel kokusu, dünya üzerindeki en güzel koku olan gül kokusu ile sembolize edilir. O’nun eşsiz kokusu tüm âlemi sarmış, adeta gül bahçelerini utandırmıştır.

Her bir gülinin râhiyası ‘âlemi tutdı

Feryâda getürdi dili gülzar-ı **Muhammed**

(Bursevî, 57/3)

*Hz. **Muhammed**’in bahçesinin her bir gülinün kokusu âlemi sardı ve gönülleri feryada getirdi.*

Bilmemiz gerekir ki, bizim aslımız, atamız ve tek önderimiz Hz. Muhammed’dır. Evliyâ ve resûller de canımızdır.

Ceddümüz rûh-ı **Muhammed**'dür yakîn

Cânumuz hem evliyâ vü mürselîn

(Vahyî, M.,2002:86/100)

*Aslımız, atamız şüphesiz Hz. **Muhammed**'in rûhudur; evliya ve resuller ise canımızdır.*

2.2.2.6.Muhtâr

Hz. Peygamber'in bir diğeri adı da Muhtâr'dır. "Beğenilmiş, seçilmiş, seçkin, mümtaz" anlamlarına gelmektedir. Hz. Peygamber'in özü sözü birdir ve dosdoğrudur. Ümmetine de bunu öğütlemiştir. O, doğru yolu gösteren ve sırların sırrına vakıf olandır.

Ahmed-i **Muhtâr** hâdiü'l-ebrâr

Sırratü'l-esrâr sensin Yâ Resûl

(Askerî, 116/3)

Ey Peygamber doğru yolu gösteren, hidâyete erdirensin. Bütün sırların sırrı sensin!

Hz. Peygamber'in yaşantısı örnek alınmalı ve gönüllerimizin her zaman O'nun ile birlikte olmalısı için gayret göstermeliyiz.

Ey gönül ayru değılsin yârdan

Sırr-ı pâk-ı Mustafâ **Muhtâr**dan

(Hüdayî, 144/1)

Ey gönül! Yârdan ve Hz. Peygamber'in temiz sırrından ayri değılsin.

2.2.2.7.Muktedâ

Fikir ve davranışları ölçü olarak benimsenen, örnek alınan kimse demektir. Hz. Muhammed (a.s.)'in son peygamber olmasına rağmen; yaradılıştta ve

nebîlikte ilk olması nedeniyle diğery peygamberlerin O'nun izinden gittikleri, Muktedâ ismiyle anlatılır (Yeniterzi, 1993:187).

Ey Resûl-i Mustafâ vü Müctebâ

V'ey Habîb-i Murtazâ vü **Muktedâ**

(Hüdayî, 145/1)

*Ey Mustafa ve Mücteba olan Resûl! Ey Murtaza ve **Mukteda** olan Sevgili!*

2.2.2.8.Müctebâ-Murtazâ

Seçilmiş seçkin anlamlarına gelen Müctebâ ve Murtazâ, Mustafâ ismiyle aynı anlamdadır. Murtazâ aynı zamanda Hz. Ali'nin sıfatıdır. O Muhammed Mustafa mutlulukla geldi ve ümmetin sevgilisi oldu.

Nebiy-i **Müctebâ** geldi

Resûl-i **Murtazâ** geldi

Habîb-i bâ-safâ geldi

Muhammed Mustafâ geldi

(Hüdayî, 522/38)

***Mücteba** olan Nebi geldi, **Murtaza** olan Resûl geldi, Muhammed Mustafa geldi, mutluluktan bahseden sevgili geldi.*

O, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Kıyamette ümmetini Kevser suyunun etrafında toplayacak ve onlara şefaate edecektir.

Ey **Müctebâ** ve'y **Murtazâ** Ahmed Muhammed Mustafâ

Rahm it benim ahvâlüme ey Rahmeten li'l-âlemin

(Cemâlî, 287/5)

*Ey **Müctebâ** ve **Murtazâ** olan Ahmed, Muhammed, Mustafa! Âlemlere rahmet olarak gönderilen, benim halime acı, merhamet et.*

Hz. Peygamber yeryüzünde “büdelâ” denilen bir grup velinin varlığından söz etmektedir.

Buyurur Allah Resûli **Müctebâ**

Yer yüzinde var durur dir büdelâ

(Vahyî, M.,2002:84/87)

***Müctebâ** olan Allah'ın Resûlü, yeryüzünde “büdelâ” nın olduğunu söyler.*

2.2.2.9. Mustafâ

Hz. Muhammed (a.s.)'in en bilinen isimlerindendir. Mücteba ve Murtaza ile aynı anlamda olan Mustafâ, maddî manevî yönden arıtılıp saf ve seçkin duruma getirilmiş veya cinsi içinden en temiz, en iyisi ve en hâlisi olarak seçilmiş kimse demektir.

Enbiyâ ve evliyânun başınun ol tâcîdur

Hem ridâ ile ‘asâdur şer‘i pâk-i **Mustafâ**

(Ma‘nevî, 66)

Hz. Peygamber nebilerin ve velilerin baş tacıdır, O'nun temiz şeriatı ise asası ve hırkasıdır.

Hz. Peygamber'in temiz ve güzel şeriatı, tıpkı Hz. Yusuf'un güzelliği gibi Mısır ülkesini kendisine hayran bırakıp, aşık etmiştir. O hem karanlık ayın, hem de bütün âlemin aydınlatıcısıdır.

Hüsn-i Yûsuf gibi mülk-i Mısır ‘uşşâk eylemiş

Âlem-i bedrû'd-dücâ'dur şer‘-i Pâk-i **Mustafâ**

(Ma‘nevî, 1/16)

*O, Hz. Yusuf'un güzelliği gibi Mısır ülkesini kendisine aşık etmiştir. Hz. Muhammed **Mustafâ**'nın temiz şeriatı, karanlığı aydınlatan aydır.*

Na'tlarda bu isim Yüce Peygamber'in hem insanlar, hem de peygamberler arasındaki en seçkin kişi olduğu vurgulanarak da ele alınır.

Bedr-i dücâ şems-i duhâ

Verd-i gülistân-ı Hudâ

Hakk'ın Habîbi **Mustafâ**

Doğduğu ay geldi yine

(Hüdâyî, 164/3)

Karanlıklığı aydınlatan ay, kuşluk güneşi ve gül bahçesinin gülü, Allah'ın dostu Hz. Peygamber'in doğduğu ay geldi.

Gönüller her daim Hz. Peygamber'le birlikte olmalıdır.

Ey gönül ayru değilsin yârdan

Sırr-ı pâk-ı **Mustafâ** Muhtârdan

(Hüdayî, 144/1)

Ey gönül! Sen yârdan ayrı değilsin, Hz. Peygamber'in temiz sırrından da ayrı değilsin.

Hz. Peygamber âlemlere gelip insanlara doğru yolu göstermeseydi, hiç kimse doğru yolu bulamazdı. Bu yüzden O'nun emrettiklerine itâat edip, yasakladıklarından sakınmalıyız.

Kimse bulamazdı bugün râh-ı vusûl

Olmasaydı rehberi ger **Mustafâ**

(Bursevî, 5/3)

Eğer kılavuzu Hz. Peygamber olmasaydı, hiç kimse kavuşma yolunu bulamazdı.

İnsanlar bir elinde Hz. Peygamber'in getirdiği doğru yolu diğer elinde de evliyâ sırrının erkânını bulundurmalıdır.

Bir elümde nûr-ı şer'-i **Mustafâ**

Bir elümde rükn-i sırr-ı evliyâ

(Vahyî, M.,2002:140/335)

Bir elimde Hz. Peygamber'in şeriat nuru, diğer elimde evliya sırrının temeli (esas) bulunmaktadır.

Her kavmin bir peygamberi vardır. Fakat son peygamber olan ve kendisinden sonra peygamber gelmeyecek olan Hz. Muhammed Mustafa'nın ümmeti olduğumuz için en mutlu ümmet biziz.

Ümmetler içinde pür-safâyız

Çünkü **Mustafâ**'ya mâlikiz biz

(Nûrî, III/7)

Ümmetler içinde en huzurlu bir ümmetiz, çünkü biz Hz. Peygamber'e sahibiz.

Hz peygamber, “şeytan yalnızlardır” buyurarak insanların her zaman Allah ile olmaları gerektiğini söylemiştir.

Çün buyurdu **Mustafâ** şeytân yalnızlardır

Râh-ı Hakk'a yalnız gitme sakın kim olma şâz

(Nûrî, 32/5)

Sakın kurallara uymayıp Allah yoluna yalnız gitme, çünkü Hz. Peygamber, “şeytan yalnızlardır” buyurdu.

2.2.2.10.Nebî

Peygamberler Allah'ın buyruklarını kullara bildiren kimselerdir. Hz. Muhammed (a.s.) âlemlere gelmeseydi bu âlem yaratılmazdı. Bu âlem O'nun hürmetine yaratıldı.

Gelmeyeydün 'âleme sen halk olunmazdı cihân

Dostlığına yaradıldı ey **Nebîyy-i Muhterem**

(Mısrî, 115/5)

*Ey yüce **Nebî!** Sen bu dünyaya gelmeseydin bu cihan yaratılmazdı, bu âlem senin dostluğun için yaratıldı.*

Hz. Âdem henüz yaratılmadan Hz. Muhammed (a.s.)'in ruhu yaratılmıştı. O, bu sebeple bütün peygamberlerin önderi olarak nitelendirilmiştir.

Nebî idin dahi Âdem duruken mâ' vü tîn içre

İmâm-ı enbiyâ olsan revadır yâ Resûlallah

(Hüdâyî, 28/2)

*Yâ Resûlallah! Âdem su ve çamur içindeyken bile sen **nebi** idin, bütün peygamberlerin imamı olsan yeridir.*

Peygamberler Peygamber'i O'dur. O'ndan sonra bir peygamber gelmeyecektir. Hz. Muhammed müttekinlerin önderi, velilerin kılavuzu, imanında içten ve samimi olan kimselerin de başkanıdır.

Sensin **nebiyyü'l-enbiyâ'** sensin imamü'l-müttekîn

Sensin delflü'l-evliyâ' sensin reisü'l-muhlisin

(Cemâlî, 287/4)

*Sen **nebi**lerin **nebi**si, müttekilerin imamı, velilerinin kılavuzu ve muhlis kimselerin reisisin.*

2.2.2.11.Nûr

Kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık, maddî olmayan hususlarda basiret gözüyle görülen ve gerçeği görmeyi sağlayan mânevî ışık anlamındaki Nûr, Hz. Peygamber'in sıfatlarından biridir. O Allah'ın hem aynası hem de temiz nurudur.

Âyîne –i Rahmânî

Nûr-1 pâk-1 Sübhânî

Sırr-1 Seb'u'l-mesânî

Sensin yâ Resûla'llâh

(Hüdâyî, 36/3)

*Yâ Resûlallah! Sen Allah'ın isimlerinin aksettiği bir ayna, Allah'ın temiz **nuru** ve Fâtîha sûresinin sırrısın.*

Allah'ın cömertlik sıfatı O'nda vücud bulmuştur. O, büyük bir nura sahiptir.

Dedi Cebrâîl'e ol Rabb-i ekrem

Muhammed **nûr**udur ol **nûr**-1 a'zam

(Hüdayî, 523/43)

*Lütuf ve kerem sahibi olan Allah, Cebrail'e en büyük **nur** Hz. Peygamber'in **nur**udur dedi.*

Nur yüzlü Hz. Peygamber, derdtilerin derdini dinler ve onlara derman olurdu. O'nun nur yüzünü gördüklerinde insanların; kalpleri ferahlar, huzura kavuşurlardı.

Nûr-1 vechinden anı var eyledün

Sevdün anı derdlere kıldun devâ

(Sinan Ümmî, 2/8)

*Sen O'nu cemalinin **nurundan** yaratıldın. O'nu sevdin ve derterlere derman kıldın.*

Hz. Peygamber'in nurlu zatı ümmetine kible oldu. Bütün nebîler ve veliler O'nun kulu ve kölesi olmuştur.

Nûr-ı zâtın kible kıldun cânlara

Bendesidür enbiyâ vü evliyâ

(Sinan Ümmî, 2/11)

*Bütün varlıklara sen zatının **nurunu** kible kıldın, bütün nebîler ve veliler senin yolunun kölesidir.*

2.2.2.12.Rahmeten Li'l-Âlemîn

Hz. Muhammed (a.s.) âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O, bütün varlıkları merhametle kucaklamıştır. Hiçbir varlığı incitmemiş, herkese şefkat ve merhametiyle muamele etmiştir.

Rahmet oldun 'âleme ey **rahmeten li'l-'âlemîn**

Sen ki sultân şevketinden kim diye sırrın senin

(Şa'banî, 126/7)

Ey âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber! Sen büyük bir sultansın, senin sırrını kim söyleyebilir.

Hz. Peygamber dünyaya ayak bastı ve bütün âleme rahmet getirdi. O ümmetine Allah'ın emrettiklerini ve sünnetini yapmaları için öğütte bulunmuş, yasaklananlardan da kaçınmalarını telkin etmiştir.

Rahmeten li'l-âlemîn geldi vü hem basdı kadem

Şer'-i pâki cümle şer'-i eylemişdür intisâh

(Ma'nevî, 19/4)

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber geldi, âlemlere ayak bastı. O'nun temiz şeriatı bütün kötülükleri ortadan kaldırdı.

Hz. Muhammed Musatafâ (a.s.) şüphesiz âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. O, Allah'ın elçisidir, buna herkes tanıklık eder.

“Rahmetenli'l-Âlemîn”sin Hak Resûlsün bî-gümân

İderem ben de şehâdet yâ Muhammed Mustafâ

(Askerî, 6/20)

Ey Muhammed Mustafa! Sen âlemlere rahmet olarak gönderildin, şüphesiz Allah'ın elçisisin, buna ben de şahitlik ederim.

Bütün nebîler ve velîler içerisinde hem âlemlere rahmet olarak gönderilen hem de ümmetinin imamı olan Hz. Muhammed Mustafâ'dır.

Rahmeten li'l-âlemînsin hem imamü'l-kibleteyn

Pâdişâha hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ

Şânına levlâk levlâk nâzil oldı merreteyn

Pâdişâha hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ

(Ma'nevî, 6/1)

Bütün peygamberler ve veliler içerisinde hem âlemlere rahmet olarak gönderilen hem de iki kiblenin imamı sensin. Bütün peygamber ve velilerin içerisinde senin şânına iki kere levlâk nazil oldu.

Hz. Peygamber, hem rahmet olarak gönderilmiş hem de âlemlerin övünç kaynağıdır.

Rahmeten li'l-âlemsin fahr-i cümle kâ'inât

Böyle buyurdı kelâmında o Rabbü'l-âlemîn

(Ma'nevî, 44/6)

Âlemlerin Rabbi olan Allah, Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olduğunu ve bütün dünyanın övüncü olduğunu buyurdu.

2.2.2.13.Resûl, Resûlullâh

Hz. Muhammed (a.s.) Allah'ın kulu ve elçisidir. Allah'tan Cebrail aracılığıyla aldığı emir ve yasakları insanlara ulaştırır. Ümmetinin dertleriyle ilgiliydi, sıkıntısı olanların sıkıntılarını çözmek ve feraha kavuşturmak için elinden geleni yapardı.

Derdliyem dermâna geldüm yâ **Resûlallah** meded

Sâ'ilem ihsâna geldüm yâ **Resûlallah** meded

(Cemâlî, 81/1)

Ey Allah'ın elçisi! Dertliyim derman aramaya geldim, ihsan bekleyen bir dilenciyim bana yardım et.

Resûlullâh, Allah'ın O'na verdiği nur ile dünyaya ayak bastı; geceleri ayın, gündüzleri güneşin dünyayı aydınlattığı gibi ümmetini aydınlattı, feraha kavuşturdu.

Sana kim hâk-i pâ-y olduysa anın veçhi nurunun

En ednâ zerresi şems ü kamerdir yâ **Resûlallâh**

(Nasûhî, 35/2)

Ey Peygamber! Senin ayağının toprağı olan kimsenin yüzünün nurunun en küçük zerresi bile güneş ve ay gibidir.

Hz. Peygamber (a.s.) Allah'ın dostu ve Resûlüdür. Dertlilerin ilacı ve dermanı da ancak O'ndadır.

Hakkun Habîbi sensin yâ **Resûl**

Derdün tabîbi sensin yâ **Resûl**

(Askerî, 116/1)

Ey Peygamber! Allah'ın dostu ve dertlerin ilacı sensin.

İnsanın yüreği zaman zaman dertle dolup taşar ve bir çıkış kapısı bulunamaz. Hz. Peygamber'den böyle zamanlarda yardım talep etmek gerekir.

Yüregüm tolu yâre bulmadım derde çâre

Oldum gâyet bî-çâre meded Yâ **Resûla'llâh**

(Askerî, 181/2)

Ey Allah'ın elçisi! Bize yardım et, çaresiz kaldım, derdime çare bulamadım, yüreğim dert doldu.

Hz. Peygamber'e iyi bir ümmet olabilen, Cenab-ı Hakk'ın merhametine kavuşur.

Resûla'llâh'a her kim oldu ümmet

Hakîkatde Hudâ'dan buldı rahmet

(Bursevî, 27/1)

Hz. Peygamber'e ümmet olan kişi, hakikatte Allah'tan rahmet bulmuştur.

Müslümanlar gönüllerini Hz. Peygamber'in aşkıyla doldurmalı, O'nu zikretmeli, hasretle, aşkla, sabırla Hz. Peygamber'e kavuşmayı beklemelidir.

Eyleyen uşşâkı şeydâ dâimâ

Tal'atındır yâ **Resûlallâh** senin

Derd ile âh etdiren subh u mesâ

Hasretindir yâ **Resûlallâh** senin

(Nasûhî, 20/1)

Ey Peygamber! Aşıkları daima çığına çeviren senin güzel yüzündür. Sabah akşam dert ile ah ettiren de senin hasretindir.

2.2.2.14.Peygamber

Allah'tan haber getiren kimse anlamına gelen peygamber kelimesi, Hz. Muhammed için kullanılan en yaygın isimlerdendir. Hz. Peygamber ümmetine yol gösterip rehberi olmuştur. Bu yüzden O rehberin eşliğinde köle olmalı ve O'na hizmet etmeliyiz.

Odur Hak yolına rehber

Odur vâris-i **peygamber**

Eşliğinde olup çâker

Gel it bir mürşide hizmet

(Cemâlî, 60/2)

*Hak yoluna rehber olan **Peygamber** O'dur. O'nun eşliğinde köle olup, bir yol göstericiye hizmet et.*

2.2.2.15.Tâhâ

Tâhâ Kur'ân-ı Kerim'in yirminci sûresi ve bu surenin ilk âyetidir. Kesin manası yalnız Allah'ın bildiği hurûf-i mukattaadandır. Hz. Muhammed (a.s.)'in isimlerindedir (Yeniterzi:1993:199). Yüce Allah Hz. Peygamber'in ismine Kur'ân'da Tâhâ ve Yâsin dedi. Allah yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim de Hz. Peygamber'i âlemlere rahmet olarak gönderdiğini söyler. O, velilerin ve peygamberlerin sultanıdır.

Ey Resûl-i zât-ı pâk-i kibriyâ Hakk-ı kerîm

İsmüne **Tâhâ** vü Yâsin didi Kur'ânü'l-âzîm

Rahmeten li'l-âlemîn ba's etdi "rahmâni'r-rahîm"

Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ

(Ma'nevî, 66)

*Ey Hz. Peygamber! Yüce Allah ismine **Tâhâ** ve Yâsin dedi. Çokça başışlayıcı olan Allah, Kur'ân'da âlemlere rahmet olarak gönderildiğini söyler, O enbiya ve evliya zümresinin padişahıdır.*

Tâhâ ve Yâsin isimleri Allah ile Hz. Peygamber arasında bir sır olduğu ileri sürülmüş, ne anlama geldiği bilinmemektedir.

Gösterelden levha-i **Tâhâ** vü Yâsîn sırrını

Gönlümüz bir gizli gencdür Nakşî ana gencûrdur

(Akkirmânî, 32/7)

Tâhâ ve Yasîn levhasının sırrını gösterdiğinden beri gönlümüz gizli bir hazinedir. Nakşi de o gizli hazinenin bekçisidir.

2.2.2.16. Velî

Velî kelimesi Allah'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in isimlerindedir. Nitekim Allah Kur'ân-ı Kerim'de: “Sizin dostunuz evvela Allah, sonra Resülü (Velî), sonra o imân etmiş olanlardır ki; namaza devam ederler ve rükû halinde (Allah'a boyun eğerek) zekât verirler.” (Mâide, 5/55) buyurmuştur.

Velî sen geçip ef' al u sıfâtı

İbâdı etdin asl-ı zâta da' vet

(Hüdâyî, 146/5)

Ey Peygamber! Sen filleri ve sıfatları geçip, kulları zâtın özüne davet ettin.

2.2.2.17. Yâsîn

Kur'ân'ın otuz altıncı suresinin ismidir. Hz. Muhammed (a.s.) tarafından Kur'ân-ı Kerîm'in kalbi olarak nitelendirilmiş olan bu surenin ölmüşler için okunması tavsiye edilmiş ve bu husus Müslümanlar arasında günümüzde de devam etmektedir.

Hz. Muhammed (a.s.)'in isimlerindedir. Allah O'nun adına hem Tâhâ hem de Yâsîn demiştir. O, velîlerin ve peygamberlerin padişahıdır.

Ey Resûl-i zât-ı pâk-i kibriyâ Hakk-ı kerîm

İsmüne Tâhâ vü **Yâsin** didi Kur'ânü'l-'âzîm

Rahmeten li'l-âlemîn ba's etdi "rahmâni'r-rahîm"

Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ

(Ma'nevî, 66)

*Ey yüce ve temiz yaratılışlı olan Resûl! Kur'ân senin ismine Tâhâ ve **Yâsîn** dedi. Çok bağışlayıcı olan Allah, seni âlemlere rahmet olarak gönderdi. O enbiya ve evliya zümresinin padişahıdır.*

Tâhâ ve Yâsin isimleri Allah ile Hz. Peygamber arasında bir sır olduğu ileri sürülmüş, ne anlama geldiği bilinmemektedir.

Gösterelden levha-i Tâhâ vü **Yâsîn** sırrını

Gönlümüz bir gizli gencdür Nakşî ana gencûrdur

(Akkirmânî, 32/7)

*Tâ-hâ ve **Yâsîn** levhasının sırrını gösterdiğinden beri gönlümüz gizli bir hazinedir. Nakşi de o gizli hazinenin bekçisidir.*

2.2.3.Tarihî Şahsiyetler

Muhtevası Hz. Peygamber'i övmek olan na'tlarda, şairler insanlara Hz. Peygamber'i anlatırken, zaman zaman tarihî şahsiyetlere de değinmişlerdir.

2.2.3.1.Peygamberler

Na'tlarda, Hz. Peygamber'in övülecek yaşantısı anlatılırken bazı peygamberlerden de bahsedilmiştir.

Nitekim Hz. Peygamber bir hadisinde: "Ben dünya ve âhirette insanların Meryem oğlu İsa'ya en yakın olanıyım. Peygamberler, anneleri ayrı, babaları bir kardeştir; dinleri de birdir." (**Hadislerle İslam**, 2014:VI/1) buyurarak bütün peygamberlerin kardeş olduğuna vurgu yapmıştır.

Şairler, Hz. Muhammed (a.s.)'in üstünlüğünü anlattıkları na'tlarda; zaman zaman diğer peygamberlere ve dört halifeye de değinmişlerdir.

2.2.3.1.1.Âdem (a.s.)

İlk peygamber ve ilk insan Hz. Âdem'dir. Tasavvuf anlayışına göre O, Hz. Peygamber'in nurundan yaratılmıştır. Allah'ın Hz. Âdem'e secde edilmesini emretmesi ve ona isimleri öğretmesi Hz. Peygamber'in varlıkların yaratılmasına sebep olmasındandır.

Zât-1 'ilme Mustafâ esmâya **Âdem**dür emîn

İkisinden zâhir olmuşdur ulûm-1 enbiyâ

(Mısırî, 4/2)

İlmin kendisi Hz. Peygamber'e, isimler ise Âdem'e emanet edilmiştir. Peygamberlik ilmi Hz. Peygamber ve Âdem'e aittir.

Hz. Peygamber, Âdem'in yüzü o yüze mukâbil dedi. Bu sözdeki gizli işareten ve imandan haberim var.

Âdem yüzi ol yüze mukâbil didi Ahmed

Bu sözde olan remz ü îmândan haberüm var

(Mısırî, 31/4)

Hz. Peygamber, Âdem'in yüzü o yüze mukâbil dedi. Bu sözdeki gizli işareten ve imandan haberim var.

Bu dünya imtihan yeridir ve geçicidir. Kimse bakî kalmayacaktır. Bu fanî dünyadan vefâ ummamak gerek. Hem Hz. Âdem hem Hz. Havvâ hem de Hz. Peygamber bu âlemden göçüp gitmişlerdir.

Kanı **Âdem** kanı Havvâ

Kanı Muhammed Mustafâ

Bu fâniden umma vefâ

Aç gözün gafletten uyan

(Hüdayî, 167/2)

Ne Âdem ne Havvâ ne de Hz. Peygamber bakî kalmıştır. Bu fanî dünyadan vefâ umma, bir an önce aç gözünü ve gafletten uyan.

Hz. Peygamber'in daha Âdem su ve çamur içindeyken bile ruhu yaratılmıştı. O'na peygamberlerin imamı dense yeridir.

Nebî idin dahi **Âdem** dururken mâ' vü tîn içre

İmâm-ı enbiyâ olsan revadır yâ Resûlallah

(Hüdayî, 28/2)

Ya Resûlallah, Âdem su ve çamur içindeyken sen nebi idin. Sana bütün peygamberlerin imamı dense yeridir.

Bütün âlem Hz. Peygamber için yaratılmıştır. Nitekim, *eğer sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım* kudsî hadisinde de bu olay açıkça belirtilmiştir. Allah, Hz. Peygamber'i bütün insanlardan ve diğer peygamberlerden daha üstün kılmıştır.

Ümmü'l-eşyâsın sen oldun senden oldı her ne var

Hak sana itdi tufeyl ol cedd-ii pâkûn **Âdemi**

(Cemâlî, 345/2)

(Ey Peygamber) sen eşyanın anasisin, sen oldun her ne varsa senden oldu. Allah sana Âdem 'i temiz soyunun bir çocuğu olarak verdi.

Hz. Peygamber'in nûru ilk Âdem'de tecelli ettiğinden; Âdem'e haksızlık edip, onu cennette yasaklanan meyveden yediği için eleştirmemeliyiz. Zirâ, kitabın anası olarak nitelenen Fâtîha Âdem'in yüzüdür.

Cevr itme **Âdem**'e kılma itâb

Vech-i Âdem nüsha-i ümmü'l-kitâb

(Vahyî, M.,2002:86/95)

Âdem'e haksızlık etme, kötülük etme. Âdem'in yüzü Kur'ân-ı Kerim (veya Fatıha)'dır.

2.2.3.1.2. İbrahim (a.s.)

Allah Kur'ân-ı Kerim'de dost diye nitelendirdiği Hz. İbrahim (a.s.) Ulü'l-azm peygamberlerdendir. Öyle ki kendisinden sonra gelen bütün peygamberlerin atası da O'dur (Yusufoğlu, 2007:89). Hz. İbrahim (a.s.)'in ateşe atılması ve ateşin gül bahçesine dönüşmesi soyundan Hz. Muhammed (a.s.)'in geleceğine bir işarettir (Yeniterzi, 1993:330).

Vürûdun nesl-i pâkinden bilindi çün ki **İbrâhîm**

Yoluna diledi ferzendini bin cân ile kurbân

(Celvetî, 1/11)

İbrahim senin temiz soyundan geldiği bilindiği için, yoluna evladını bin cân ile kurbân etti.

2.2.3.1.3. İsa (a.s.)

Hız. İsa (a.s.)'nın peygamber olarak gönderileceği önceden haber verilmiştir. Cibrîl-i Emin peygamberlik görevine ulaşması otuz yaşında oldu. O saatten sonra Hız. İsa (a.s.) için yeni bir dönemdi ve insanlara vahiyleri bildirmeye başladı (Yenibaş, 2011:562). Görevini tamamlayıp göklere yükselmeden önce şöyle bir müjde verdi Hız. Ali (a.s.): “*Ey İsrâiloğulları! Ben size (gönderilen) Allah'ın resulüyüm, önümdeki Tevrat'ın doğrulayıcısı ve benden sonra gelecek bir resulün müjdecisi olarak geldim ki, O'nun ismi Ahmed'dir.*” (Saf, 61/6)

Meryem nefhası 'İsa nefesi

Nefha-i kudsî sensin Yâ Resûl

(Askerî, 116/7)

Meryem'in güzel kokusuyla İsa'nın nefesi ve kutsal diriltici nefesi sensin Ya Resûllullah.

Hem İsa peygamber'in hem de diğer peygamberlerin gönderilmesindeki asıl gaye Hz. Peygamber'in geleceğine işarettir.

Nedür âdem nedür 'âlem nedür 'İsâ'daki şol dem

Gel ey Hakkî bugün sugra vü kübrâdan haber söyle

(Bursevî, 311/5)

Gel ey Hakiki! Âlem nedir, İsa'daki bu nefes nedir? Sen bugün büyük ve küçük âlemden haber söyle.

Hz. Peygamber'den önce gelen peygamberlerin dine davet ettikleri sadece kavimleridir. Fakat Hz. Muhammed (a.s.) gerek bütün insanlara gerekse cinlere peygamber olarak gönderilmiştir. O'ndan evvelki peygamberlerin göstermiş olduğu mucizeler, Hz. Muhammed (a.s.)'in mucizelerinden toparlanmış azıklardır (Yeniterzi, 1993:339).

Hz. İsa'nın birçok mucizesi vardır. Bunlardan biri ölüleri dirilmesidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de bu olay şu şekilde anlatılır:..."Allah'ın izniyle gözsüzü alaca hastalığını iyi eder ve ölüleri diriltirim..." (Ali İmrân, 3/49)

Eğer bir mürdeyi etdiyse ihyâ Hazret-i İsa

Kelâmından nice bin mürde ihyâ olmada her ân

(Celvetî, 1/13)

Hazret-i İsa eğer bir ölüyü dirilttiyse kelâmıyla her zaman binlerce ölüyü diriltebilir.

2.2.3.1.4.Mûsâ (a.s.)

Allah peygambere, milleti arzu ettiğinde birçok mucize yaşatmıştır. Bu diğer peygamberlerde de böyle olmuştur (Çakan ve Solmaz, 2016:151). Buna en güzel örneklerden biri Hz. Muhammed (a.s.)'in parmağıyla ayı ikiye bölmesi diğeri ise Hz. Musa (a.s.)'nın asasının yılanı dönüşmesidir. Nitekim Allah Kur'an-ı Kerim'de: "...Derken onu sanki bir çevik yılan gibi hareket ediyor görünce öyle bir dönüp kaçtı ki, arkasına bile bakmadı..." (Kasas, 28/31)

Asâsın urdu **Mûsâ** mu'cizât gösterdi kavmine

Sen etdin kudret-i şakka'l-kamerle 'âlemi hayrân

(Celvetî, 1/12)

Mûsâ asâsının yılana dönüşmesiyle mucize gösterdi, sen (Hz. Muhammed) ise ayı parmağıyla ikiye bölerek bütün âlemi kendisine hayran bıraktı.

2.2.3.1.5.Yûsuf (a.s.)

Hz. Yusuf (a.s.), na'tlarda adı en fazla anılan peygamberlerdendir. O güzelliğiyle tasvir edilir ve edebiyatımızda farklı benzetmelerle sevgiliyi övmek için konu edilir. Hz. Muhammed (a.s)'in eşi ve benzeri olmayan güzelliğinin yanında ikinci planda kalmaktadır (Yeniterzi, 1993:331).

Hüsn-i **Yûsuf** gibi mülk-i Mısır 'uşşâk eylemiş

Âlem-i bedrû'd-dücâ'dur şer'-i pâk-i Mustafâ

(Ma'nevî, 1/16)

Hz. Peygamber'in temiz şeriatı Yusuf'un güzelliği gibi Mısır ülkesini kendisine aşık etmiştir. O karanlık ayın aydınlatıcısıdır.

Yûsuf peygamber, Mısır'da köle olarak satıldı. Önce sarayda sonra zindanda kaldı. Sabır ve duâ ile Mısır'a sultan oldu. Hz. Peygamber'e kavuşmak için sabır gerekir

Sen [ki] **Yûsuf** Mısra sultân ben Zelhâyam bugün

Yâ ne vaktin nûr-ı vaslına irem yâ Mustafâ

(Ümmî Sinân, 12/2)

Ya Peygamber bugün sen Mısır'a sultan olan Yusuf, bense Zelihayım. (söyle) ne zaman kavuşma nuruna ulaşayım.

Yusuf peygamber, anlatılması zor bir güzelliğe sahiptir. Onun bu güzelliği herkes tarafından dikkat çekmiş ve onu her gören aşık olmuştur. Yusuf'un bu güzelliği Cenab-ı Hakk'ın sanatının yüceliğini gösterir.

Cilve-i hüsn-i ezeldür **Yûsuf** un mir'âtını

Eyleyen bu resme çeşm-i ehl-i 'ışka pür-cıla

(Bursevî, 2/4)

Yusuf'un aynasını aşk ehlinin gözüne bu derece cilalanmış gösteren ezeli güzelliğin cilvesidir.

Hz. Yusuf (a.s.)'u vücûd makamından kurtar ve kerem kıl, kayıtlı olan bütün isimlerden kurtar ya Hz. Muhammed (a.s.).

Cân **Yûsuf**ın kurtar câh-ı vücûddan

Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

Halâs eyle hep esmâ-i kuyûddan

Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

(Askerî, 124/1)

Can Yûsuf'unu vücud makamından kurtar kerem kıl ya Resûlallah, kayıtlı olan isimlerden kurtar kerem kıl ya Resûlallah.

2.2.3.2.Dört Halîfe

Na'tlarda şâirler Hz. Peygamber'i anlatırken, dört halifeye ve ashabına sık sık değinmişlerdir. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osmân ve Hz. Âli ümmetin ve Hz. Muhammed (a.s.)'in gülüdür. Ümmetin bütün yolları bu dört halifeyi sevmekten geçmelidir. Çünkü bu dört halife maden gibidir. Bütün kâinata candırlar.

Ebûbekr ü '**Ömer** '**Osmân** gel ey zâhid ne kândur bil

'**Ali**'ylen dört olur bunlar ki cânâ cümle cândur bil

(Akkirmânî, 95/1)

Ey zâhid! Ebubekir, Ömer ve Osman'in nasıl bir kaynak olduğunu bil. Ali ile dört kişi olurlar ve cana can verirler.

Ehl-i sünnetin yolu bu dört halifeyi sevmekten geçer. Eğer kim bu dört halifeyi sevmez ise bir çıkış yolu bulamaz.

Tarik-i ehl-i sünnetdür bunun dördün dahi sevmek

Rıfâzîdür o kim sevmez bu hod gündün 'ıyândur bil

(Akkirmânî, 95/3)

*Ehl-i sünnet yolu bu **dört halife**yi sevmekten geçer, onları sevmeyenlerin Rafîzî olduğu gün gibi ortadadır.*

Eğer Ebubekir, Ömer, Ali ve Osman'ı yani bu dört halifeyi tanımak istiyorsak Hz. Peygamber'in gösterdiği yoldan gitmemiz gerekir.

Cümleden bir enfüs içre çâr-yâr-ı Mustafâ

Bûbekir ve ger '**Ömer** ve ger '**Ali** '**Osmân** nedür

(Akkirmânî, 70/4)

*Bütün canlılar arasında **Ebubekir, Ömer, Ali ve Osman** Hz. Peygamber'in dostudur.*

Dört halife; Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali ümmetin ve Hz. Peygamber'in gül bahçesi gibidir. Hz. Muhammed'in sohbetinde bulunmuş sahâbilerin nurudur.

Ol **Ebûbekr** ü '**Ömer** '**Osmân** '**Ali** yâridür

Ol risâlet bâğının anlar gül-i gülzârıdır

Cümle ashâb-ı hidâyet râhının envârıdır

Ben anun âline ashâbına kurbân olayum

Ben anun ashâb u ahabına kurbân olayum

(Mısrî, 119/2)

O Ebûbekir, Ömer, Ali ve Osman 'ın yâridir. O, Peygamberlik bağı, onlar ise bu bahçenin gülleridir. O'nun cümle ashabı hidayet yolunun ışıklarıdır. Ben O'nun ashâbına ve ahbablarına kurban olayım.

2.2.3.2.1.Ali (r.a.)

Hz. Ali, Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, damadı ve İslâmiyeti kabul eden ilk çocuktur. Hz. Ali (r.a.) ve Hz. Peygamber (a.s.) kalpten Allah'a çok bağlı oldukları için birbirlerine de bağlıdırlar. O'nlar Allah'a yakın ve O'nun dostu olan seçkin kullardır.

Kim mahrem-i esrâr Muhammedle 'Alîdir

Nâmı leb-i 'uşşâk-ı hakîkatde velidir

(Celvetî, 27/1)

Kim Hz. Peygamber ile Hz. Ali'nin sırlarına mahrem ise, onun adı hakikat aşıklarının ağzında velidir.

Kim bir yere gitmek için yönelirse kalbinde Hz. Peygamber ve Hz. Ali olsun. Her ikisinin de yardımını ve ihsanını onu korusun.

Ne semte eylese 'azm-i teveccüh yüzü ağ olsun

Muhammed'le 'Alî'nin himmeti olsun nigezbânı

(Celvetî, 12/17)

Bir yere gitmek için yönelen kimsenin yüzü ak olsun. Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin himmeti onu koruyup gözetlesin.

2.2.4.Hz. Peygamber'in Mucizeleri

Peygamberlerin Allah'ın izniyle peygamberliklerini ispat için yaptıkları akılla açıklanması mümkün olmayan olağanüstü durumlara mucize denir.

Hz. Peygamber (a.s.) birçok mucize ortaya koymuştur. Çeşitli İslâm tarihi ve siyer kitaplarında bunlar kaleme alınmıştır. Nitekim Allah Kur'an-ı Kerîm'de: "Yemin olsun ki biz senden evvel de resûller gönderdik, onlara da hem eşler verdik, hem zürriyet. Hiçbir resûlün ise Allah'ın izni olmadıkça bir

âyet (mucize) getirmek haddi değildir. Her ecel için bir yazı vardır.” (Ra’d, 13/38) buyurmuştur.

Hız. Muhammed (a.s.)’e de peygamberliği döneminde birçok mucize verilmiştir. Ayın ikiye bölünmesi ve Miraç hadisesi gibi. Fakat O’nun en büyük mucizesi Kur’ân-ı Kerîm’dir. Şairlerimiz na’tlarda Hız. Peygamber’i anlatırken bu tür mucizelere de yer vermişlerdir.

2.2.4.1.Miraç

Na’tlarda *Miraç* olayından sıklıkla bahsedilmiş, tasavvuf şairlerimiz; *Necm* suresi 9. ayetinde geçen *kâbe kavseyn* ve *ev ednâ* (yayın iki ucu arasındaki mesafe kadar) mucizevi olayını iktibas yaparak anlatmışlardır. Hız. Muhammed (a.s.), miraçta Allah ile iki yay mesafesinde görüşmüştür.

Gözün aç sözlerim fehm it bu pendim ihtiyâr eyle

Yakîn ol Hazret-i Hakk’a açıl sun sırr-ı **ev-ednâ**

(Akkirmânî, 19/9)

Gözünü aç, sözlerimi anla, bu nasihatimi benimse, Allah’a yakın ol ki ev-ednâ sırrı sana açılın.

Ev ednâ, kalb-i insana bürünüp iki canda bir ten olmaktır. Sözsüz kelam edip kalben anlaşabilmektir.

Görinür sırr-ı **ev ednâ** tekellümsüz kelâm itmek

İki cân bir ten olmakdur bürünüp kalb-i insanı

(Akkirmânî, 161/4)

Ev-ednâ sırrı sözsüz kelam etmekle insan kalbine bürünüp, iki can bir ten olmakla görülür.

Hız. Peygamber’in kâkülü “esrâ bi’abdih”a, kaşî “kâbe Kavseyn”e, yüzü ise “ev-ednâ” ya benzetilmiştir.

Kâkûli “esrâ bi ‘abdih” âyetin eyler beyân

Kaşı anun “**kâbe kavseyn**” yüzi “**ev-edna**” imiş

(Askerî, 96/4)

*Hz. Peygamber’in kâkûlü Esrâ bi ‘abdih âyetini açıklarken O’nun kaşı “**kâbe kavseyn**” yüzü ise “**ev-ednâ**” imiş.*

Kâbe fiili, “Yakın olma ve Yaklaşma” demektir. Yayın kabzası ile kirişi arasındaki mesafeyi anlatan kâbe fiili, Arapçada “kâbe kavseyn” olarak kullanılır (Yavuz, 2011:46). Miraç mucizesinin ise en son ve en ileri safhasıdır. Hz. Peygamber (a.s.) Cenâb-ı Hakk’ın cemalini müşahede etmiş ve ilahî aşkın lezzetine ulaşmıştır.

“**Kâbe kavseyn**”e irüp cân bulsa aşkun lezzetin

Şol sarây-ı kasr-ı “**ev ednâ**”da sultân eylesen

(Askerî, 111/2)

*Yâ Resûlallah! **Kâbe kavseyn**’e erip cân senin aşkının lezzetini bulsa, o **ev-ednâ** sarayında beni sultan eylesen.*

Türk edebiyatında Hz. Peygamber’in kokusu, dünya üzerindeki en güzel koku olan gül kokusuyla anılır. Hz. Peygamber’in teninde güller açar ve kaşı yay gibidir.

Kaşundur “**kâbe kavseyni ev ednâ**”

Deründen açılır güller Muhammed

(Mısırî, 28/6)

*Ey Peygamber! **Kâbe kavseyni ev ednâ** kaşındır, senin teninden güller açar.*

Kulu Allah’tan uzaklaştıran her türlü hevâ ve hevesten uzaklaşıp, dilimizi ve gönlümüzü temizlemeli ve güzel sözler söylemeliyiz. Bu geçici dünya âleminde, Hz. Peygamber’e uyup, kabe kavseyn manasını iyi idrak edip, ev ednâ’nın sırrına ermeliyiz.

Mâsivâyâ meyli dilden yuyuban

Fahr-i âlem Mustafâ'ya uyuban

Kâbe kavseyn ma'nâsından tuyuban

Aceb sırr-ı **ev-ednâ**'ya erem mi

(Hüdayî, 26/4)

*Dünyalık şeyleri gönülden yıkayıp, âlemlerin övüncü Hz. Peygamber'e uyup, **kâbe kavseyn** manasına uyup, acep **ev-ednâ** sırrına erem mi?*

Hz. Peygamber (a.s.) isra gecesinin şahıdır. Allah ile yalnızca O görüşmüştür. Cebrail'in atının terkisi bağlı olduğu için o makama ulaşamadı.

Erişmedi makâm-ı **kâbe kavseyne** o dem Cibrîl

Eğer ey şâh-ı İsrâ etmeseydin beste-i fitrâk

(Celveti, 4/2)

*Ey İsrâ gecesinin şahı olan Hz. Peygamber! Cebrail'in atının terkisi bağlı olduğu için **kâbe kavseyne** ulaşamadı.*

2.2.4.2. Ayın İkiye Bölünmesi

Hz. Peygamber'in bir diğer mucizesi de ayın ikiye bölünmesi hadisesidir. Kamer suresinin ilk ayetinde geçen bu mucize, Mekkelilerin Hz. Peygamber'den bir mucize istemelerinden dolayı gerçekleşmiş olup; Hz. Peygamber parmağıyla işaret etmiş ay ikiye bölünmüştür (Yeniterzi, 1993:290).

Her peygamberin gerçekleştirmiş olduğu mucizeleri vardır. Hz. Musa asasını Allah'ın izniyle yılanı dönüştürüp, kavmine mucizesini gösterirken; Hz. Peygamber ayı ikiye bölerek bütün insanları hayrette bırakmıştır.

Asâsın urdu Mûsâ mu'cizât gösterdi kavmine

Sen etdin kudret-i **şakka'l-kamerle** 'âlemi hayrân

(Celvetî, 1/12)

Musa asasının yılanı dönüştürerek kavmine mucize gösterdi, sen (Hz. Muhammed) ise ayı ikiye bölme mucizesiyle bütün âlemi kendine hayran bıraktın.

2.2.4.3. Kur'ân-ı Kerîm Mucizesi

Okumak, bir araya getirmek, toplamak anlamına gelen Kur'ân, son peygamber Hz. Muhammed (a.s.)'e Allah tarafından vahiy yoluyla bildirilen son kutsal kitaptır.

Kur'ân-ı Kerîm Allah'a giden yolda hiçbir şekilde ortak kabul etmeyen, dertlere deva, kalplere cila, hak ile batılı ayıran, öğüt ve feyiz kaynağı, hidayet rehberidir. Kur'ân Allah'ın indirdiği kitapların içerisindeki en büyüğü olup benzeri yoktur. Kalpler O'nunla ferahlık bulmuştur. Nefislerin şifa ve gıda kaynağıdır (Karaçam, 2005:87).

Matla'-i esrâr-ı Hak'dur mağzu **Kur'âni'**l-azîm

Cümleye "şemsü'd-duhâ"dur şer'-i pâk-i Mustafâ

(Ma'nevî, 65)

*Hz. Peygamber'in temiz şeriatı; Hakk'ın sırlarının doğduğu yüce **Kur'ân-ı Kerîm**'in içi, özü ve herkes için karanlığı aydınlatan bir güneş gibidir.*

Allah, daha önce gelen peygamberlere çeşitli mucizeler vermiştir. Nitekim bu mucizeler Kur'ân-ı Kerîm'de yazmaktadır.

Gösterüp her mucizâtı evvelâ bildirdi

Bunca yazılan ki mânâ bîkr-i **Kur'ân**'un ola

(Mısırî, 11/2)

*Bütün mucizeleri önceden gösterip bildirdi, bu kadar yazılan şeyin anlamı **Kur'ân**'ın el değmemiş anlamları ola.*

2.2.5.Hz. Peygamber'in İlmî

Şüphesiz en büyük ilim Kur'ân-ı Kerîm aracılığıyla Hz Muhammed (a.s.)'e bahşedilmiştir. Yüce Allah ayetinde ilimle ilgili; “*De ki hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Şüphesiz, temiz akıl sahipleri öğüt alıp düşünürler.*” (Zümer, 39/9) buyurmuştur. Hz. Peygamber (a.s.) ilme çok önem vermiş, bazı hadislerinde bu önemi vurgulamıştır. “*Ancak iki kişiye haset (kıpta) edilir. Bunlar, Allah'ın kendisine mal verdiği ve onu hak yolunda harcayan kimse ile Allah'ın kendisine (ilim ve) hikmet verdiği ve ona göre karar verip, onu başkalarına da öğreten kimsedir.*” (Hadislerle İslam, 2014:I/659) bir diğer hadisinde ise; “*Allah'ım bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi arttır...*” (Hadislerle İslam, 2014:I/659) Hz. Peygamber ilmin padişahı olduğu için herkes O'nun ümmeti olmuş ve O'nun yolundan gitmiştir.

Seni şâh-i ‘**ilm** kılup ol anda

Kamusı ümmet oldılar Muhammed

(Mısrî, 28/11)

*Ey Hz. Muhammed (a.s.)! Seni **ilm**in padişahı olarak kabul edip, o anda herkes senin ümmetin oldu.*

Hz. Peygamber (a.s.) bütün varlıkların yaratılma sebebidir. İlmî de bütün her şeyi kapsamıştır.

Vücutun cümle mevcûdâtı nice câmi‘ oldıysa

Dahi ‘**ilm**ün muhit oldı kamusın Yâ Resûlallâh

(Mısrî, 161/3)

*Yâ Resûlallah! Senin vücutun nasıl ki bütün varlığı topladıysa **ilm**in de bütün bunların tamamını kapsamıştır.*

Hz. Peygamber (a.s.) hikmet ilminin denizi, kudret Kaf'ının Ankasıdır. Vahdet meclisinin sakisi de yine O'dur.

Deryâ-yı ‘**ilm**-i hikmet ‘Ankâ-yı Kâf-ı kudret

Sâki-i bezm-i vahdet sensin Yâ Resûlallâh

(Askerî, 180/2)

*Yâ Resûlallah! Hikmet **ilm**inin denizi, kudret Kafının Ankası ve vahdet mescidinin sakisi sensin.*

Bütün peygamberlerin şahı, birlik ve irfan hazinesi, ledün ilminin cevheri şüphesiz Hz. Peygamber'dir.

Es-salât tevhîd ü irfân ma‘deni şâh-ı rusûl

Gevher-i ‘**ilm**-i ledün kânı Muhammed es-salât

(Cemâlî, 50/2)

*Bütün peygamberlerin şahı, tevhid ve irfan madeni, ledün **ilm**inin cevherinin kaynağı Hz. Muhammed (a.s) 'e salat ve selam olsun.*

Noktadaki siyahlık, denizin dalgalanması ve ‘allemnâ ilminin ne için olduğunu öğrenmek için ilm-i esmâyı bilmek gerekir.

Niçündür noktada sevdâ niçün emvâc ider deryâ

Niçündür **ilm**-i ‘allemnâ haber vir ‘**ilm**-i esmâdan

(Ma‘nevî, 53/2)

*Noktadaki siyahlık ne içindir, deniz neden dalgalanır, ‘allemnâ **ilmi** ne içindir, **ilm**-i esmâdan haber ver.*

İlim ve irfan ocağı (kaynağı) Hz. Peygamber olduğu için, muhabbet denizinden O'nun gibi bir inci çıkmamıştır.

Çıkmadı bahr-i mahabbetden senün gibi güher

‘**ilm** ü hikmet kânı sensin Yâ Muhammed Mustafâ

(Bursevî, 6/2)

*Ey Muhammed Mustafa! Muhabbet denizinden senin gibi bir inci çıkmadı **ilim** ve hikmet madeni (kaynağı) sensin.*

Hz. Peygamber'in marifet denizi gibi olan ilminin yanında bütün âlem bir nokta kadar kalmıştır.

Cümle âlem '**ilm**üne nisbet senün bir katredür

Ma'rifet 'ummânı sensin Yâ Muhammed Mustafâ

(Bursevî, 6/3)

*Ey Muhammed Mustafa! Senin marifet denizi gibi olan **ilminin** yanında bütün âlem bir damla gibidir.*

Hz. Peygamber, ilahî ilminin sırlarını açıklayacak olsa, onu ilahî aşka düşmüş olanlara anlatmak zordur.

Keşf kılsan sırr-ıla câna ledünnî '**ilmini**

Niçedür 'âşıklarına gösterem Yâ Mustafâ

(Sinan Ümmî, 12/6)

*Ey Hz. Muhammed! İlahi âleme ait **ilminin** sırlarını açıklasan bunu senin âşıklarına nasıl anlatabilirim?*

Allah veliler çeşmesinin başını mertlerle doldurmuştur. Bu yüzden Hz. Peygamber, "Ben ilmin şehriyim, Hz. Ali ise o şehrin kapısıdır" buyurmuştur.

Ol didi ben şeh-i '**ilm**üm kapusudur Murtazâ

Evliyâ ser-çeşmesin merdân iden Perverdigâr

(Sinan Ümmî, 24/7)

*Evliya çeşmesinin başını mertlerle dolduran Allah'tır. Hz. peygamber ben **ilmin** şehriyim Hz. Ali de o şehrin kapısıdır dedi.*

2.2.6.Hz. Peygamber'in Şefaati

Sözlükte “Bir suçun bağışlanmasını veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma” demek olan şefaati, peygamberlerin kulların suç ve günahlarının bağışlanması için Allah katında aracılık etmeleridir.

Hiz. Peygamber (a.s.) âlemlerin başlangıcıdır. O'nun varlığıyla âlemler anlam bulmuştur. O, mahşerde ümmetine şefaati edeceğini şu hadiste açıkça belirtmiştir: “*Her peygamberin kendine has ve kabûle mazhar olan bir duası vardır. Ancak ben duamı âhirette ümmetime şefaati için saklıyorum.*” (Hadislerle İslam, 2014:VI/681)

Vücûdun mebd-i ‘âlem sana ‘âşık cemâlullâh

Ümîd-mendem kerem eyle şefâat yâ Resûlallâh

Fu’âdın mehbit-i Kur’ân hemân kelâmullâh

Ümîd-mendem kerem eyle şefâat yâ Resûlallâh

(Nasûhî, 36/1)

Ey Allah'ın Resulü! Senin varlığın âlemin başlangıcıdır, Cenab-ı Hak sana aşiktir, yâ Resûlallah ben ümitliyim bana şefaat eyle.

Müslümanlar Hiz. Muhammed'in cemalini görebilmek için dua ve niyazda bulunurlar.

Gözüm gözler gice gündüz hayâlün

Umar cânım görem deyü cemâlün

Temevvüc eyleyüp bahr-ı kemâlün

Bize eyle şefâ'at Yâ Muhammed

(Askerî, 32/6)

Gözüm gece gündüz hayalini görmek, canım cemâlini görmeyi umar. Ey Peygamber kemal denizini dalgalandırıp bize şefaat eyle!

Müslümanlar Hiz. Peygamber'den şefaati talep ederler. O'nun şefaati edeceği çeşitli hadislerde bildirilmiştir.

Yüzüm sürüyerek geldüm kapuna

Şefâ‘at yâ Resûlallah **şefâ‘at**

Benüm cürm ü günâhum cümle yuna

Şefâ‘at yâ Resûlallah **şefâ‘at**

(Cemâlî, 61/1)

Kapına yüzümü sürüyerek geldim, bütün suçlarım günahlarım su gibi akıp gitsin. Ey Peygamber şefaât eyle!

Yâ Muhammed biz aciz kullara her zaman şefâatin senettir. Duvar gibi sağlam kudretinle bizlere şefaât eyle.

Âcizlere her demde **şefâ‘at**le seneddür

Kudretle yapıldı belî dîvâr-ı Muhammed

(Bursevî, 57/5)

Muhammed duvarı (?) her zaman acizler için şefaâtle sağlamlandırılmıştır.

Allah’ın rahmetinden hiçbir zaman ümit kesmemek gerekir. Hz. Peygamber’in şefaati haktır.

Niyâzî kesme rahmetten ümîdün

Şefâatçi Muhammed Mustafâdur

(Mısrî, 67/5)

Ey Niyâzî Allah’tan ümidi kesme! Şefaâtçi Muhammed Mustafâ’dır.

Kaynaklarda Hz. Peygamber’in mahşer günü ümmetini kevser havuzunun etrafında toplayacağı ve onlara altın tas ile su ikram edeceği rivayet edilir. Şairler o gün Hz. Peygamber’in bu ikramına nail olmak istediklerini dile getirir.

Nice bir hicr âteşine yanalım
Yâ Resûla'llâh **şefâ'at** eylegil
Kevser-i vahdetten içir kanalım
Yâ Habîba'llâh **şefâ'at** eylegil
(Hüdâyî, 61/1)

*Yâ Resûlallah! Ayrılık ateşinde yanmaya nasıl dayanayım? Sen bize **şefaat** et. Vahdet havuzundan bize doya doya içir, kanalım. Ey Allah'ın sevgilisi bize **şefaat** eyle!*

2.2.7. Makâm-ı Mahmûd

Mahmud, “övülmüş, methedilmiş, methe ve övgüye değer” anlamındadır. Makâm-ı Mahmûd “övülmüş makâm” demektir. Yüce Allah bir ayette: “*Geceden de sana mahsus lütuftan bir namaz olarak uykudan kalk, Kur'ân ile teheccüt (namazı) kıl! Yakındır ki Rabbin seni bir Makâm-ı Mahmûd'a (övülmüş bir makâma) ulaştır.*” (İsrâ, 17/79) buyurarak, Makâm-ı Mahmûd'u kendisine yakınlık ve mahşerde en büyük şefaat makamı olarak göstermiştir.

Ey menba'-ı lutf u cûd

Yerin **makâm-ı Mahmûd**

Yaradılmışdan maksûd

Sensin yâ Resûla'llâh

(Hüdâyî, 36/5)

Ey lütuf ve cömertlik kaynağı! Sen övülmüş bir makamın sahibisin, yâ Resûlallah! Bütün yaratılmışların gayesi, isteği sensin.

Övülmüş makamın sahibi ve bizlere şefaat edecek olan Hz. Peygamber (a.s.)'dir.

Hüdâyî garibe şefâ'at meded

Sana çünkü **Mahmûd** olupdur **makâm**

(Hüdâyî, 147/5)

(Yâ Resûlallah!) Garip, kimsesiz Hüdâyî'ye şefa'at eyle çünkü senin makamın övülmüştür.

III. BÖLÜM

NA'T METİNLERİ

3.1. Azîz Mahmûd Hüdâyî (ö.1628)

1

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Kudûmun rahmet ü zevk ü safâdır yâ Resûla'llah
Zuhûrun derd-i uşşâka devâdır yâ Resûla'llah
2. Nebî idin dahi Âdem dururken mâ' vü tîn içre
İmâm-ı enbiyâ olsan revadır yâ Resûla'llah
3. Kemâli zümre-i kümmel senin nurunla bulmuşdur
Vücûdun mazhar-ı tamm-ı Hudâ'dır yâ Resûla'llah
4. Seninle erdiler zâta dahi envâ'ı lezzâta
İşin erbâb hâcâta atâdır yâ Resûla'llah
5. Hüdâyî'ye şefâ'at kıl eğer zâhir eğer bâtın
Kapunda intisâb etmiş gedâdır yâ Resûla'llah

(Tatçı ve Yıldız, 2005:87)

2

Hece 1

1. Sadr-ı cemî' mürselîn
Sensin yâ Resûla'llâh
Rahmeten li'l-âlemîn
Sensin yâ Resûla'llâh
2. Nûrun sirâc-ı vehhâc
Âlemler sana muhtâc
Sâhib-i tâc u mi'râc
Sensin yâ Resûla'llâh
3. Âyîne-i Rahmânî
Nûr-ı pâk-i Sübhânî

Sırr-ı **seb‘u’l-mesânî**
Sensin yâ Resûla’llâh

4. Şâhidin leyl-i İsrâ
Subhâne’llezî esrâ
Câmi’ cümle-i esmâ
Sensin yâ Resûla’llâh
5. Ey menba‘-ı lutf u cûd
Yerin **makâm-ı Mahmûd**
Yaradılmışdan maksûd
Sensin yâ Resûla’llâh
6. Cânlar içinde cânân
Ma‘den-i ilm ü ‘irfân
Ceddîm ü pîrim sultân
Sensin yâ Resûla’llâh
7. Açan râh-ı tevhidi
Bulan sırr-ı tefrîdi
Hüdâyî’nin ümmîdi
Sensin yâ Resûla’llâh

(Tatçı ve Yıldız, 2005:107)

3

Hece 2

1. Yine gönlüm dost illerin özledi
O illere bir kez dahi varam mı
Dost dîdârın yeter bizden gizledi
Bir gün ola hûb cemâlin görem mi
2. Kulak tutan kişiler Hak kelâma
Noksân kurtulup erer tamâma
Huccâc ile varıp Beytü’l-Harâm’a
Eşiğine yüzüm gözüm sürem mi
3. Tevhîd ile îmânım kâmil ola
Firkat gidip cem‘iyyet hâsıl ola
Sırrım vahdet iline vâsıl ola
Ara yerden ayrılığın sürem mi
4. Mâsivâyâ meyli dilden yuyuban
Fahr-i âlem Mustafâ’ya uyuban
Kâbe kavseyn ma’nâsından tuyuban
Aceb sırr-ı **ev-ednâ**’ya erem mi
5. Ey Hüdâyî dostdan yana uçuban

Kana kana âb-1 hayât içüben
Hak yol verip hicâbları geçüben
Aceb vahdet sarâyına girem mi

(Tatcı ve Yıldız, 2005:83)

4

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün

1. Nice bir hicr âteşine yanalım
Yâ Resûla’llâh şefâ‘at eylegil
Kevser-i vahdetden içir kanalım
Yâ Habîba’llâh şefâ‘at eylegil
2. Zenbini fânî vücûdun yumağa
Hân-1 bî-pâyân-1 vasla doymağa
Sırr-1 **ev-ednâ**’yı bilip duymağa
Yâ Resûla’llâh şefâ‘at eylegil
3. Mürşidim pîrimsin ey kân-1 kerem
Pes tapundan gayrı kime yüz uram
Umarım ki arş-1 maksuda erem
Yâ Habîba’llâh şefâ‘at eylegil

(Tatcı ve Yıldız, 2005:159-161)

5

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ey Resûl-i Mustafâ vü Müctebâ
V’ey Habîb-i Murtazâ vü Muktedâ
2. **Küntü kenz** esrârının miftâhısın
Zat-1 pâkin mazhar-1 tâmm-1 Hudâ
3. Arş-1 a’zam cilve-gâh iken sana
Seyrine Sidre ola mı müntehâ
4. Lev denevtü deyicek Rûhü’l-emîn
Sen ravân oldun pes ey Hayrû’l-verâ
5. Bârgâh-1 vahdete erdin hemîn
Kaldı Mevlâ gitdi cümle mâ-sivâ
6. Böyle bir nûr etdi neslinden zuhur
Tan mı İsmâ’îl ederse cân fedâ

7. N'ola eylersen Hüdâyî'ye nazar
Ceddim ü pîrimsin ey kân-1 atâ

(Tatçı ve Yıldız, 2005:337)

6

Mefâ'ülün Mefâ'ülün Mefâ'ülün Fe'ülün

1. Elâ ey gevher-i kân-1 risâlet
Sana bin bin salât ile tahiyyet
2. Hakikat bâğının serv-i bülendi
Gül-i sad-berg-i gülzâr-1 sa'âdet
3. **Fekâne kâbe kavseyni ev-ednâ**
Ulüvv-1 şânına eyler şehâdet
4. Nebîler gerçi halkı da'vet edip
Kamusu etdiler irşâd-1 ümmet
5. Velî sen geçip ef'âl ü sıfâtı
İbâdı etdin asl-1 zâta da'vet
6. Anınçün hâtem oldun enbiyaya
Seninle bitdi bünyân-1 nübüvvet
7. Habîbâ ger Halîl olduysa ceddin
Sen oldun kutb-1 eflâk-1 muhabbet
8. İki şakk oldu mâh engüştün ile
Çü gördü sende nûr-1 şems-i vahdet
9. Meded eyle Hüdâyî derd-mende
Şefâ'at yâ Resûla'llâh şefâ'at

(Tatçı ve Yıldız, 2005:339)

7

Fe'ülün Fe'ülün Fe'ülün Fe'ül

1. Eyâ reh-nümâ-yı gürûh-1 kirâm
Aleyke's-salâtü aleyke's-selâm
2. Seninle bulundu tarik-i hüdâ
Seninle bilindi sıyâm ü kıyâm
3. Habîb-i Hudâ'sın sivâdan ne gam
Güneşden sakınsa aceb mi gamâm

4. Nice nâkıs etdi çü burhân taleb
O dem bedrin etdin işini tamâm
5. Hüdâyî garibe şefâ'at meded
Sana çünki Mahmûd olupdur makâm

(Tatçı ve Yıldız, 2005:339-341)

8

Müstef'ilün Müstef'ilün

1. İki cihân sultanının
Doğduğu ay geldi yine
İlm ü ma'ârif kânının
Doğduğu ay geldi yine
2. Gelsin şefâ'at isteyen
Bulsun safâ anı seven
Ol sâhib-i hulk-ı hasen
Doğduğu ay geldi yine
3. Bedr-i dücâ şems-i duhâ
Verd-i gülistân-ı Hudâ
Hakk'ın Habîbi Mustafâ
Doğduğu ay geldi yine
4. Bir âşık-ı sâdık kanı
Râhat bula cân ü teni
Sırr-ı hakikat mahzeni
Doğduğu ay geldi yine
5. Anı Hüdâyî kim sever
Matlûba bulmuşdur zafer
Fahr-i cihân Hayrû'l-beşer
Doğduğu ay geldi yine

(Tatçı ve Yıldız, 2005:379)

3.2.Abdülhad Nûrî (ö. 1651)

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey habîb-i Hak kerîmü'ş'-şân Muhammed Mustafâ
Nâzenîn-i hazret-i Yezdân Muhammed Mustafâ

2. Ravza-i vahdet gülüsün li-ma'allah bülbülü
Cânlara cânân cihana cân Muhammed Mustafâ
3. Nûr-ı âlem fahr-i âdem seyyidü'l-kevneynsin
İki âlemde şeh-i şahân Muhammed Mustafâ
4. Bûy-ı enfâsın mutayyeb etti nâsut ehlini
Doldu âlem rûhile reyhân Muhammed Mustafâ
5. Zâtını meddâh olan ol hazret-i Hak olıcak
Niçe bilsin kadrini insân Muhammed Mustafâ
6. Ümmet üzre ulu minnettir vücûdın ni'meti
Cümle halka rahmet-i Rahmân Muhammed Mustafâ
7. Âline ashâbına ezvâcına etbâ'ına
Hâzır olmuş ravza-i rıdvân Muhammed Mustafâ
8. Nûri miskîni unutma Rabb-i izzet hakkıçün
Ey nebîler hizbine sultân Muhammed Mustafâ

(Coşkun, 2001:42)

2

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilin

1. Yâ Resûla'llah kerem eyle keremler kânısın
Dürr-i deryâ-yı şefâatsın atâ ummânısın
2. Halka Hakk'ın minnetîsin âlemine rahmetî
Fazl-ı Hak'sın bize Allah'ın ulu ihsanısın
3. Kanda olur kadrini bilmek senin halk-ı cihân
Enbiyâ vü evliyânın şâh-ı âlişânısın
4. Sonra gelmez fazlına takdîmine mâni' değil
Defter-i ilm-i ezelde cümlelerin unvanısın
5. Hayli demdir görmedi nûr-ı cemâlin heste-dil
Bana lutf eyle efendim dertliler dermanısın
6. Ver mübârek ayağını kim doyunca yüz sürem
Çünkü cânım cânısın cânânımın cânânısın
7. Gel vücudun Nûrî'nin nûr eyle ey nûr-ı Hudâ
Hânısın cân milkinin dil tahtının sultanısın

(Coşkun, 2001:132)

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Fe 'ûlün

1. Habîbu'llah cihâna cân değil mi
Vücûdu âleme bürhân değil mi
Cihâna bâis oldu çünkü nuru
Cemâli cümlede tâbân değil mi
2. Varınca li-ma'allah âlemine
Erince sâat-i halvet demine
Kadem basınca ol arş-ı berîne
Cenâb-ı hazrete mihmân değil mi
3. Nebîler serveri şâh-ı resuldür
Gülistân-ı visâl içinde güldür
Cenâbî bize hâdî-i sünbüldür
Beyânî âyet-i Kur'ân değil mi
4. Onun nûru oluptur nûr-ı envâr
Onun bûyundur aldı bûy-ı ezhâr
Meşâyihda onundur bunca etvâr
Kamusu katre ol ummân değil mi
5. O şemse zerre olursa bu Nûrî
Yeter âlemlere bir zerre nûru
Olur zulmâtı kâşif çün zuhûru
Ziyâsı cümleye yeksân değil mi

(Coşkun, 2001:160)

3.3.Nakşî Ali Akkirmani (ö. 1655)*Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün*

1. **Küntü kenz**'in gevherinden gösterüp Hak bir hüner
Oldı dil sarrâf-ı 'âlem toldı benden bahr ü ber
2. Çâk olup kalbin hicâbın **kâbe kavseyn** içre çün
Sırr-ı ev ednâ'ya irdi sırrum ey cân-ı peder
3. Ref' olup dil şeş cihetden toldı zâtum 'âleme
Gıtdi andan çün ta'ayyün kim temâm oldu sefer
4. Seyr idüp magrib diyârın cânımın pervânesi
Yakdum âhir nâr-ı 'ışka kalmayup andan eser

5. Çıkdı bir yavru gülünden gösterüp andan vücûd
Giydi rengîn câmeler çün yüzü gün alnı kamer
6. Server-i şâh-ı cihânsun şöyle bil ki Nakşiyâ
Kim Muhammed sırrı içre ya ‘Ali’sin ya ‘Ömer

(Atik, 2007:210)

2

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Halvetîyim halvet itdüm halvet-i dil-dârilen
Sırr-ı **ev ednâ** içinde bir müsâhib yâr ilen
2. Dört ‘anasır terkibinden ref’ olup zâtum benim
‘Âlem-i lâhûta irdüm gark olup envâr ilen
3. Ger fakîr ü ger ganîdür sırrı sırrum içre çün
İtdiler yer yer niyâzı harfı yok güftâr ilen
4. İns ü cinn (ü) ger melekdür bir müeddeb bir periye
Hâlin aglar gördüm anda itdüğü ikrâr ilen
5. İrmeyenler iş bu sırr-ı ‘âlem içre Nakşiyâ
Kaldı zulmet perdesinde gitdi ol inkâr ilen

(Atik, 2007:258)

3

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

1. Nedür mi‘râc-ı hazret gör ne söyler bu sühan-dâni
Çıkup dil ism ü resminden gidermekdür bu elvânı
2. O kim nûr-ı hakîkattır ki fer’ olmuş vücûd içre
‘Urûc itmekdürür asla ki ya’nî rûh-ı sultânı
3. Ayak tahte’s- serâ âhir başı fevka’s-semâdan çün
Geçüp kevneyne dolmakdur onat fehm it bu ‘irfânı
4. Görinür sırr-ı **ev ednâ** tekellümsüz kelâm itmek
İki cân bir ten olmakdur bürünüb kalb-i insânı
5. Bedendür yer gönüldür gök ki anun ‘ışkı refredür

Çeker ‘uşşâkı ma‘şûka olur ol cümleden fâni

6. Melek mürsel nebî sığmaz bu câ-yı dehşet-âbâda
Gönüldür ‘azm iden anda ki cezb eyler Hudâ anı
7. Haber al lî meallâh’dan eger te’vîle kâdirsen
Ve gerni bilmedün zâhid bu remz-i sırr-ı pinhânı
8. Anun Cibrîl’i ‘aklıdur ki hergiz Sidreden cânâ
Açup bâl ü perin geçmez kalur görmez bu ihsânı
9. Sana ol hem ana sen varmadan Mevlâ münezzehdür
Ki yokdur kurb u bu’ d anda ne şandın sen bu meydânı
10. Kadem basmaz isen zâhid eger bu mezheb-i yâre
Ne küfrün anladım anun ne bildin sen bu îmânı
11. Yeter ey Nakşî ki el-hak olar kim ‘akl-ı evveldür
Kabul eyler sözün anlar hakikat eyler ey kerem-kânı

(Atik, 2007:280)

3.5.Ümmî Sinan (ö. 1657)

1

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Gel şefâ‘at kıl dîzârını görem yâ Mustafâ
Boynum egüben nazarında turam yâ Mustafâ
2. Sen [ki] Yûsuf Mısra sultân ben Zelîhâyam bugün
Yâ ne vaktin nûr-ı vaslına irem yâ Mustafâ
3. Bülbülem ‘aşkın elinden eylerem âh u figân
Vahdetin bâğında güllerin direm yâ Mustafâ
4. Hûb cemâlin şem‘ine pervâneym ey lutfi çok
Görsem envârını zârım arturam yâ Mustafâ
5. ‘Aşk derdin cânâ pür-tâb eyledi bir zerrece
Gelmişem meydân-ı ‘aşka Mansûram yâ Mustafâ
6. Keşf kılsan sırr-ıla cânâ ledünnî ‘ilmini
Niçedür ‘âşıklarına gösterem yâ Mustafâ

7. Cân u dil dir ‘aşkın-ile ‘âleme rüsvây olam
Nâmûs u ‘ârım şişesin ben sıram yâ Mustafâ
8. Gönlümi yağmaladı derdin beni kıldı fenâ
Her kimi görse gözüm seni soram yâ Mustafâ
9. Halk-ı ‘âlem hâlinin her birinin var bir işi
Rûz u leylî her dem işim ben direm yâ Mustafâ
10. Yüz karalığından âhar armaganum yok sana
Cân u dil her dem sana ider kerem yâ Mustafâ
11. Leylî yüzün hasretinden kalmadı sabr u karâr
Mecnûn oluban yolunda ben turam yâ Mustafâ
12. Cân fedâ olsun cihân şâh begi berri yoluna
Kal‘a-i gevher-nigînden umaram yâ Mustafâ
13. Derdin urdı yüregime şerha şerha yaralar
Sen şefâ‘at merheminden vir saram yâ Mustafâ
14. Çâr-ı yârin zevkını keşf ideliden cânıma
Sırlarına çok senâlar iderem yâ Mustafâ
15. ‘İzzet-i lutfundan irdi cân senün esrârına
Kimse bilmez kim bu dil ne söylerem yâ Mustafâ
16. Himmet ile dü cihânın bâğına bend olmayam
Menzilüm sana irinceydek sürem yâ Mustafâ
17. Dir Sinân Ümmî kaçan kim vâsıl ola cân sana
Dü cihân zevkı bana olsun harâm yâ Mustafâ

(Bilgin, 2000:19)

2

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Ey vücûdun ‘aşkına fermân iden Perverdigâr
‘Aşkını ‘irfânına burhân iden Perverdigâr
2. **Küntü kenzin** sırrı ızhâr olmadan pinhâniken
Nûr-ı vechin Ahmedine cân iden Perverdigâr
3. Hem buyurdun şânına **levlâke levlâk** ol cânın
Mustafâyı cümleye cânân iden Perverdigâr
4. Şâhidim kıldum şahâdet hak Muhammeddür Resûl

Mu‘cizâtın âyeti Kur’ân iden Perverdigâr

5. Hikmetin levhine baksam ‘aklım olur târumâr
Od u su toprak u yel insân iden Perverdigâr
6. Cümle ‘âlem dest-gîridür habîbin bî-gümân
Enbiyâlar serveri sultân iden Perverdigâr
7. Ol didi ben şehri-i ‘ilmüm kapusıdur Murtazâ
Evliyâ ser-çeşmesin merdân iden Perverdigâr
8. Ancalar ‘aşkın yolında cân u baş terk eyledi
Meskeni derd ü belâ meydân iden Perverdigâr
9. Hasretinden âh idüp nâlân iderler her seher
‘Âşkın gözlerini giryân iden Perverdigâr
10. Vuslatın peymânesinden içmeyen bî-gânedür
Sırrını ‘âriflerin seyrân iden Perverdigâr
11. Gerçi kılmışdur Sinân Ümmî hatâlar bî-şümâr
Ey hatâyı lutfila pinhân iden Perverdigâr

(Bilgin, 2000:37)

3

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Kalb içinde buldugum [hep] evliyânın sırrıdur
Hamdü li’llâh çok şükür hem Mustafânın nûrıdur
2. Dersini hatm eyledün diyü işâret eyleyen
Oldur ol mahbûb-ı ‘âlem cümlelerin ol varıdur
3. Zulmet-i nefsin ‘azâbından beni şâz eyleyen
Cân u dilden evliyâyâ gönlümün ikrârıdur
4. Kim bu sırta irmese insân gelür hayvân gider
Cûş iden âb-ı revân bu zikrimin envârıdur
5. Evliyânın himmeti kıldı fenâ-ender-fenâ
Tevhîd-i zât-ı İlâhî gönlümün mi‘mârıdur
6. Hamdü li’llâh çok şükür togdı sa‘âdet şems ü mâh
Bir kula kılsa hidâyet dâ’imâ nasrânîdür
7. Küfr ü zulmet perdesinden kurtılaldan cânımız

Dir Sinân Ümmî şükür her dem dilin tekrâridur

(Bilgin, 2000:60)

3.6.Askerî Muhammed (Ö.1693)

1

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlîn

1. Ben za'îfe şefâ'at Yâ Muhammed Mustafâ
Sensin ol nûr-ı hidâyet Yâ Muhammed Mustafâ
2. Ağlayu kapuna geldüm sen beni reddeyleme
İsterem senden 'inâyet Yâ Muhammed Mustafâ
3. Yarın ol mahşer yerinde suçumu Hakdan dile
Kılmasın halka melâmet Yâ Muhammed Mustafâ
4. Çok günâhun ıssıyam şâhum bana hışm eyleme
Lutf idüp itme hakâret Yâ Muhammed Mustafâ
5. Da'vet it 'aşkun livâsı altına ey pür-'atâ
Olıcak rûz-ı kıyâmet Yâ Muhammed Mustafâ
6. "Nefsî nefsi" didügi dem anda cümle enbiyâ
Sen bize eyle 'inâyet Yâ Muhammed Mustafâ
7. Kim ola şer'-i sırât-ı müstakîm üzre sana
İde bile istikâmet Yâ Muhammed Mustafâ
8. Sensin ol mir'ât-ı hazret berzeh-i kübrâ-yı Hak
Kim bula sana nihâyet Yâ Muhammed Mustafâ
9. Kimse bilmez vahdetüni nicedür ol Hakkile
Yok senün künhüne gâyet Yâ Muhammed Mustafâ
10. Şol hakîkat ümmet olan kişilerün cânına
Zî-beşâret zî-sa'âdet Yâ Muhammed Mustafâ
11. N'ola bir kez göz ucuyla derd-mend bî-çâreye
Gel diyü kılsan işâret Yâ Muhammed Mustafâ
12. Nâr-ı firkatle yakarsun dâ'imâ dil-hasteyi
Bu mıdur 'uşşâka 'âdet Yâ Muhammed Mustafâ
13. Mâh-ı vechün görmeği dâ'im temennâ iderem
Kıl temennâmı icâbet Yâ Muhammed Mustafâ
14. Şerbet-i vaslun irişdür yohsa oldum ben helâk

Kalmadı hiç sabra tâkat Yâ Muhammed Mustafâ

15. Vuslatun peymânesinün nûş iden bir cür ‘asın
Dü-cihânda oldu râhat Yâ Muhammed Mustafâ
16. İçmeyen âb-ı zülâlün çeşmesinden tâ ebed
Bulmadı bulmaz selâmet Yâ Muhammed Mustafâ
17. Virmeyen cânın visâlün ‘ıydına kurbân için
Gitmedi andan kerâhet Yâ Muhammed Mustafâ
18. Gün yüzün “**seb‘a’l-mesâni**” kaşların Rahmân senün
Her sözün kand-i melâhat Yâ Muhammed Mustafâ
19. A’zam-ı şânunda “**levlâk**” diyü Hakdan hem senün
Nâzil oldu nice âyet Yâ Muhammed Mustafâ
20. “**Rahmetenli’l-âlemîn**”sin Hak Resûlsün bî-gümân
İderem ben de şehâdet Yâ Muhammed Mustafâ
21. Hazret-i Hakkun habîbi derdlü cânlara tabîb
Bahr-ı ‘ummân-ı sahâvet Yâ Muhammed Mustafâ
22. Bin yıl ‘ömrüm olsa şerh itsem kemâlün vasfını
Bulmayam hergiz kanâ’at Yâ Muhammed Mustafâ
23. Düşeli sevdâ-yı ‘aşkunla hayâlün fikrine
Bilmez oldum ‘arz-ı tâ’at Yâ Muhammed Mustafâ
24. ‘Askerî gönlünde ancak şevk-i zâtundur hemân
Kalmadı bir gayri hâcet Yâ Muhammed Mustafâ

(Sarı, 2007:120-122)

2

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Cân içinde bulduğum şol Mustafâdur Mustafâ
Cân u dilden sevdiğim ol meh-likâdur meh-likâ
2. Togdı çün cân meşrıkından şems-i nûr-i tal‘ati
Hamdüli’llâh hâne-i dil pür-ziyâdur pür-ziyâ
3. Görinür Hakkun cemelî hûb cemâlinde anun
Oldurur mir’ât-ı hazret Hak-nümâdur Hak-nümâ
4. Mushaf-ı hüsnünde gördüm âyet-i “**ve’s-şemsî**”yi
Saçı “**ve’l-leyli**” yüzi hem “**ve’d-duhâ**”dur “**ve’d-duhâ**”dur

5. Sa'y idüp irdim hakikat şehrinün bayramına
‘Iyd-1 ekberdür bu gün gel merhabâdur merhabâ
6. İrişüp bezm-i visâle câm-1 la'linden anun
Nûş-1 câm itmek zülâlin hoş safâdur hoş safâ
7. Râh-1 ‘aşkında yüzüm sürsem revâdur yerlere
Hâk-1 pâyı gözlerime tûtiyâdur tûtiyâ
8. ‘Âşık-1 sâdıklarına çok ‘atâlar kılıcı
Lutfunun pâyanı yok bir bü'l-vefâdur bü'l-vefâ
9. “Hamdüli’llâh” çok şükür bî-çâre Dervîş ‘Askerî
Âsitân-1 devletinde bir gedâdur bir gedâ

(Sarı, 2007:122)

3

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ûlün

1. Elâ ey ma‘den-i kân-1 risâlet
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
Veyâ ey mazhar-1 nûr-1 hidâyet
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
2. Kamu mü‘minlerün sen rehberisin
“**Küntü kenz**” gencinün ol cevherisin
Cemî-i enbiyânun serverisin
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
3. Yer ü gök ‘arş u kürsî levh ü kalem
Melek şeytân ü cinn ü dîv ü âdem
Seninçün yaradıldı cümle ‘âlem
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
4. Sıfâtu’llah-1 zâtsın zâta mir’at
Cemâlünde görünür hazret-i zât
Hakikat hakkı kılan sensin isbât
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
5. İdüp kenz-i mahabbet feth-i bâbın
Görem hüsnün İlinün âfitâbın
İçür lâ’lün zülâlinün şarâbın
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
6. Gözüm gözler gice gündüz hayâlün
Umar cânım görem deyü cemâlün
Temevvüc eyleyüp bahr-1 kemâlün
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed

7. Mukbil ü mahrem ü hâs u haremsin
Tâvus-ı lâhût-ı bâg-ı İremsin
‘Atâlar kılıcı sâhib-keremsin
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
8. Şeri‘ât emrine boyun virelüm
Tarîkat yoluna togrı varalum
Visâlün kâ‘besin varup görelüm
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed
9. ‘Askerîyye kılsun vaslun erzânı
Fırâkun âteşi yandırdı cânı
Ey yüzi âyet-i **seb‘a’l -mesânî**
Bize eyle şefâ‘at Yâ Muhammed

(Sarı, 2007:153-155)

4

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Bir güzel gördüm bu gün mahbûb-ı bî-hemtâ imiş
Dü-cihân içinde hergiz misli anun “lâ” imiş
2. Hüsni levhinde yazılmış Hat-ı “Rahmâni’r-rahîm”
Saçı “**ve’l-leyl**”ü yüzi “**ve’s-şems**” ü “**ve’d-duhâ**” imiş
3. Sûre-i “**seb‘a’l -mesânî**” mushâf-ı vechindedür
Arası tugra kaşının “urve-i vüskâ” imiş
4. Kâküli “**esrâ bi ‘abdih**” âyetin eyler beyân
Kaşı anun “**kâbe kavseyn**” yüzi “**ev-ednâ**” imiş
5. La’lünün âb-ı zülâli selsebîl ü zencebîl
Lebleri kevser cemâli Cennet-i me’vâ imiş
6. Zülfi dârında asılmış nice bin Mansûr anun
Kaysı Mecnûn eyleyen ol saçları Laylâ imiş
7. Rûyü üzre hâl-i ‘adn içre vesîle uçmagı
Gül yanagı bâg-ı rıdvân kâmeti tûbâ imiş
8. Gamze-i hûn-hâresin gördükce işi ‘âşıkun
Derd ile feryâd u âh u vâh u hûy u hây imiş
9. Nutka geldükce kelâmı şehd ü sükkerden leziz
Tûtî-i şîrîn-zebân ü hoş şîrîn-gûyâ imiş
10. Her nefesde sad-hezârân mürdeye virür hayât

Sözlerinün her biri bir mu'ciz-i 'İsâ imiş

(Sarı, 2007:221)

5

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Yâ ilâhî fazlun ile vaslun ihsân eylesen
Sırr-ı zâtun kurbana bu cânı kurbân eylesen
2. “**Kâbe kevseyn**”e irüp cân bulsa ‘aşkun lezzetin
Şol sarây-ı kasr-ı “**ev-ednâ**”da sultân eylesen
3. Feyz-i Ahmed ırmagından sulayup dil şehrini
Bâtın ili bâğlarını gül gülistân eylesen
4. Âsmân-ı kalbimün encümünü mahv eyleyüp
Kudretünle zerremi mihr-i dırahşân eylesen
5. Râh-ı firkatde nice bir gezdürürsin serseri
Ol visâlün yollarını bir gün âsân eylesen
6. Kenz-i dilde feth olup açılun hikmet kapısı
Okıdup ‘aşkun kitâbun bahr-ı ‘irfân eylesen
7. Kâse-i “**seb‘a’l –mesânî**” cür‘asından bir kezin
Dest-i lutfunla içürüp mest ü hayrân eylesen
8. Rahmetün deryâsına hiç zerrece nakş olmaya
Küllî ‘âlem halkını hep ‘afv ü gufrân eylesen
9. Râh-ı ‘aşkında bizi sâbit-kadem kılup şehâ
Hükmüne mahkûm kılup emrün fermân eylesen
10. Pertev-i zâtun enâniyyet tagın kılup fenâ
Kalmaya varlık binâsı küllî virân eylesen

(Sarı, 2007:235)

6

Hece

1. Hakkun Habîbi sensin Yâ Resûl
Derdün tabibi sensin Yâ Resûl
2. ‘Âşkun cânı câna cânânı
Tevhid ‘ummânı sensin Yâ Resûl
3. Ahmed-i Muhtar hâdiü’l ebrâr

Sırratü'l-esrâr sensin Yâ Resûl

4. Nûr-ı şerî'at bahr-ı tarikat
Dürr-i hakikat sensin Yâ Resûl
5. 'Âlem-i eşbâh yüzündür misbâh
Ol ebü'l-ervâh sensin Yâ Resûl
6. Menba'-i 'irfân ahsen-i insân
Habîb-i Rahmân sensin Yâ Resûl
7. Meryem nefhası 'Îsâ nefesi
Nefha-i kudsî sensin Yâ Resûl
8. Halîlün nârı bag ü gül-zârı
Tanrının yâri sensin Yâ Resûl
9. Sırr-ı mu'ammâ ism-i müsemmâ
Cemi'ü'l-esmâ sensin Yâ Resûl
10. Gönül bülbülü eyler gulguli
Vahdetün güli sensin Yâ Resûl
11. 'Askerî miskin bulmadı teskîn
Vâcib ü mümkin sensin Yâ Resûl

(Sarı, 2007:240)

7
Hece 2

1. Cân Yûsufın kurtar câh-ı vücûddan
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl
Halâs eyle hep esmâ-i kuyûddan
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl
2. Günâhüm çok yüzüm elüme aldım
Yüce dergâhuna yalvaru geldim
Za'îfim çâresüz bî-çare kaldım
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl
3. Terahhum eyleyüp bu rû-siyâha
Şefâ'at kıl nazar kılma günâha
Düşürme hasretünle derd ü âha
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl
4. Hakikat ilinün rehber ü râhı
Gönüller kişverinün pâdişâhı
Günehkâr ümmetün ey ser-penâhı

Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

5. Hakun mahbûbı cânlar cânı sensin
Ledünnî bahrının 'ummânı sensin
Şefâ'at tahtının sultânı sensin
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

6. Mürüvvet eyleyüp ey nûr-ı vehhâc
Bize lutf it kapundan itme ihrâc
Cihân halkı kamu lütfuna muhtâc
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

7. Didi şânunda Hak "**levlâke levlâk**"
Senünçün yaradıldı 'arz u eflâk
Nice itsün beşer şânını idrâk
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

8. Bizi kurtar tabî'at nakmetinden
Nasîb eyle visâlün ni'metinden
İçür sükket lebinün şerbetinden
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

9. Gider keşf eyleyüp vechün nikâbın
Göre 'uşşâk cemâlün âfitâbın
Sunup teşnelere kevser şarâbın
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

10. Sığınduk yüz tutup biz hazretüne
Vesîle içre irgür sohbetine
Cemî' 'asî günâhkâr ümmetüne
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

11. Meded irgür kamu düşmüşlerine
Şefâ'at eyle gel cümle 'alîle
Behişt içre irişdür selsebile
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

12. 'Urûc-ı eyle-i İsrâ hakkıçün
Makâm-ı sırr-ı "**ev ednâ**" hakkıçün
Cihânı var iden Mevlâ hakkıçün
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

13. Elin tut 'Askerînün hâke düşdi
Firâkun nârı ile bagrı bişdi
Çiger biryân olup yandı tutışdı
Kerem kıl Yâ Resûla'llâh kerem kıl

(Sarı, 2007:247-249)

1. ‘Ömrimün sermâyesi sensin Yâ Resûla’llâh
Kudretu’llâh mâyesi sensin Yâ Resûla’llâh
2. Hüviyy hüviyyet fezâ ‘irfân-ı Hak u rızâ
Zikr-i ‘adle muktezâ sensin Yâ Resûla’llâh
3. Hem ezelsin hem ebed vâhid ü ferd ü ehad
Sırr-ı sıfât-ı samed sensin Yâ Resûla’llâh
4. Yogiken kevn ü mekân var olmadan ‘akl ü cân
Küllî gevherlere kân sensin Yâ Resûla’llâh
5. Esrâr-ı genc-i nihân sende oldı çün ‘ıyân
Cümleden maksûd hemân sensin Yâ Resûla’llâh
6. Kenzi mahfiye miftâh eyledi seni fettâh
Ümmü’l-hulk ebü’l-ervâh sensin Yâ Resûla’llâh
7. Olmasaydun sen mevcûd bulmazdı ‘âlem vücûd
Envâr-ı deryâ-yı cûd sensin Yâ Resûla’llâh
8. ‘Aşkundur ruha gıda yoluna canlar fedâ
Makbûl-ı Bâri Hudâ sensin Yâ Resûla’llâh
9. Ma’den-i ‘ilm ü kerem bülbül-i bâg-ı İrem
Mahrem-i hâss-ı harem sensin Yâ Resûla’llâh
10. Mevc urup ‘aşkun bahri akdı mahabbet nehri
İki cihânun fahri sensin Yâ Resûla’llâh
11. ‘Askerî miskin fakîr derdünle olmış esîr
Düçmüşlere dest-gîr sensin Yâ Resûla’llâh

(Sarı, 2007:301)

1. Gönlümün eglencesi sensin Yâ Resûla’llâh
Bâg-ı vahdet goncesi sensin Yâ Resûla’llâh
2. Râgıblarun mergûbı tâliblerün matlûbı
‘Aşıklarun mahbûbı sensin Yâ Resûla’llâh
3. ‘Âriflerün ‘irfânı evliyânun bürhânı
Enbiyânun sultânı sensin Yâ Resûla’llâh

4. Ol matla‘-1 nûr-1 zât menba‘-1 âb-1 hayât
Merci‘-i külli-sıfât sensin Yâ Resûla’llâh
5. Şems-i cemâlünden tâb alur dâ’im âfitâb
Nüsha-i ümmü’l-kitâb sensin Yâ Resûla’llâh
6. Yüzün “sûre-i Rahmân” saçun sübha-i sübhân
“**Tâhâ**” “**Yâsin**” ü “**Fürkân**” sensin Yâ Resûla’llâh
7. Cümle cihânun cânı bahr-1 tevhîdün kânı
Sırr-1 “**seb‘a’l-mesânî**” sensin Yâ Resûla’llâh
8. Murg-1 lâhût-1 hümâ gülşen-i verd-i ‘amâ
Zât-1 pâk-1 Hak-nümâ sensin Yâ Resûla’llâh
9. Nefha-i ibn-i Meryem Kâ‘be-i âb-1 zemzem
Göñül derdine merhem sensin Yâ Resûla’llâh
10. ‘Aşkuna düşen ‘âşık olmaz dün ü gün ayık
Hakikatü’l-hakâyık sensin Yâ Resûla’llâh
11. Başumda tâc ü külâh ‘aşkundur ey Pâdişâh
Mahzen-i genc-i İlâh sensin Yâ Resûla’llâh
12. ‘Askerî kemter kemîn umar vaslun merhemin
“**Rahmeten li’l-âlemîn**”sensin Yâ Resûla’llâh

(Sarı, 2007:302)

10

Hece 5

1. Lâmi‘-i envâr-1 zât sensin Yâ Resûla’llâh
Câmi‘-i küllî sıfât sensin Yâ Resûla’llâh
2. Deryâ-yı ‘ilm-i hikmet ‘ankâ-yı kâf-1 kudret
Sâki-i bezm-i vahdet sensin Yâ Resûla’llâh
3. Lebün çeşme-i hayvân yüzün sûre-i Rahmân
Cümle derdlere dermân sensin Yâ Resûla’llâh
4. Ey yüzi gül alnı ay lütfun umar yohsul bây
Mahrem-i vahdet-sarây sensin Yâ Resûla’llâh
5. Tevhîd-i zât-1 ‘irfân cânlar içinde cânân
İki cihânda sultân sensin Yâ Resûla’llâh
6. Tâliblerün bürhânı ‘âriflerün seyrânı

Hakkun bize ihsânı sensin Yâ Resûla'llâh

7. “**Küntü kenz**”ün mazharı Allâhun Peygamberi
‘İlm-i ledün serveri sensin Yâ Resûla'llâh
8. Dil mülkinün bünyâdı mevcûdâtun ma'âdı
Envâr-ı sırr-ı hâdi sensin Yâ Resûla'llâh
9. ‘Askerîdür şeydâsı başındadır sevdâsı
Mecnûn dilün Leylâsı sensin Yâ Resûla'llâh

(Sarı, 2007:303)

11

Hece 6

1. Şefâ'at şem'in yandur meded Yâ Resûla'llâh
Vaslun meyine kandur meded Yâ Resûla'llâh
2. Yüregüm tolu yâre bulmadım derde çâre
Oldum gayet bî-çâre meded Yâ Resûla'llâh
3. Ey menba'-ı hidâyet nûr-ı şems-i sa'âdet
Lutfile kıl inâyet meded Yâ Resûla'llâh
4. Sana ma'lûm ahvâlüm derdünden za'îf hâlüm
Gayrı yokdur mecâlüm meded Yâ Resûla'llâh
5. Açıver fazlun bâbın içür 'aşkun şarâbın
Yap bu gönlüm harâbın meded Yâ Resûla'llâh
6. Bulmak ister bu gönül kurb-ı zâtuna vüsûl
Lutf idüp eyle kabul meded Yâ Resûla'llâh
7. Küllî cüz'î hep peydâ senden oldı hüveydâ
Başumda aşdı sevdâ meded Yâ Resûla'llâh
8. Dü-'âlemde hâcetüm 'aşkundadır râhatum
Kalmadı hiç tâkatum meded Yâ Resûla'llâh
9. ‘Askerî eydür Yâ Hû işüm hatâdur kamu
Yüzüm karasını yu meded Yâ Resûla'llâh

(Sarı, 2007:304)

12

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

1. Günâhkâr ümmete idüp şefâ'at

Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
Çü sensün menba'-ı kân-ı hidâyet
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh

2. Şefâ'at şerbetine bizi kandur
Mahabbet refrefine cânı bindür
Cemâlüñ şem'asını dilde yandur
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
3. İrişdür bizi dergâh-ı a'lâya
İrişelüm varup asıl sılaya
Belâdan kurtarup irgür velâya
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
4. Seni hak cümleden esbak yaratdı
Vücûduñ mahzen-i hikmet yaratdı
Dü-âlemde seni rahmân yaratdı
Meded ayle meded Yâ Resûla'llâh
5. Vücûdun mazhar idüp künh-i zâta
Sebeb kıldı cemî'-i kâ'inâta
Nazar kılup kamu ehl-i 'usâta
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
6. Vesîle Cennetine feth-i bâb it
Cemâlünden bize ref'-i hicâb it
Tecellî-i cemâl-i âfitâb it
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
7. İrişdür Cennete hâs ile 'âmın
Bula ebrâr mukarreb hep makâmın
Sunup 'uşşâka vaslun bezm-i câmın
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
8. Ne var biz eyledükse sehv ü 'isyân
Keremler kânısın en eyle ihsân
Umar senden şefâ'at cinn ü insân
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh
9. Sözüdür 'ârifün dilde beyânı
Yüzündür sûre-i "**seb'a'l –mesânî**"
Özüdür 'Askerînün cânda cânı
Meded eyle meded Yâ Resûla'llâh

(Sarı, 2007:305)

3.7.Niyâzî-i Mısrî (ö.1694)

1

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

1. Ey Muhammed ümmeti sen Hakka eyle iktidâ
Bu cihana togdı rûhen nûr-ı asl-ı sâfiyâ
2. Gösterüp her mucizâtı evvelâ bildirdi
Bunca yazılan ki manâ bikr-i Kur'ân'un ola
3. Bir bilinmez emr irişmedi dahi bu yüzde kim
Hatt-ı Kur'ân şekli söyler sana bir bir asliyâ
4. Bu Niyâzî inüp gökden bir manâ söyledi
Gülleri açdı fenâsında farkile resmiyâ

(Erdoğan, 1998:17)

2

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Fe 'ûlün

1. Yine dil na'tumı söyler Muhammed
Dil ü cân mülkini toylar Muhammed
2. Ne kâdirven seni medh itmeğe ben
Kemâhî medhi Hak eyler Muhammed
3. Sen ol sultân-ı kevneysin ki mahlûk
Senün medhünde 'âcizler Muhammed
4. Giyüp hılât-i "**levlâk**"i boyuna
Düşüpdür sâye serviler Muhammed
5. Alur şems ü kamer nûrı yüzünden
Saçun "**ve'l-leyl**"-i yeldâlar Muhammed
6. Kaşundur "**kâbe kavseyni ev ednâ**"
Deründen açılır güller Muhammed
7. Boyun egmiş turur çeşmüne hayrân
Çemen sahnında sünbüller Muhammed
8. Lebün la'l ü dehânun ma'den-i dür
Lisânun vahy-i Hak söyler Muhammed
9. Şu vaktin kim çıkup gezdün semâyı

Bulup hazretde rif'atler Muhammed

10. Kamu ervâh paygamber hem melâ'ik
Seni iclâle geldiler Muhammed
11. Seni şâh-ı 'ilim kılup ol anda
Kamusı ümmet oldılar Muhammed
12. Niçün olmayalar ümmet ki Hakk'un
Rızasın sende buldılar Muhammed
13. Ne noksan ire câhuna kılursan
Niyâzî'ye şefâatler Muhammed

(Erdoğan, 1998:42-43)

3

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

1. Gelen kuldun egerçi kim hatâdur
Efendinün velî işi atâdur
2. Cigerden dil n'ola çekerse âhı
Anınçün kim bilür yüzi karadur
3. Çıkar âh eyledigince semâya
Başumun menzili mihnet-serâdur
4. Ne denlü eylesem pend ü nasîhât
Bükülmez neyleyüm gönlüm balâdur
5. Niyâzî kesme rahmetden ümîdün
Şefâ'atçi Muhammed Mustafâdur

(Erdoğan, 1998:86)

4

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol cihânun fahrinün sırrına kurbân olayum
Hutbe-i levlâk inen şânına kurbân olayum
"Kâbe kavseyni ev ednâ" sına kurbân olayum
Ben anun 'ilmile 'irfânına kurbân olayum
Ben anun esrâr-ı mir'âcına kurbân olayum
2. Ol **Ebûbekr** ü **Ömer** **Osmân** **Alî** dört yârıdur
Ol risâlet bâğınun anlar gül-i gülzârıdur
Cümle ashâb-ı hidâyet râhınun envârıdur

Ben anun âline ashâbına kurbân olayum
Ben anun ashâb u ahbâbına kurbân olayum

3. Ol Hasan hazretlerine zehr içürdi eşkıyâ
Hem Hüseyin oldı susuzlukdan şehîd-i Kerbelâ
İkisidür asl u nesl-i cümle âl-i Mustafâ
Ben anun âline evlâdına kurbân olayum
Ben anun evlâd u ensâbına kurbân olayum
4. Cümle ümmetden hayırlıdır o şâhun ümmeti
Ümmetine cümleden artuk ider Hak rahmeti
Enbiyâ anunla buldı bunca lûtf u ‘izzeti
Ben anun lûtfına ihsânına kurbân olayum
Ben anun envâ-ı eltâfına kurbân olayum
5. Her ne denlü enbiyâ vü mürselîn kim geldiler
Ümmeti olmaklığı Hağdan temennâ kıldılar
Evliyâ ana Niyâzî kul u kurbân oldılar
Ben anun ayağınun tozına kurbân olayum
Yolına gidenlerün izine kurbân olayum

(Erdoğan, 1998:147)

5

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

1. Zuhûr-ı kâ’ inâtun madeninin yâ Resûlallâh
Rumûz-ı **küntü kenzün** mahzeninin yâ Resûlallâh
2. Beşer dinen bi ‘âlemde senün sûretle şahsundur
Hakîkatde hüviyyetde degilsin yâ Resûlallâh
3. Vücûdun cümle mevcûdâtı nice câmi‘ oldıysa
Dahi ‘ilmün muhît oldı kamusun yâ Resûlallâh
4. Dehânun menba-i esrâr-ı ilm-i mim ledünnîdür
Hakâyık ‘ilminün sen mahremisin yâ Resûlallâh
5. Ne kim geldi cihana hem dahi her kim geliserdür
İçinde cümlelün ser-askerisin yâ Resûlallâh
6. Cihân bâğında insân bir seçerdür gayrılar yaprak
Nebîler meyvedür sen zübdesisin yâ Resûlallâh
7. Şefâat kılmasan varlık Niyâzî’yi yog iderdi
Vücûdı zahmınun sen merhemisin yâ Resûlallâh

(Erdoğan, 1998:198)

3.8. Mustafa Ma'nevî (ö. 1702)

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hak Ta'âlâ'dan 'atâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
Nûr-1 zât-1 Kibriyâ'dur şer'-i pâk-i Mustafâ
2. Mecma'-1 evsâf-1 Rabbü'l-âlemîndür şühesüz
Mazhar-1 zât-1 Hudâ'dur Şer'-i pâk-i Mustafâ
3. Zât u esmâ vü sıfâtı şerh ider şerrâh budur
Sırr-1 vech-i Kibriyâ'dur şer'-i pâk-i Mustafâ
4. Matla'-i esrâr-1 Hak'dur mağzu Kur'ânî'l-'azîm
Cümleye şemsü'd-duhâ'dur şer'-i pâk-i Mustafâ
5. Kul huva'llâhu ahad'den remzini izhâr ider
İlm-i cümle enbiyâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
6. Bir bahirdür anda gavvâs oldu cümle enbiyâ
'Ârife yemm-i likâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
7. Sarf ü nahv ü mantık ü ilm-i ma'ânî andadur
İns ü cinne muktedâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
8. Bir bahirdür cümle tefsir ü ehâdîs mevcidür
Zât-1 Hakk'a reh-nümâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
9. Hâsılı cümle ulûmun padişâhı ol durur
Vuslat-1 Hakk'a sezâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
10. Cümle elsine onun pes ism-i pâkin yâd ider
Zulmet-i kevne ziyâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
11. Her ne denlü enbiyâ vü evliyâ kim geldiler
Cümle ervâha safâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
12. Bir livâü'l-hamd durur kim hâmid u Mahmûd odur
Hak Ta'âlâ'dan livâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
13. Şöyle bir 'arş-1 mu'allâdur ki anun haddi yok
Arş-1 zâta istivâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
14. Didi "lâ tûdrihü'l-ebâr" çün kelâmında Hudâ
Nûr-1 Hakk'a bir fezâdur şer'-i pâk-i Mustafâ
15. Böyle bir mahbûb Rabbü'l-âlemîn bil anı
Kalb-i pâke meh-likâdur şer'-i pâk-i Mustafâ

16. Hüsn-i Yûsuf gibi mülk-i Mısırî ‘uşşâk eylemiş
Âlem-i bedrû’ d-dücâ’ dur şer‘-i pâk-i Mustafâ
17. Enbiyâ vü evliyânun başınun ol tâcîdur
Hem ridâ ile ‘asâdur şer‘-i pâk-i Mustafâ
18. Mağzîdur ‘ilm-i ledünnün bil ki hem emvâcîdur
Cümle ervaha gıdâdur şer‘-i pâk-i Mustafâ
19. Kim ki inkâr ider ise kâfir-i billâh olur
Mazhar-ı sırr-ı Hudâ’ dur şer‘-i pâk-i Mustafâ
20. Hem şeriat hem tarikat marifetdür şöyle bil
Zât-ı Hak’ dan bir ziyâdur şer‘-i pâk-i Mustafâ
21. Ma‘nevî bin yıl şerh eylesen olmaz tamâm
Dürr-i yektâ bî-bahâdur şer‘-i pâk-i Mustafâ

(Tatcı, 2003:75-78)

2

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Hamdülillah kim tulu’ itdi yine şemsü’ d-duhâ
Rahmeten li’l-âlemin geldi Muhammed Mustafâ
Gül cemâli berk urup doğdı yine bedrû’ d-dücâ
Rahmeten li’l-âlemîn geldi Muhammed Mustafâ
2. Dem-be-dem sâ‘at-be-sâ‘at rûh-ı fahr-i kâ’inat
Eylesün ol zât-ı pâke Kibriyâ yüz bin salât
Cân u başı kıl fedâ bulup hayât-ender-hayât
Rahmeten li’l-âlemîn geldi Muhammed Mustafâ
3. Lücce-i bahr-i şefâ‘atde garîk ol âh idüp
Mevlid-i pâk-i Resûli dâ’imâ her gâh idüp
Cânını îsâr kıl hem ‘âzim-i dergâh idüp
Rahmeten li’l âlemin geldi Muhammed Mustafâ
4. **Küntü kenz**’ün mahzenidür lî-ma’ allâh mahzarı
Zât-ı Hakk’un enveridür enveridür enveri
Ma‘nevîyâ ins ü cinnün rehberidür rehberi
Rahmeten li’l âlemin geldi Muhammed Mustafâ

(Tatcı, 2003:78)

1. Cânımı kıldum fedâ-ender-fedâ
Yoluna ey Fahr-i 'âlem Mustafâ
2. İns ü cinne muktedâsın muktedâ
Ey hakîkat şemsi ey sâhip-livâ
3. Kuhl-i **mâ-zâga'l-basar** sultanısın
Hâk-ı pâyın ins ü cinne tûtiyâ
4. Arş-ı a'zamdı mu'allâdur senün
Ravza-i pâkün olan fevka'l-ulâ
5. Tıyn-ı Cennetden mutayyebdür senün
Hâk-i ravzan kîmyâdur kîmyâ
6. Hamdülillâh çeşmüme kuhl eyledüm
Tutiya-yı hâkini yâ zü'l-'atâ
7. Hutbene **lev lâke lev lâk** okunur
Rahmeten li'l âleminsin mutlakâ
8. Evvelîn ü âhirînün şâhısın
Pâdişâh-ı hızb-ı cümle enbiyâ
9. Ey nebîler hizbinün sultanısın
On sekiz bin 'âlem oldı hâk-i pâ
10. Ey şefâ'at kânı senden el-meded
Kıl şefâ'at lutf idüp rûz-ı cezâ
11. Her nefes yüz bin salât ile selâm
Eylesün ruhuna ol Kâdir Hudâ
12. El-amân u el-amân u el-amân
Hürmetine yâ Resûl-i müctebâ
13. Senden özge mültecâmuz yok durur
Sana muhtâc oldı cümle mâ-verâ
14. Nass-ı kâti' buni tasrih eyledi
Hazretinden özge yokdur mültecâ
15. Rûz u şeb bu Ma'nevî benden senün
Cân u başın yoluna kıldı fedâ

(Tatçı, 2003:79-80)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Bülbül-i baĝ-ı ilâhîdür Muhammed Mustafâ
Cümle halkun pâdişâhıdur Muhammed Mustafâ
2. Matla’-ı envâr-ı Rabbü’l-‘âlemîndür şübhesüz
Kalb-i pâkün şems ü mâhıdur Muhammed Mustafâ
3. Her kim ister vuslat-ı Hakk’ı ana bulsun vüsûl
Zât-ı Hakk’un doĝrı râhıdur Muhammed Mustafâ
4. Fahr-i cümle enbiyâ vü evliyâ vü asfiyâ
İns ü cinnün bir penâhıdur Muhammed Mustafâ
5. Kimse bilmez kadrini illâ ki Rabbü’l-‘âlemîn
Ehl-i hâlün kadr-gâhıdur Muhammed Mustafâ
6. Dürr-i yektâdur sadefte Ravza-i pâki anun
Kâ‘be-i nûr-i siyâhıdur Muhammed Mustafâ
7. Bir tecelli-i şem‘idür kim ins ü cin pervânedür
Vech-i bâki cilvegâhıdur Muhammed Mustafâ
8. Ma‘nevîyâ hâsılı budur kelâmın şüphesüz
Mazhâr-ı nûr-ı ilâhîdür Muhammed Mustafâ

(Tatçı, 2003:83)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. **Rahmeten li’l-âlemînsin** hem imâmü’l-kibleteyn
Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ
Şânına **levlâk levlâk** nâzil oldı merreteyn
Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ
2. Arş ü ferş itdi kudüm-pâkine ol zü’l-Celâl
Hazretine da’vet itdi hazretin Rabb-i teâl
Zümre-i kümmel senünle oldılar sâhib-kemâl
Pâdişâh hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ
3. Ey Resûl-i zât-i pâk-i kibriyâ Hakk-ı kerîm
İsmüne **Tâ-hâ** vü **Yâ-sin** didi Kur’ânü’l-‘azîm
Rahmeten li’l-âlemîn ba’s etdi Rahmâni’r-rahîm
Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ
4. Sıdk tolı durur ol ravza-i pâkün senün

İns ü cinne tûtiyâdur cümle-i hâkûn senün
Kible-i erbâb-ı hâcâtdur ebed senün
Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ

5. Zerre denlü lütfuna mazhar olursa ins ü cân
Rahmet ü Rahmân'a müstağrak olur kevn u mekân
Pâdişâh-ı dü-cihânsın pâdişâh-ı dü cihân
Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vi evliyâ
6. Hazretinden özge yokdur mültecâmuz yâ Resûl
Hazret-i Hak'da senünle buldılar cümle vusul
Ma'nevî benden kapunda bendeliğe kıl kabul
Pâdişâhâ hizb-i cümle enbiyâ vü evliyâ

(Tatçı, 2003:84)

6

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Dinle cânâ cân u dilden cân sana kurbân ola
Bu kelâmı fehm idenler 'âleme sultân ola
2. Mey-i vahdetden içenler cânı başı neylesin
Câm-ı Hû'dan nûş idenler mest ile hayrân ola
3. Nokta-ı sırr-ı Muhammed devresi ide zuhur
Bir 'acebdür şöyle kim bir devr ile devrân ola
4. Bende gidem bu cihândan varlığum mahv eyleyüp
A'yun-ı nâsdan vücudum bir zamân pinhân ola
5. Benliğüm benden alup mahv ola benlik kalmaya
Bu vücûdum def' olunca cümlesi yeksân ola
6. Seyyidü'l-kevneyni gör kim n'ışledi bu remzini
Didi kim âhir zamânda sırr ile tuğyân ola
7. Didi kim bu ümmetün hükmi baki durur ebed
Hük-m-i şer'-i Ahmedî şems ile pür-tâbân
8. Yetişür imdadına mü'minlerün on iki er
Cümle küffârın cünûdı hâk ile yeksân ola
9. Cümle esrâr ile şerir mahv olup hep ref' olup
Bu kelâmın sâbiti ol nass ile bürhân ola
10. Cümle 'âlem halkı tâhkîk ideler kim havf idüp
Son deminde Hak Ta'âlâ'dan 'acep ihsân ola

11. Rûh-ı kudsî sâhibi bu sözleri fehm eylemiş
Çekme gam sen ey gönül kim râhat-ı Rahmân ola
12. ‘Asker-i İslâm’a nusret olisardur şübhesüz
Cümlesinün nâsırı ol Hazret-i Yezdân ola
13. Hâsılı budur kelâm-ı Ma‘nevî’nün son nefes
Cümle küffâr tu’ma-i şemşîr olup nâlân ola

(Tatcı, 2003:88-90)

7

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Bâreke’llah andelîb-i bağ-i vech-i zü’l-Celâl
Yâ Resûlallah Habîb-i Hazret-i Rabb-i te’âl
2. Şems-i hüsnün şu’le saldı hamdülillah ‘âleme
Enbiyâ vü evliyâ ister cemâlüne visâl
3. ‘İllet-i gâiyye hüsnündür senün ancak hemân
Yahsa cümle fâni dünyâ bir hayâldür bir hayâl
4. Rûz u şeb bîdar olup görmez isem ben hüsnüni
Kanda bulam yâ Resûlallah ‘aceb kadr-i kemâl
5. Ey hakâyık ma’deni mir’ât-ı Rabbü’l-‘âlemîn
Kıl şefâ‘at ‘arzımız olmaya tâ kim pâymâl
6. **Rahmeten li’l-‘âlemîn**’sin Fahr-i cümle kâ’inât
Böyle buyurdı kelâmında o Rabbi’l-‘âlemîn
7. Ey Habîb ü vey Resûl-i zât-ı pâk-i Kibriyâ
Ravza-i pâkine cânlar itmek ister irtihâl
8. Ma‘nevî benden diler senden şefâ‘at yâ Resûl
Tâ vücûdı mülkine şu’le vire nûr-ı cemâl

(Tatcı, 2003:126-127)

8

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Tut kulağın sanadur cümle dillerde kelâm
Rûh-ı pâk-i Ahmed’e eyle salât ile selâm

2. Her nefesde ism-i pâk-i Ahmed'i yâd eyleyüp
Gülşen-i vuslatda eyle dem-be-dem sen de harâm
3. Kâinâtın pâdişâhı Mustafâ'dur Mustafâ
Rahmeten li'l-âlemîn'dür Mustafâ hayrû'l-enâm
4. Aşkuna cânı fedâ eyle gönül sen sıdk ile
Zikr ü fikr ile ebed ol ey gönül sen subh u şâm
5. Bu vücûd-ı zülmeti mahv eyle envâra irüp
Rûh-ı sırdan sırr-ı sırdan ref' ola cümle zulâm
6. Ma'nevî erbâb-ı hâlin hâline kılma nazar
Sa'y idegör tâ kim keşf ola sana cümle makâm

(Tatcı, 2003:130)

9

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Matla'-i şems-i ilâhî mazhar-ı envâr-ı Hak
Mustafâ mâ-câe illâ **Rahmeten li'l-âlemîn**
Fahr-ı âlem rûh-ı Âdem mahzen-i esrâr Hak
Mustafâ mâ-câe illâ **Rahmeten li'l-âlemîn**
2. **Küntü kenz**'ün mahzenidür li-ma'allah mazharı
Mebde'-i dünyâ vü âhirdür şefâ'at menba'ı
Kutb-ı âlem didi Mevlânâ-yı sâhib mesnevî
Mustafâ mâ-câe illâ **Rahmeten li'l-âlemîn**
3. Şer'-i pâkin diyen Allah ana tevfiik eyledi
Mağz-i Kur'ân-ı hakâyık ile tatbîk eyledi
Bu kelâm-ı nass-ı kat'ı böyle tahkîk eyledi
Mustafâ mâ-câe illâ **Rahmeten li'l-âlemîn**
4. Eş-şefâ'at eş-şefâ'at yâ Resûlallah meded
Eş-şefâ'at cürmümüz çokdur ana yokdur 'aded
Rahmeten li'l-âlemîn didi sana ferdü's-samed
Mustafâ mâ-câe illâ **Rahmeten li'l-âlemîn**
5. Yâ Resûlallah livâ-yı asker-i İslâm'a bak
Yandurup nûr-ı şefâ'at şem'ini ihsâna bak
Ma'nevîyâ şânına lâyıık olan sultâna bak
Mustafâ mâ-câe illâ **Rahmeten li'l-âlemîn**

(Tatcı, 2003:131)

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

1. Bu 'âlem zerre düşmüşdür o şemsün **ve'd-duhâ**'sından
Bu deryâ katre düşmüşdür o bahrın mâ-verâsından
2. Görünen bu cümle ekvân sekiz cennet yedi nîrân
Yanar pervâne-veş her ân cemâl-i Mustafâ'sından
3. Bu ay ü gün ider işrâk cemâl-i pâkine müştâk
Cihânı eylemiş işrâk ziyâ-yı Kibriyâ'sından
3. Kamuya eylemiş ihsân sanursın cümlesi yeksân
Aceb sultândur ol sultân 'atâ kılmış hüdâsından
4. Kamuya eylemiş da'vet kimine nâr kime cennet
Kimine Ma'nevî itmiş kapusunda gedâsından

(Tatçı, 2003:132)

3.9.Muhammed Nasûhî (Ö. 1718)

1

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

1. Vücûdun mebde'-i âlem sana 'âşık cemâlullâh
Ümîd-mendem kerem eyle şefâat yâ Resûlallâh
Fu'adın mehbit-i Kur'ân hemân sensin kemâlullâh
Ümîd-mendem kerem eyle şefâat yâ Resûlallâh
2. Salât-ı vaslına mihrâb cemâl-i bâ-kemâlidir
Hayât-ı câvidân ancak füyûzât-ı visâlidir
Gönül mülküne sultânsın gıdâ-yı rûh cemâlidir
Ümîd-mendem kerem eyle şefâat yâ Resûlallâh
3. Nasûhî bendeni sen kıl şefâat bâbına hâcib
Anı eyle kereminden kemâlin şevkine kâsib
Yüzün çârûb edip geldi anı kılma melûl hâib
Ümîd-mendem kerem eyle şefâat yâ Resûlallâh

(Tatçı, 2004:227)

2

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

1. Yüzün nuru senin nûr-ı suverdir yâ Resûlallâh
Dü çeşmin kühl-i **mâ-zâga'l-basar**'dır yâ Resûlallâh

2. Sana kim hâk-ı pây olduysa anın veçhi nurunun
En ednâ zerresi şems ü kamerdir yâ Resûlallâh
3. Hidâyet bahr-i zatındır vücudun ‘ayn-ı rahmetdir
Dehânın genc-i hikmetden güherdir yâ Resûlallâh
4. Beni Firdevs-i rûyundan amân lutf et ba‘îd etme
Firâkın nâr-ı düzahdan beterdir yâ Resûlallâh
5. Kemâl-i şefkatinden hâline rahm et Nasûhî’nin
O bî-kes bir garîb-i pür-kederdir yâ Resûlallâh

(Tatçı, 2004:225)

3

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ilün

1. Gönül müştâk cemâline
Şefâat yâ Resûlallâh
Bu cân hasret visaline
Şefâat yâ Resûlallâh
2. Eder dilim seherde âh
Verir maksudunu Allâh
Cemâlini göre her gâh
Şefâat yâ Resûlallâh
3. Sana ‘âşık olan nâlân
Seni buldu dil-i sultân
Cemâlini edip ihsân
Şefâat yâ Resûlallâh
4. Nasûhî derd-mendine
Cemâlin ‘arz edip ana
Edip lâyıık anı sana
Şefâat yâ Resûlallâh

(Tatçı, 2004:231)

4

Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilâtün Fâ ‘ilün

1. Eyleyen uşşâkı şeydâ dâimâ
Tal’atındır yâ Resûlallâh senin
Derd ile âh etdiren subh u mesâ
Hasretindir yâ Resûlallâh senin

2. Merhamet kıl ben garîb âvâreye
Mücrimem rahm eyle yüzü kareye
Şefkat etmek bî-kes ü bî-çâreye
Âdetindir yâ Resûlallâh senin
3. Rûz u şeb kârım benim efgân eden
Nâr-ı hasretle dilim sûzân eden
Dem-be-dem bu gözlerim giryân eden
Firâkındır yâ Resûlallâh senin
4. Asfiyânın gördüğü lutf-ı Hudâ
Evliyânın sürdüğü zevk ü safâ
Enbiyânın bulduğu rif'at şehâ
Devletindir yâ Resûlallâh senin
5. Ey Şefî'ü'l-müznibîn nûr-ı Ahad
Bir garîbindir Nasûhî kıl meded
Bâb-ı lütfundan kerem kıl etme red
Ümmetindir yâ Resûlallâh senin

(Tatcı, 2004:195)

3.10.Ünsî Hasan Şa'banî (Ö.1723)

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şanına **levlâke levlâk** dedi ol dostun senin
Yâ senâ vü medhini kim ede bir ânın senin
2. Hak kelâmı kim buyurdu zât-ı pâkin vafına
Mazhar-ı le'âla hulukın 'azım zâtın senin
3. **Küntü kenz** 'ummanı sensin yâ şefî'ü'l-müznibîn
Mecma'ü'l-bahreyn olan medh ede her katren senin
4. Nûr-ı Hak menba'-ı 'âlemdir vücûdun ey Vahîd
Yer ü gökler bunca 'âlem hem kamu nûrun senin
5. Sırr-ı sırrından buyurdun **innâ fetahnâ** dedin
Sana ulûm feth ola çün kim ede vasfin senin
6. Sadrı şerhinin çü şerhi kim elem neşrah leke
Olmayan sadrında şerhi ne bilsin kâhi senin
7. Rahmet oldun 'âleme ey **Rahmeten li'l-'âlemîn**
Sen ki sultân şevketinden kim diye sırrın senin

8. Kim muhayyelât-ı gayba vardı sırrın şek değil
Nice ister zâtını ol bilmeye hâlin senin
9. Etse **subhâne'ilezî esrâ**daki sırrın zuhûr
Kimsenin kudreti yokdur demeğe sırrın senin
10. **Kâbe kavseyn'**in bilinmez erilmaz hod **ev-ednâ'**na
Sırr-ı mi'râc bilmeyen ne bile mi'râcın senin
11. Sırr ile birsin sarây-ı sırrının kasrında sen
Yâ ne bilsin sûret içre kim sıfât zâtın senin
12. Mazhar-ı tâmdır vücûdun sana mazhardır 'âlem
Sana mazhar düşdü Ünsî 'âlidir zâtın senin

(Tatçı, 2004:226)

3.11. İsmail Hakkı Bursevî (ö.1725)

1

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kad tecelle'l-Hakku min mir'âti ashâbi's-safâ
Min muhayyâhüm bedâ nûru'l-Habîbi'l-Mustafâ
2. 'İşk bir nûr-ı ilâhîdür kim eyler âdemi
Mazhar-ı tâb-ı tecellî matla'-ı şems hüdâ
3. Neşve-yâb-ı sâgar-ı 'ışk-ı ilâhî eylemez
Yârdan agyârı vü agyârdan yarî cüdâ
4. Cilve-i hüsn-i ezeldür Yûsuf'un mir'âtını
Eyleyen bu resme çeşm-i ehl-i 'ışka pür-cilâ
5. Yâdigâr-ı 'ışkdur kalmış bugün Ferhâd'dan
Şol sadâ-yı âh kim 'aks eyler âh itsen sana
6. 'İşkdur menzil-resân-ı 'âlem-i ins ü huzâr
Vâdi-i zühd ü riyadan gel güzâr it sâlikâ
7. Hakkıyâ 'âşıklara besdür melamet hırkası
'Ârdur ehl-i dile ârâyış-i ehl-i riyâ

(Yurtsever, 2000:150)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Mustafâ’dur cümle halka reh-nümâ
Mustafâ’dur ehl-i ‘ışka muktedâ
2. Tutagör dâmân-i şer‘-i Ahmed’i
İresen ser-menzil-i maksûda tâ
3. Kimse bulmazdı bugün râh-ı vusûl
Olmasaydı rehberi ger Mustafâ
4. Sâlik-i râh-ı hakikat dâ’imâ
İtdi nûr-ı Mustafâ’ya iktidâ
5. Teşne-i câm-ı visal-i Hak isen
Bezm-i ‘ışka var duhul it ‘âşıkâ
6. Zühd ile gümrâh olanlar oldılar
‘İşka uy Hak’ı seversen sâlikâ
7. Zâhir u bâtın şefâ‘at kıl ümîd
Ümmet isen Mustafâ’ya Hakkıyâ

(Yurtsever, 2000:151)

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Canumun cânânu sensin yâ Muhammed Mustafâ
Derdümün dermânı sensin yâ Muhammed Mustafâ
2. Çıkmadı bahr-ı mahabbetden senin gibi güher
‘İlm ü hikmet kânı sensin yâ Muhammed Mustafâ
3. Cümle ‘âlem ‘ilmüne nisbet senün bir katradur
Ma‘rifet ‘ummânı sensin yâ Muhammed mustafâ
4. Nâr-ı zâtundur cihan mir’âtı içre cilve-ger
Yûsuf’un da ânı sensin yâ Muhammed Mustafâ
5. Kulluğunla iftihâr eyler nebî vü ger velî
Cümlenün sultânı sensin yâ Muhammed Mustafâ
6. Nûr-ı zata mazhar-ı tâm olduğunda şübhe yok
Hakkı’nun bürhânı sensin yâ Muhammed Mustafâ

(Yurtsever, 2000:152)

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

1. Garka-i nûr eyledi halkı cemâl-i Mustafâ
Feyz-i câm-ı ma'rifet kıldı makâl-i Mustafâ
2. 'Arş-ı a'lâ pâye-i kadrinde pest oldu anun
Gör neye irdi hakikatde kemâl-i Mustafâ
3. Süfre-i ümmîd mâl-â-mâl-i ma'nâ oldu hep
On sekiz bin 'âleme irdi nevâl-i Mustafâ
4. "Ve'd-duhâ" dur gün cemâline anun zahir delil
Anlanır "ve'l-leyli" den sırr- celâl-i Mustafâ
5. Tûtagör Hakkî Bugün dâmân-ı şer'-i Ahmed'i
Mürşid-i kâmil sana besdür hısâl-i Mustafâ

(Yurtsever, 2000:154)

Mef'ûlü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fa'ûlün

1. 'Âlemleri nûr eyledi dîdâr-ı Muhammed
Bübülleri zâr eyledi ruhsâr-ı Muhammed
2. Asdâf-ı ezelden yine bir dürr-i yetîmi
'Âşıklara 'arz eyledi bâzâr-ı Muhammed
3. Her bir gülünün râyhası 'âlemi tutdı
Feryâda getürdi dili gülzâr-ı Muhammed
4. Üftâdelere dest-res oldu kereminden
Her bâr budur ehl-i dile kâr-ı Muhammed
5. 'Âcizlere her demde şefâ'atle seneddür
Kudretle yapıldı belî dîvâr-ı Muhammed
6. Gam çekme bugün cemle-i agyâr-ı Hudâ'dan
Hakkî olabildünse eger yâr-ı Muhammed

(Yurtsever, 2000:181)

Mefâ'îlün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

1. Ma'ârifden dem urma çünkü Hak'dan bî-habersin sen
Tekellüm itme "küntü kenz" çünkü bî-gühersin sen

2. Hemîşe ‘aybdur bu kâr-gâh-ı Hak’da istignâ
Ne denli bî-niyâz olsan o denli bî-hünersin sen
3. Cilâ virmezsen ‘ışk-ı pâk ile âyîne-i kalbe
Safâ-yı bâtınun yokdur netîce pür-kedersin sen
4. Fezâ-yı kurb-ı “**ev-ednâ**” da var kur haymeni cânâ
Çün âhir rihlet eylersin bu ‘âlemden gidersin sen
5. Elünden zayı‘ oldı gevher-i gencîne-i vahdet
Ana giryân degülsen kesret-i dünyâ ararsın sen
6. Bu meydân içre nefsün niçe sen burdunsa ey Hakkî
Sana sad âferîn olsun hakîkat şîr-i nersin sen

(Yurtsever, 2000:283)

7

Mefâ ‘ilün Mefâ ‘ ilün Fa ‘ülün

1. Bi-hamdi’ llâh ki geldi mâh-ı Şa’bân
Açıldı gülşen-i dil oldı handân
2. Muhammed Mustafâ’ nun ayı geldi
Sa‘âdetle müşerref oldı her cân
3. Ana ta‘zîm idenler oldı ümmet
Bilenler kadrin anun buldı gufrân
4. Husûsan kim Berât’ ı gicesinde
Niçe suçlar olur âzâd-ı nîrân
5. Mübârekdür şeb ü rûzı ol ayun
İrişür her deminde lutf-ı Rahmân
6. Hudâ’ ya sen de tâ‘at eyle anda
Geçürme fırsatı ey gâfil insân
7. Muhammed’ den şefâ‘at ister isen
Ol aya hürmet it zikr eyle her ân
8. Cemâlin görmek istersen Hudâ’ nun
Uyan ey Hakkı var gafletten uyan

(Yurtsever, 2000:283)

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

1. Gülistân-ı şühûdun bir gülisin yâ Rasûla'llâh
Hemîşe bâg-ı 'ışkun bülbülisin yâ Rasûla'llâh
2. Ezelden tâ-ebed gelmez vücûdun gibi bir mevcûd
Bu' ömr-i câvidânun hâsılısın yâ Rasûla'llâh
3. Ehadden Ahmed'ün bir mîmdür farkı bu 'âlemde
Hakikatda velî sırr-ı 'alîsin yâ Rasûla'llâh
4. N'ola envâr-ı zâtunla bulursa perveriş Hakkî
Çü sen her zerreye mihr-i celîsin yâ Rasûla'llâh

(Yurtsever, 2000:401)

3.12.Cemâfî (ö.1750)

1

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün

1. Muhammed zât tecellîsiyle olup bir nur-ı yektâ
Odur hep cümleden evvel olunan tâ ezel peydâ
2. Hak itmişdür anı üm cümle mahlûkâta aslında
Tufeylidür anun bu görünen her ne ki var eşyâ
3. Hakikatde odur toguran Âdem le Havvâyı
Mecâzdadur ebû Âdem vü hem üm olması Havvâ
4. O halk olunmasaydı halk olunmaz idi bir şey hiç
Zuhûrundan zuhûr itdi kamu her esfel ü a'lâ
5. Ne mümkündür anun vasf-ı cemîlin eylemek insân
Cemâlî olmuş iki ana vassâf Hazret-i Mevlâ

(Karaman, 2002:3)

2

Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilâtün Fâ 'ilün

1. 'Aşkıla bir kez tecellî eyliyecek ol Hudâ
Fark olup "mîm"le ehadden geldi Ahmed ibtidâ
2. Bulıcak Ahmed ta'ayyün zâta mazhar olunup
Geldi andan esma ile Âdem olındı atâ

3. Ümmü'l-eşyâdur tufeylidür bu mahluk Ahmedün
Andan oldı her ne var ki var ins ü cin arz u semâ
4. Ahmedî kendi için halk eyledi Hak anla kim
Ahmed için eşyayı halk eyledi Hak mutlakâ
5. Ey Cemâlî tâ ezel sırrına vâkıf olmayan
Bilmez ol neydüğünü Ahmed olan nûr-ı likâ

(Karaman, 2002:12)

3

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Essalât her derde dermânı Muhammed essalât
Essalât her cân-ı cânânı Muhammed essalât
2. Essalât tevhîd ü 'irfân ma'deni şâh-ı rüsûl
Gevher-i 'ilm-i ledün kânı Muhammed essalât
3. Essalât Mürsel melek Hak ile sığmaz arana
Li me'Allah merd-i meydânı Muhammed essalât
4. Essalât her dü cihân hep cümle zerrâtun senün
Burc-i zâtun şems-i tâbânı Muhammed essalât
5. Essalât benden Cemâlî kullıgun diler müdâm
İtme âzâd anı sultânı Muhammed essalât

(Karaman, 2002:53)

4

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

1. Yüzüm sürüyerek geldüm kapına
Şefâ'at yâ Resûlallah şefâ'at
Benüm cürm ü günâhum cümle yuna
Şefâ'at yâ Resûlallah şefâ'at
2. Kerem gevherlerinün kanı sensün
Rahim dürlerinün 'ummanı sensün
Risâlet iklimi sultânı sensün
Şefâ'at yâ Resûlallah şefâ'at
3. Vücâdun 'âlemine oldu rahmet
Anı tebşîr ider Kur'anda âyet
Bakup ahvâlüme gel eyle şefkat

Şefâ'at yâ Resûlallah şefâ'at

4. Visâli Hak yolunun rehberisün
Nebîler zümresinün serverisün
Ne kim var kâffeten peygamberisün
Şefâ'at yâ Resûlallah şefâ'at
5. Habîb-i Hak ve Fahrü'l-mürselînsün
Zuhûr-ı zât şefiü'l-müznibînsün
Cemâlî kulına îmân ü dinsün
Şefâ'at yâ Resûlallah şefâ'at

(Karaman, 2002:65)

5

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1. Hudâ bizzât sana âşık Muhammed
O ma'şûklığa sen layık Muhammed
2. Seni kim tasdik itmez kâzib oldur
Ki sensin muhbir-i sâdık Muhammed
3. Senün bir kez nazar etdüklerün hep
Olar gafletden uyanuk Muhammed
4. Tabîbler bilmediği derd-i dile
Ki sen oldun ana hâzık Muhammed
5. Ezel her kime şundun ise câmı
Ebed anlarda yok ayık Muhammed
6. Senün vechüni Hak vechi görürler
Olanlar can gözi açuk Muhamed
7. Senün 'aşkun odı ile Cemâlî
Bütün ser tâ kadem yanuk Muhammed

(Karaman, 2002:78)

6

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1. Hep eşyâ kul sana sultân Muhammed
Kamu tenlerde câna can Muhammed
2. Senünçün halkolundı her ne kim var
Sen oldun oldı bu ekvân Muhammed

3. ‘Uşât-ı ümmetîne müjde olsun
Vücutun rahmet-i Rahmân Muhammed
4. ‘Aciz itdükleri derdden tabîbler
O derde sendedür dermân Muhammed
5. Hakîkatde senün âşıklaruna
Ki sensin dîn ü hem ‘imân Muhammed
6. Ebed dükenmeyen sır gevherine
Ezelden sensin ana kân Muhammed
7. Senün mislün bulunmaz evvel âhır
Felek itse nice devrân Muhammed
8. Senün na‘tında dil lâldür efendüm
Çü medh itdi seni Yezdân Muhammed
9. Senün ‘iyd-i cemâline Cemâlâ
Getürdi cânını kurbân Muhammed

(Karaman, 2002:84)

7

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1. Derdliyem dermâna geldüm yâ Resûlallah meded
Sâ’ilem ihsâna geldüm yâ Resûlallah meded
2. Kendi kulunum kabûl it eyleme red sen beni
Sen ulu sultâna geldüm yâ Resûlallah meded
3. Kâ‘be-i vaslında ‘iyd-i vechüne ta‘zîm için
Cânımı kurbâna geldüm yâ Resûlallah meded
4. Gevher-i esrâr-ı Hakla tola bu gönlüm evi
Yüz sürüp sen kâne geldüm yâ Resûlallah meded
5. Togdugun rûyun Cemâlî gönli burcundan görüp
Ol meh-i tâbâna geldüm yâ Resûlallah meded

(Karaman, 2002:85)

8

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

1. ‘İsyân ile urdum yolum yüz süriyü geldüm sana

Rahm it benüm ahvâlüme ey **Râhmeten li'l âlemîn**

2. Ben 'âsinün eksigine bakma kerem eyle bana
Rahm it benüm ahvâlüme ey **Râhmeten li'l âlemîn**
3. Dinildi Hakdan şânuna **levlâke levlâk** ey habîb
Sürdi gubâr-ı pâyuna yüzini eflâk ey habîb
4. Mesrûr gider her kim kapuna gelse gam-nâk ey habîb
Rahm it benüm ahvâlüme ey **Râhmeten li'l âlemîn**
5. Halk eyledi eşyâyı hep çünkim seninçün zülcelâl
Cümle bu mahlûkat sana muhtâcdur ey nûr-ı Cemâl
6. Bir nesne sensüz iki 'âlemde necât bulmak muhâl
Rahm it benüm ahvâlüme ey **Râhmeten li'l âlemîn**
7. Sensin nebiyyü'l-enbiyâ' sensin imâmü'l-müttekin
Sensin delîlü'l-evliyâ' sensin reisü'l-muhlisin
8. Sensin hâbîb-i kibriyâ sensin şefî'ü'l-müznibin
Rahm it benim ahvâlüme ey **Râhmeten li'l âlemîn**
9. Kendi kulun kem-ter Cemâliyem eyâ kân-ı 'atâ
'Arz eyledüm hâlüm sana senden umup ihsân şehâ
10. Ey müctebâ ve'y murtaza Ahmed Muhammed Mustafâ
Rahm it benüm ahvâlüme ey **Râhmeten li'l âlemîn**

(Karaman, 2002:303)

9

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ey Habîb-i Kibriyâ ey sırr-ı zâtun mahremi
Hak senünçün eyledi halk onsekizbin 'âlemi
2. Ümmü'l eşyâsın sen oldun senden oldu her ne var
Hak sana itdi tufeyl ol cedd-i pâkun Ademi
3. Hak nebîden gerçi sonra teşrif itdün bu ile
Lîk halk olmakda sensin cümlesinün akdemi
4. Alemîne rahmet olındugun isbât eyleyüp
Küfr ü şirkün derdine tevhd ile itdün emi
5. Kendi bâbun seggidür dostum Cemâlî kemterün
Kıl şefâ'at ana sen ey enbiyânun a'zamı

3.13.Giritli Salacıoğlu Mustafa Celvetî (ö. 1825)

1

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

1. Ey Resûl-i ahadiyyü'l-ebediyyü's-samedî
Vey usâtın sebep-i afvına âlî senedi
2. Mazhar-ı fisk u dalâlet idi 'âlem evvel
Nâ-bedîd oldu zuhurun ile küfrün sadedi
3. Olmadı şîve-i 'irfânına mahrem nâdân
Mu'cizâtın mütehayyir kodu ehl-i hıredi
4. Tâcını tahtını terk eyledi şâhâ Edhem
Fakrının devletine ermeğe giydi nemedi
5. Vasfın ehl-i sühân etmeğe âciz çün kim
Midhatın eyledi Hak şânına **levlâke** dedi
6. Çeşmine hâk-i rehin ey şeh-i mülk-i lâ yemût
Tûtüyâ eden ebed görmeye derd-i remedi
7. Gark-ı girdâb-ı günâh oldu bu fülk-i cesedim
Eyle Ferzend-i Salacı'ya kerem kıl mededi

(Kurnaz ve diğerleri, 2000:60)

2

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

1. Eder mi zâtını ehl-i hıred efkâr ile idrâk
Şitâb etse erer mi menzil-i 'irfânına çâlâk
2. Erişmezdi makâm-ı **kâbe kavseyne** o dem Cibrîl
Eğer ey şâh-ı İsrâ etmeseydi beste-i fitrâk
3. Rüsûm-ı midhatın eyler melekler bezm-i vahdetde
Dem-â-dem çalınır tâ haşre derk çâre-pâre-i levlâk
4. Karardı semm-i kesret ol mübârek hokka-i femden
Li'âb **men reânî** ermeseydi 'âşika tiryâk
5. Kalır bâzâr-ı mihnet içre sûd etmez olur müflis
Senin mîr-i hakîkat nakd-i emrin etmeyen imsâk

6. Kudûmiyle müşerref olmasaydı ger o mahbûbun
Fenâ bulmuş idi bu ana dek bil cünbiş-i eflâk
7. Bir gün sen zât-ı pâke etmeyenler sıdk ile îmân
Kalır rüsvâyılıktan şerm ile yarın olurlar hâk
8. Şefâ‘at emrine muhtâcdır ana duhul etmek
Nümâyândır bu kim bâğ-ı behişt oldu sana emlâk
9. Salacıoğlu bir cüyende-i esrâr-ı fazlıdır
Înâyet eyle hünkârım gözüdür dâ‘imâ nemnâk

(Kurnaz ve diğçerleri, 2000:61)

3

Mef‘ûlü Mefâîlün Mefâîlü Feûlün

1. Kim mahrem-i esrâr Muhammedle ‘Alîdir
Nâmı leb-i ‘uşşâk-ı hakîkatde velidir
2. Olmuş sanemâ reh-revi-i kâ‘be-i maksûd
Merd-i çile-keş mahmil-i ‘aşkın cemelidir
3. Şeydâ dili yanınca kuzu gibi ciğçer pâr
Var ise anın kevkebi burc-i hamelidir
4. Kendi gibi bir şûh-ı cefâ-cûya sataşmış
Çeksin o sitemkâr cezâyı ‘amelidir
5. Endûh-ı dile kâr-ı müdâvâ ise matlûb
Efyûn-ı gamın bâde-i hamrâ bedelidir
6. Her hâk-ı diyârın olur elbette metâ‘ı
Şîrîn sühânım sırrı Girîd’in ‘aselidir
7. Hayrân gören anı Salacıoğlu demez mi
Envâr-ı Hudâ cebhe-i pâkinde celîdir

(Kurnaz ve diğçerleri, 2000:155)

5

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

1. Elâ ey server-i mülk-i risâlet kâşif-i ‘irfân
Elâ ey menba‘-i feyz-i ilâhî kâmil-i insân

2. Zuhûrun kâ'inâtın varına îcâdına bâ'is
Vücûdun 'âleme rahmet kelâmın hüccet ü bürhân
3. Eğer sen gelmeyeydin bu binâ-yı kişver-i dünyâ
Durulmazdı kalırdı bî-nişân ü bî-mekân el-ân
4. Senin şevkine bünyâd eyledi Hak tekye-i kevni
Cenâbın kutb-ı 'âlem ümmetin sâyende dervîşân
5. Fûrûzân etdi çün ki dest-i kudret nûr-ı zî-şânın
Kamu ervâh olup pervâneveş mıs bâhına mihmân
6. Senin terkîbini var eyleyince mâye-i kudret
Nice bin kâlebi ifnâyâ verdi keffe-i devrân
7. Nizâmın vermeğe bâzâr-ı dehrin tebdile geldin
Bilir ehl-i basiret zât-ı mutlaksın sen ey sultân
8. Süvâr oldun Habîba **lâ nebî ba'di** burâkına
Sana kaldı ser-â-ser pâdişâhâ haşre dek meydân
9. Tesellî-ı zuhurundur cihânı güldüren yohsa
Kalırdı vâdi-i mihnetde herkes zâri vü giryân
10. Haberdâr eyledin ehl-i niyâzi vuslat-ı Hak'dan
Rumûz-ı **men reânî** güft-ü-gûsun eyledin i'lân
11. Vürûdun nesl-i pâkinden bilindi çün ki İbrâhim
Yoluna diledi ferzendini bin cân ile kurbân
12. 'Asâsın urdu Mûsâ mu'cizât gösterdi kavmine
Sen ettin kudret-i **şakka'l-kamer**le 'âlemi hayrân
13. Eğer bir mürdeyi etdiyse ihyâ Hazret-i 'Îsâ
Kelamından nice bin mürde ihyâ olmada her ân
14. Cemî'-i enbiyâ her biri bir yüzden nişân verdi
Senin sırrın idi anlarda dâ'im eyleyen cevân
15. Nübüvvet gülşeninde sen açılmış bir gül-i ra'nâ
Salacıoğlu bâğ-ı midhatinde bülbül-i nâlân
16. Dü destimle sarıldım [ben] kapına yâ Resûlallâh
Şefâ'at ni'metinden ben gedaya eylegil ihsân

(Kurnaz ve diğerleri, 2000:57)

Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün Mefâîlün

1. Gel ey dil bülbülü medh-i Resûl'e eyle efgânı
Çün oldur gülşen-i dehrin hazânsız verd-i hândânı
2. Nisâr eyle dür-i güftârını meydân-ı vasfında
K'ana lâyıq sühân deryasının lü'lü vü mercânı
3. Nevâlar ile gülbeng-i Muhammed tutsun âfâkı
Sadâ-yı Hû ile başdan başa çâk et girîbânı
4. Tutuşsun şem'a-i 'unsur yanıp nûr-ı muhabbetden
Fedâ kılmağa sa'y eyle o şâhın yoluna cânı
5. Cihân bünyâd olalı gelmemişdir böyle bir server
Debîr-i 'aşk anın ser-defterine yazmadı sâni
6. Rumûz-ı **men reânî**'den haberdâr olmadı münkir
Ne bilsin pâdişâhâ bî-nevâlar kâmil inşanı
7. Bu 'âlem bir sadef gûyâ Cenâb'ın bir gühersin kim
Nazîrin gelmemişdir kâ'inâta ey kerem kânı
8. Nemâ-yı feyzini neşr etmesen ey mürşid-i 'âlem
Tecâvüz edemezdi rütbede bir kimse hayvânı
9. Senin mahbûb-ı 'âlem cennet-i 'aşkın bize besdir
Cemâlin mübtelâsı neyleyeyim hûr u gılmânı
10. Zuhûra gelmesen mübhem kalırdı cevher-i eşyâ
Dahi hiç kimse iz'ân edemezdi sırr-ı Rahmânı
11. Hak'ı gayrı seni gayrı sanırdım ey Hudâvend'im
İkilik perde olmuşdu bana ey lâ-mekân hânı
12. Silindi havf-ı dûzah nâme-i dilden zuhûrunla
Unutdurdu sürûrun hâlet-i Firdevs-i rıdvânı
13. Ne mümkün edeler vasf-ı şerîfin lâyıkı üzre
Gelirse dehre nice nice Nâbî nice Hâkânî
14. İnâyet eyle etsin vuslat içre dem-be-dem zevki
Salacıoğlu'na hicrin efendim görme erzânî

(Kurnaz ve diğerkleri, 2000:58)

SONUÇ

Osmanlı devleti 17. ve 18. yüzyılda çalkantılı siyaset yapısına rağmen sanat ve edebiyatta ilerleme kaydetmeye devam etmiştir. Tasavvuf şairlerinin artışıyla bu dönem oldukça verimlidir.

Tasavvuf, Anadolu topraklarında bu iki yüzyılda hızla yayılmaya devam etmiştir. Gerek Osmanlı padişahlarının gerekse her kesimden halkın ilgisini çekmiştir. Tasavvufî konulara bu denli eğilmeye başlayan halk, mutasavvıf şairlere de büyük ilgi göstermiştir.

Her iki dönemde de Halvetiyye tarikatı en yaygın tarikattır. Halvetiyye tarikatından sonra Aziz Mahmûd Hüdâyî tarafından kurulan Celvetiyye tarikatı gelmektedir.

Bu dönem edebiyatının dinî türler bakımından artış göstermesiyle tevhid ve münâcât gibi türlere şairler eserlerinde sıkça yer vermişlerdir. Tevhid ve münacatlardan sonra şairler, Hz. Peygamber (a.s.)'i övmek ve O'nun örnek yaşantısını insanlara anlatmak için de na't yazmışlardır.

Na'tlarda şairler, biçimsel özelliklere bağlı kalmayıp serbest davranmışlardır. Yer yer hece vezni kullanıldığı görülse de aruz vezninin kullanımı çoğunluktadır. Na'tların dili ise geniş halk kitlelerine ulaşmak için sanat endişesinden uzak oldukça sadedir.

Halkı bilinçlendirmek ve doğru yolu göstermek için şiir yazan mutasavvıfların divan edebiyatı şairleri gibi sanat icra etmek gibi bir gayeleri yoktur. Onlar dinî ve tasavvufî bilgileri şiir aracılığıyla halkın her kesimine yaymak istemişlerdir.

Çalışmamızda na'tlarda işlenen konuların başında ayet ve hadisler gelmektedir. Şairler, Hz. Peygamber (a.s.)'i anlatırken O'nunla ilgili ayet ve hadislerden iktibas yapmışlardır. Na'tlarda en sık rastlanan bir diğer konu da Hz. Peygamber (a.s.)'in isim ve sıfatlarıdır. Diğer peygamberler ve dört halifeler de na'tların konularındandır.

Ayrıca şairler, Hz. Peygamber'in mucizeleri, ilmi, şefaati ve makâm-ı mahmud konularına da değinerek O'na olan derin sevgilerini na't aracılığıyla dile getirmişlerdir.

KAYNAKÇA

Aclûnî, İ.B.M. *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlü'l-İlbâs*. Hadis Numaraları 164-1835-1837-2016-2532.

Akkaya, H. (hızl). (2003). *Abdülahad Nûri ve Divanı İnceleme ve Tenkitli Metin*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Atik, H. (2007). *Nakşî Ali Akkirmânî Divânı*. Sivas: Buruciye Yayınları.

Banarlı, N.S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. C. I. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Bilgin, A.A. (2000). *Ümmî Sinan Divanı (İnceleme-Metin)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Bilgin, A.A. (2016). *Türk Tasavvuf Edebiyatı Makaleleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Bilginer, M.S. (hızl). (1976). *Mısrî Niyâzî Dîvânı Şerhi*. İstanbul: Baha Matbaası.

Coşkun, A.O. (2001). *Abdülahad Nûrî Dîvânı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Çakan İ.İ. , Solmaz, N.M. (2016). *Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Peygamberler ve Tevhid Mücadelesi*. 20. Baskı. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2014). *Hadislerle İslam*. C. I,VI,VII. Ankara: DİB yayınları.

Erdoğan, K. (1998). *Niyazî-i Mısrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanı (Tenkitli Metin)*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Güzel A. , Torun, A. (2003). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

İsen M. , Horata O. , Macit M. , Kılıç F. ve Aksoyak İ.H. (2015). *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*. 9. Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.

Kara, M. (2010). *Türk Tasavvuf Tarihi Araştırmaları*. 2. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Karaçam, İ. (2005). *En Büyük Mucize Kur'ân-ı Kerîm'in İlmî ve Edebî Sırları*. İstanbul: Yenişafak.

Karaman, N.N. (hızl). (2002). *Cemâlî Divânı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

- Kurnaz C. , Tadcı M. ve Aydemir, Y. (2000). *Giritli Salacıoğlu Mustafa Celveti Dıvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Muslu, R. (2007). *Anadolu'da Tasavvuf Yolları*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Muslu, R. (2003). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (18. Yüzyıl)*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Namlı, A. (2001). *İsmâil Hakkı Bursevî Hayatı, Eserleri ve Tarikat Anlayışı*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Özer, A. (2008). *Türk Edebiyatında Naatler*. İzmir: Kaynak Yayınları.
- Pala, İ. (2014). *Divan Edebiyatı*. 17. Baskı. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Sarı, M. (2007). *Askerî Muhammed –Hayatı, Eserleri, Edebi kişiliği ve Dıvânının Tenkitli Metni*. Ankara: Uyum Ajans.
- Tadcı M. , Yıldız, M. (2005). *Azîz Mahmûd Hidâyî Dıvân-ı İlâhiyât Tıpkıbasım ve Çeviriyazı*. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı.
- Tadcı, M. (1997). *Edebiyattan İçeri Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı Üzerine Yazılar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tadcı M. , Kurnaz, C. (2002). *Muslihüddin Vahyî Mirâcü'l Beyan*. Ankara: Alperen Yayınları.
- Tadcı, M. (2003). *Üsküdarlı Mustafa Ma'nevî Divânçe-i İlâhiyât*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tadcı, M. (2004). *Üsküdarlı Muhammed Nasûhî ve Dıvânçe-i İlâhiyat'ı*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Tadcı, M. (hızl). (2004). *Ünsî Hasan Şa'banî Divân-ı İlâhiyât*. İstanbul: Sahaflar Kitap Sarayı.
- Türer, O. (2011). *Osmanlılarda Tasavvufî hayat*. 2. Baskı. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Yavuz, S.S. (2011). *İsrâ ve Mirac*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Yenibaş, H. (2011). *Peygamberler Tarihi*. İzmir: Işık Yayınları.
- Yeniterzi, E. (1993). *Divan Şiirinde Na't*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yeniterzi, E. (2015). *Türk Edebiyatında Na'tlar (Antoloji)*. 2. Baskı. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yıldırım, A (2000). *Tasavvufun Temel Öğretilerinin Hadislerdeki Dayanakları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yılmaz, N. (2007). *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı.

Yurtsever, M. (hızl). (2000). *İsmail Hakkı Bursevî*. Bursa: Arasta Yayınları.

Yusufoğlu, S. (2007). *Kur'an'daki Peygamberler*. İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI ve SOYADI: Emin SARAÇ

DOĞUM YERİ ve TARİHİ: Çayeli, 14.11.1988

MEDENİ HALİ: Bekar

E-MAIL: sarac_emin@hotmail.com

EĞİTİM DURUMU

2010-2015: Lisans; Anadolu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı.

2003-2007: Lise, Trabzon Fatih Lisesi.

1995-2003: İlkokul-Ortaokul, Mehmet Akif Ersoy İ.Ö.O.

İŞ TECRÜBESİ

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni: 2015- Halen.